

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ПраТ «ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ»

Кафедра міжнародних відносин, управління та адміністрування

ДО ЗАХИСТУ ДОПУЩЕНА
Зав. кафедрою _____
д.е.н., проф. Михайлик Д.П.

БАКАЛАВРСЬКА ДИПЛОМНА РОБОТА

АНАЛІЗ І ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА

Виконав

ст. гр. ФБС-119 _____

Келембет Б.

Керівник

к.е.н., доц. _____

Гнеушева В.О.

Запоріжжя

2023

ПрАТ «ПВНЗ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Кафедра міжнародних відносин, управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедрою _____

д.е.н., проф. Михайлик Д.П.

«___» _____ 2023р.

ЗАВДАННЯ

НА БАКАЛАВРСЬКУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ

студенту гр. ФБС-119 , спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Келембет Б.

1. Тема: Аналіз і оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства затверджена наказом по інституту «___» _____ 20__ р. № _____
2. Термін здачі студентом закінченої роботи «___» _____ 20__ р.
3. Перелік питань, що підлягають розробці _____
 1. дослідити економічну сутність, види, ознаки, фактори впливу, компоненти аналізу та оцінки ліквідності та платоспроможності;
 2. провести аналіз фінансово-господарської діяльності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»;
 3. провести аналіз і оцінку ліквідності та платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»;
 4. виходячи з результатів проведеного аналізу, запропонувати та економічно обґрунтувати заходи, здатні підвищити рівень ліквідності та платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».

Дата видачі завдання «_____» _____ 20____ р.

Керівник бакалаврської

дипломної роботи

(підпис)

Гнеушева В.О.
(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв

до виконання

(підпис студента)

Келембет Б.
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Бакалаврська дипломна робота: 146 стор., 53 табл., 13 рис., 51 джерело літератури, 3 додатки.

Об'єктом дослідження є теоретичні та практичні аспекти аналізу і оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства на прикладі ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» (далі ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»).

Предметом дослідження є ліквідність і платоспроможність підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».

Метою дослідження є визначення за допомогою аналізу особливостей стану ліквідності і платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» та розробка на його основі шляхів поліпшення фінансового стану підприємства.

Для досягнення поставленої мети в бакалаврській дипломній роботі були поставлені і вирішені наступні завдання:

- дослідити економічну сутність, види, ознаки, фактори впливу, основні компоненти аналізу та оцінки ліквідності та платоспроможності;
- провести аналіз фінансово-господарської діяльності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»;
- провести аналіз і оцінку ліквідності та платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»;
- виходячи з результатів проведеного аналізу, запропонувати та економічно обґрунтувати заходи, здатні підвищити рівень ліквідності та платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».

ЛІКВІДНІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ПОТОЧНІ АКТИВИ, ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, СТРАТЕГІЯ, ТАКТИКА, ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЛІКВІДНІСТЬ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ І ОЦІНКИ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	10
1.1 Економічний зміст поняття ліквідності та платоспроможності і їх роль в забезпеченні ефективного функціонування підприємства.....	10
1.2 Характеристика ліквідності як фінансової категорії.....	15
1.3 Ознаки та види платоспроможності підприємства.....	18
1.4 Фактори впливу на стан ліквідності та платоспроможності підприємства.....	22
1.5 Система методичного забезпечення аналізу і оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства	29
Висновки до 1 розділу.....	39
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО – ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «ЗМК «ЗАПОРІЖСТАЛЬ».....	41
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	41
2.2 Аналіз стану і тенденції зміни майна підприємства.....	47
2.3 Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства.....	56
2.4 Аналіз фінансової стійкості підприємства.....	69
2.5 Аналіз ділової активності підприємства.....	78
2.6 Аналіз прибутковості (рентабельності) підприємства.....	88
Висновки до 2 розділу.....	92
РОЗДІЛ 3 ЗАСОБИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «ЗМК «ЗАПОРІЖСТАЛЬ».....	96
3.1 Факторний аналіз ліквідності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».....	96
3.2. Діагностика ймовірності банкрутства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».....	115

3.3 Алгоритм реалізації управлінських рішень щодо підвищення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».....	122
Висновки до 3 розділу.....	132
ВИСНОВКИ.....	135
ЛІТЕРАТУРА.....	140
ДОДАТКИ.....	146

ВСТУП

Основу української економіки становлять багатогалузева промисловість, сільське господарство і сфера послуг які в 2020 р. склали відповідно \$49,2 млрд. і \$54,1 млрд. Металургія у національній економіці є стратегічною складовою, оскільки по - перше, продукцією металургійних підприємств є метал, який завжди називали «хлібом індустрії» і від її розвитку залежить зростання більшості галузей промисловості; по-друге, вона виступає важливим джерелом валютних надходжень, адже в структурі вітчизняного експорту частка металургії становить майже 30%; по-третє, галузь є лідером за податковими відрахуваннями до бюджету країни; по-четверте, за рахунок створення понад 200 тис. робочих місць сприяє розв'язанню проблем працевлаштування населення [20, с. 162].

На сьогоднішній день фінансово-економічна криза в Україні, ускладнена тривалою кризою неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованості, гострим дефіцитом фінансових ресурсів, уповільненням ділової активності підприємств, торкнулася кожного суб'єкта господарювання, в тому числі і підприємств металургійної галузі. Перераховані чинники призводять до зниження ліквідності та платоспроможності і в кінцевому результаті до погіршення фінансового стану підприємств.

Актуальність теми. В умовах високих неплатежів по господарським операціям і застосування до багатьох підприємств процедур банкрутства ліквідність та платоспроможність підприємств виступають основними критеріями їх фінансового стану, оцінка яких має пріоритетне значення для всіх груп аналітиків [10, с.63]. Аналіз і оцінка ліквідності та платоспроможності дозволить знайти причини погіршення фінансового стану суб'єктів господарювання і визначити нові підходи до їх усунення.

Значущість металургійної галузі для економіки України і важливість аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства обумовили вибір теми і предмета дослідження бакалаврської дипломної роботи.

Питанням економічної сутності, методиці проведення аналізу і оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства присвячені численні праці вітчизняних науковців, таких як: Власова Н.О., Пічугіна Т.С. [8], Волощук Л.А., Юдін М.А. [10], Отенко І. П., Азаренков Г.Ф., Іващенко Г.А. [30], Школьник І.О., Боярко І. М., Дейнека О.В. [48], Тринька Л.Я., Іванчук (Липчанська) О.В. [39], Берест М.М. [4], Багацька К.В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О. [2], Базилінська О.Я. [3], Мних Є.В. [25] та ін.

Об'єктом бакалаврського дослідження є теоретичні та практичні аспекти аналізу і оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства на прикладі ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».

Предметом дослідження є ліквідність та платоспроможність підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».

Метою дослідження є визначення за допомогою аналізу особливостей стану ліквідності та платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» та розробка на його основі шляхів поліпшення фінансового стану підприємства.

Для досягнення поставленої мети дипломного бакалаврського дослідження необхідно розв'язати наступні завдання:

- дослідити економічну сутність, види, ознаки, фактори впливу, елементи аналізу та оцінки ліквідності та платоспроможності;
- провести аналіз фінансово - господарської діяльності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»;
- провести аналіз та оцінку ліквідності та платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»;
- виходячи з результатів проведеного аналізу, запропонувати та економічно обгрунтувати заходи, здатні підвищити ліквідність та платоспроможність підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».

Теоретико-методичну базу бакалаврського дослідження склали загальнонаукові методи: аналізу та синтезу для дослідження трактування таких понять як «ліквідність», «платоспроможність», «фінансовий аналіз» у

вітчизняній науково-економічній літературі; причинно-наслідкового зв'язку при класифікації видів ліквідності і платоспроможності, а також різноманітних факторів впливу на їх рівень; монографічний - при вивченні праць вітчизняних вчених в галузі аналізу і оцінки ліквідності та платоспроможності та спеціальні методи фінансового аналізу: горизонтальний і вертикальний аналіз для визначення динаміки і структури майна підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь», метод коефіцієнтів - для розрахунку показників ліквідності, платоспроможності, ділової активності, фінансової стійкості, рентабельності вказаного підприємства, факторний аналіз - для вимірювання впливу факторів на величину досліджуваних показників ліквідності та графічний метод - для наочного зображення результатів проведених розрахунків.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ І ОЦІНКИ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1 Економічний зміст поняття ліквідності та платоспроможності і їх роль в забезпеченні ефективного функціонування підприємства

Одними з найважливіших характеристик господарюючого суб'єкта, які завжди прагнуть оцінити партнери по бізнесу, а також наявні та потенційні кредитори підприємства є ліквідність та платоспроможність. Знання цих характеристик дає можливість визначити, в якій мірі і на протязі якого часу підприємство зможе виконувати свої грошові зобов'язання перед іншими суб'єктами ринку.

Поняття «ліквідність» та «платоспроможність» є складними та багатофакторними, що обумовлюється економічним середовищем, в межах якого здійснюється діяльність підприємства, а також результатами його функціонування.

Ліквідність та платоспроможність розглядається переважною більшістю вітчизняних авторів підручників, навчальних посібників з теорії фінансів та фінансового аналізу, а також широко представлена публікаціями у фахових періодичних виданнях, що присвячені розкриттю сутності та методиці проведення їх аналізу.

Аналіз праць вітчизняних науковців дозволив виявити різноманітні підходи до визначення економічного змісту понять «ліквідність» та «платоспроможність».

Так, Волощук Л.А., Юдін М.А. вважають що платоспроможність це можливість і здатність підприємства своєчасно і повністю виконувати свої фінансові зобов'язання перед внутрішніми і зовнішніми партнерами і державою, а ліквідність підприємства означає його здатність своєчасно і в повному обсязі погасити поточні зобов'язання, швидко і з мінімальним рівнем

фінансових втрат перетворивши наявні поточні активи в грошові кошти [10, с. 63],

Отенко І. П., Азаренков Г.Ф., Іващенко Г.А. розглядають ліквідність та платоспроможність як два самостійних (хоча і тісно пов'язаних) поняття, які значною мірою визначають фінансовий стан суб'єкта. За їх думкою, в основу платоспроможності покладена здатність сплачувати борги за своїми зобов'язаннями, а ліквідність - це здатність будь яких активів перетворюватись на гроші, тобто змінювати свою форму в часі. Ліквідність суб'єкта господарювання - це засіб забезпечення його платоспроможності [30, с. 66].

Різні підходи до тлумачення економічного змісту понять «ліквідність» та «платоспроможність» представлені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Термінологічний аналіз визначення сутності понять «ліквідність» та «платоспроможність» у вітчизняній науково-економічній літературі

Автор	Зміст категорії
1	2
Олександренко І.В.	<p>Під ліквідністю варто розуміти спроможність підприємства швидко реалізувати активи й одержувати гроші для оплати зобов'язань, тобто це співвідношення величини ліквідних активів і поточної заборгованості [28, с. 421].</p> <p>У вузькому розумінні, ліквідність - це здатність активів швидко перетворюватись на гроші.</p> <p>Платоспроможність підприємства - це його здатність вчасно і в достатніх обсягах розраховуватись за зобов'язаннями [28, с. 421]</p>
Власова Н.О., Пічугіна Т.С., Смірнова П.В.	<p>Ліквідність підприємства - це його здатність нести відповідальність різними видами активів, окремо або в цілому, за своїми платіжними зобов'язаннями у будь-який момент часу поточного і планового періодів згідно з укладеними договорами, при цьому вона може бути забезпечена як приростом активів так і приростом пасивів [8, с. 10].</p> <p>Платоспроможність - це здатність підприємства розраховуватись за своїми короткостроковими зобов'язаннями, забезпечена наявністю грошових засобів та їх еквівалентів [8, с. 10].</p>

Продовження табл.1.1

1	2
Шкільник І.О., Боярко І. М., Дейнека О.В.	Ліквідність підприємства - це наявність у нього оборотних коштів теоретично достатніх для погашення короткострокових зобов'язань навіть з порушенням строків погашення, які передбачені контрактами [48, с 102]. Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення [48, с 111].
Тринька Л.Я., Іванчук (Липчанська) О.В.	Ліквідність характеризує здатність окремих видів майнових цінностей швидко і без значних втрат своєї вартості перетворюватися на грошові кошти [39, с. 137]. Платоспроможність - це можливість підприємства своєчасно погасити наявними грошовими ресурсами свої строкові зобов'язання [39, с. 137].
Тютюнник Ю.М., Дорогань- Писаренко Л.О., Тютюнник С.В.	Ліквідність (у загальному розумінні) - це спроможність майна безперешкодно перетворюватись в гроші у найближчому майбутньому після виконання платіжних зобов'язань певного періоду [41, с. 138]. Платоспроможність пов'язана із забезпеченістю грошовими коштами упродовж більш тривалого періоду для вчасного виконання зобов'язань [41, с. 138].
Берест М.М.	Ліквідність - це здатність активів до трансформації у грошові кошти. Вона характеризується наявністю у підприємства ліквідних засобів у формі залишку грошей в касі, грошових коштів на рахунках у банку та тих елементів оборотних активів, що легко реалізуються [4, с. 90]. Платоспроможність підприємства характеризується його можливістю та здатністю вчасно і повністю виконувати свої поточні фінансові зобов'язання перед контрагентами, персоналом, банками, державою та іншими суб'єктами [4, с. 91].
Багацька К.В. Говорушко Т.А. Шеремет О.О.	Ліквідність - це здатність підприємства розраховуватись за своїми поточними зобов'язаннями шляхом перетворення активів на гроші [2, с. 164]. Платоспроможність - це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання, або це постійна наявність грошових коштів та їх еквівалентів для погашення кредиторської заборгованості, що вимагає негайної сплати. Платоспроможність є зовнішнім проявом фінансової стійкості підприємства [2, с. 164].
Бержанір І.А.	Ліквідність суб'єкта господарювання - це здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів [5, с. 45] Платоспроможність підприємства це здатність погашати свої короткострокові фінансові зобов'язання [5, с. 45]

Продовження табл. 1.1

1	2
Гудзь О. Є.	Платоспроможність підприємства у широкому розумінні включає кредитоспроможність, податкоспроможність та ліквідність підприємства [13, с. 323]. Ліквідність підприємства, тобто спроможність своєчасно перетворювати активи в гроші з метою виконання необхідних платежів, становить одну із необхідних умов забезпечення платоспроможності [13, с. 323].
Олійник О.О., Роговий С.М.	Під ліквідністю слід розуміти спроможність підприємства реалізувати активи й одержувати кошти для оплати зобов'язань, як відповідне співвідношення величині ліквідних активів і поточної заборгованості, тобто здатність активів підприємства перетворюватись на грошові кошти [29, с. 36]. Платоспроможністю є здатність підприємства в достатніх обсягах і вчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями [29, с. 36].

Отже, узагальнюючи вищезазначене, можемо зробити наступний висновок:

- ліквідність - це здатність активів підприємства за певний час і без значних втрат своєї вартості перетворюватись на грошові кошти для покриття всіх необхідних платежів у термін їх сплати;
- платоспроможність - це спроможність підприємства в повному обсязі та у визначений термін розраховуватися за своїми зобов'язаннями і заборгованостями за допомогою грошових коштів та інших активів для здійснення безперервної фінансово-господарської діяльності.

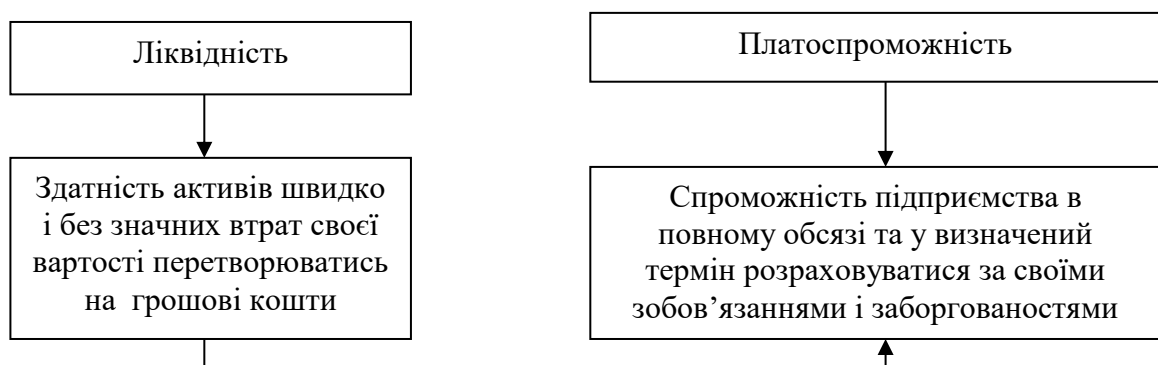

Рис. 1.1 Зв'язок понять «ліквідність» та «платоспроможність»

Як бачимо, поняття ліквідності і платоспроможності дуже близькі, але не тотожні. Поняття «ліквідність» більш ємне поняття. Ліквідність є необхідною і обов'язковою умовою платоспроможності підприємства, оскільки від ліквідності балансу залежить рівень платоспроможності підприємства. Для власників підприємства недолік ліквідності може означати зменшення прибутковості, втрату контролю та часткову або повну втрату капіталу. Для кредиторів недолік ліквідних коштів у боржника може свідчити про затримку виплати відсотків по основному боргу, а також це може привести до погіршення відносин з контрагентами [2, с. 164].

Основними відмінностями між ліквідністю підприємства та його платоспроможністю є:

- ліквідність визначається розміром та складом поточних активів, а платоспроможність наявністю поточних активів у певній (грошовій, високоліквідній) формі;
- ліквідність підприємства припускає співвідношення всіх поточних активів та їх груп з поточними зобов'язаннями, а платоспроможність - високоліквідних активів з найбільш терміновими зобов'язаннями;
- платоспроможність більш динамічна, ніж ліквідність;
- платоспроможність характеризує поточний стан підприємства, а ліквідність не тільки поточний, але й перспективний;
- ліквідність підприємства визначається рухом фінансових потоків, а платоспроможність - рухом грошових потоків.

Ефективна діяльність підприємства потребує фінансової оптимізації необхідних ресурсів і джерел їх формування, що має принципове значення при формуванні фінансової стратегії. В умовах ринкової економіки гонитва підприємства за максимізацією прибутку нехтує класичним підходом до оперативної оцінки ліквідності та платоспроможності на основі аналізу статей фінансової звітності, що призводить до передкризових та кризових ситуацій суб'єкта господарювання. Тому аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства є необхідною передумовою його стабільного розвитку.

1.2 Характеристика ліквідності як фінансової категорії

Багатоплановість змісту, різноманітність прояву і наслідки для підприємств явищ ліквідності та платоспроможності визначають розмежування їх окремих характеристик, видів, типів, рівнів, які слід враховувати в процесі їх оцінки та управління.

В економічній літературі [8, с. 14] розрізняють такі види ліквідності залежно від джерел забезпечення та періоду оцінки (рис. 1.2):

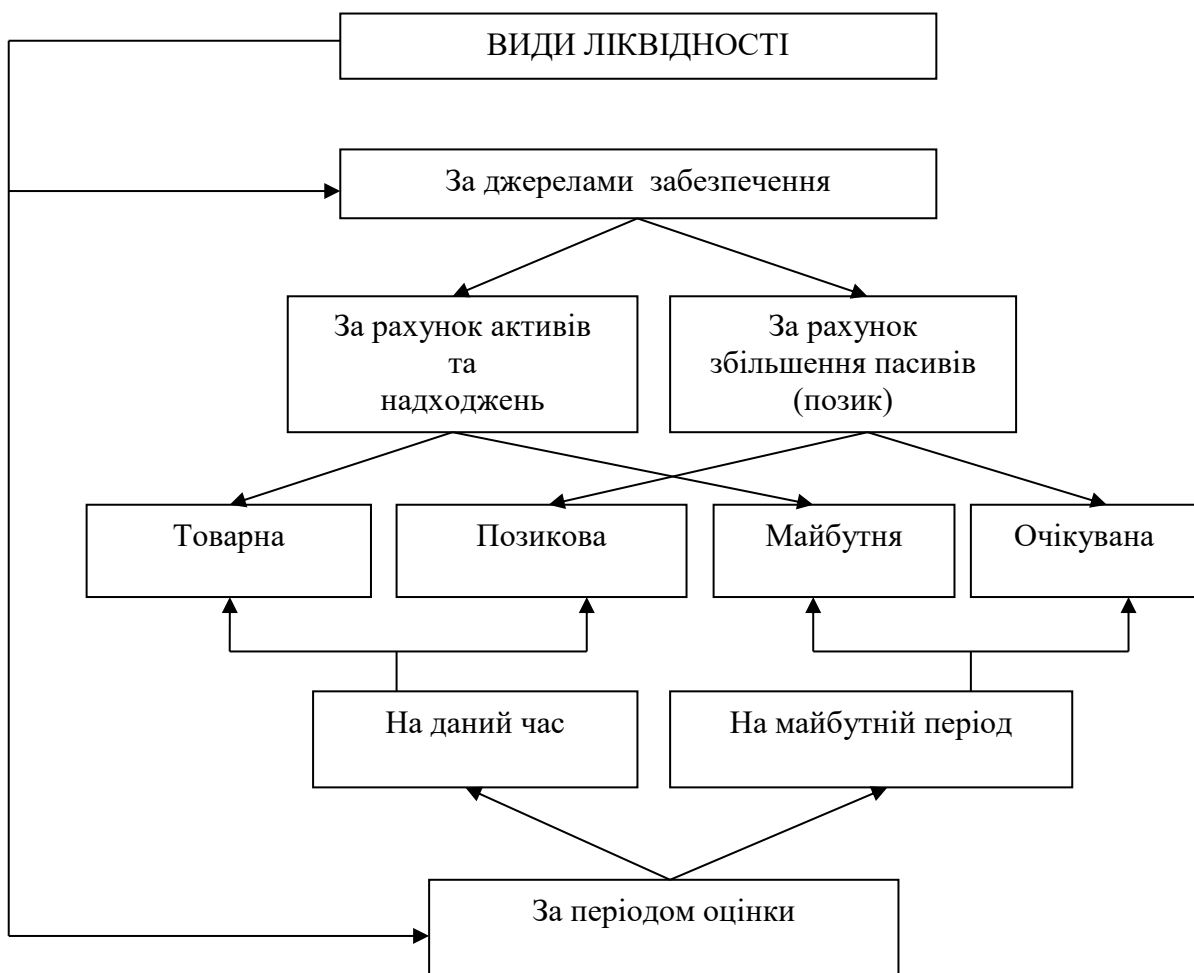

Рис. 1.2 Види ліквідності підприємства залежно від джерел забезпечення та періоду оцінки

Під товарною ліквідністю розуміють ліквідність підприємства, засновану на здатності товарів і благ, які є його виробничими потребами з різним ступенем інтенсивності, до обміну. Товарна ліквідність залежить від:

- технічних і страхових якостей товарів;
- періоду часу, необхідного для пошуку покупця та кінцевої реалізації товару;
- комерційних витрат на проведення операцій з покупцем;
- кон'юнктури ринку.

Цей вид ліквідності забезпечується відповідною величиною та складом активів підприємства на дату оцінки.

Позикова ліквідність є здатністю підприємства отримати позику (залучити ліквідні засоби) під заставу наявних активів. Вона забезпечується приростом пасивів і може бути оцінена на даний момент.

Майбутня (перспективна) ліквідність забезпечується можливими надходженнями і виплатами, що витікають з рішень теперішніх та майбутніх періодів. Вона дає уявлення про узгодженість зобов'язань і платежів протягом усього планового періоду. Цей вид ліквідності припускає безперервне динамічне функціонування підприємства протягом планового (майбутнього) періоду.

Очікувана ліквідність представляє собою здатність підприємства одержувати позики під заставу майбутніх надходжень (прибутку і т. ін.). Банк при цьому надає кредит без забезпечення.

Окрім розглянутого підходу до групування видів ліквідності, в економічній та фінансовій літературі часто зустрічається її розмежування залежно від обсягів активів, що включаються в оцінку. Таке розмежування належить тільки до товарної ліквідності та містить такі її підвиди:

- поточна (загальна) ліквідність - забезпечується співвідношенням усіх груп поточних активів і короткострокових пасивів;
- проміжна ліквідність - забезпечується співвідношенням високоліквідних активів і дебіторської заборгованості з тими ж короткостроковими

пасивами;

- абсолютна (термінова) ліквідність - показує частку покриття короткострокових пасивів високоліквідними активами.

Також в науково-економічній літературі зустрічається поділ ліквідності на типи (рис. 1.3)

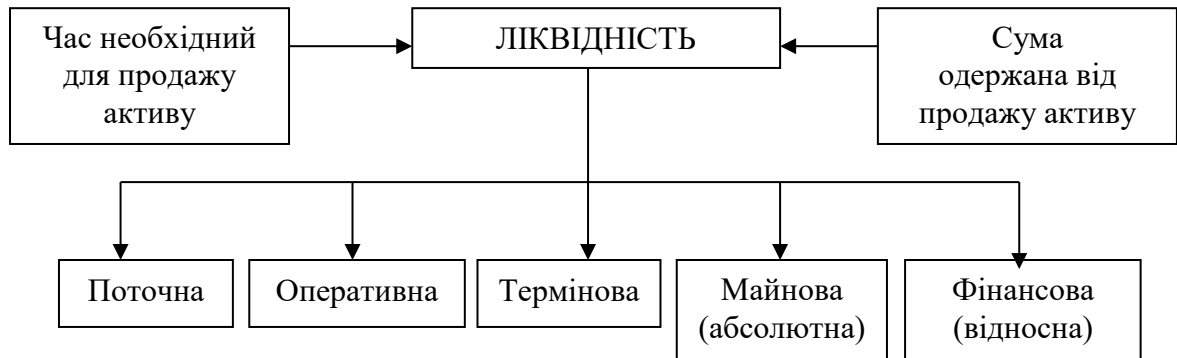

Рис. 1.3 Типи ліквідності [39, с. 138]

При цьому:

- поточна ліквідність характеризується відповідністю дебіторської заборгованості і грошових коштів короткостроковим зобов'язанням;
- оперативна ліквідність застосовується для характеристики відповідності груп активів і пасивів за термінами їх оборотності в умовах нормального функціонування підприємства;
- термінова ліквідність використовується при оцінці здатності підприємства до погашення зобов'язань у разі ліквідації;
- майнова (абсолютна) ліквідність характеризує здатність активу трансформуватися в грошові кошти;
- фінансова (відносна) ліквідність характеризує здатність і готовність підприємства виконувати свої зобов'язання в установленій термін і в повному обсязі.

За рівнем ліквідності розрізняють: ліквідність активів; ліквідність балансу;

ліквідність підприємства. Взаємозв'язок між рівнями ліквідності та платоспроможністю представлено на рисунку 1.4.

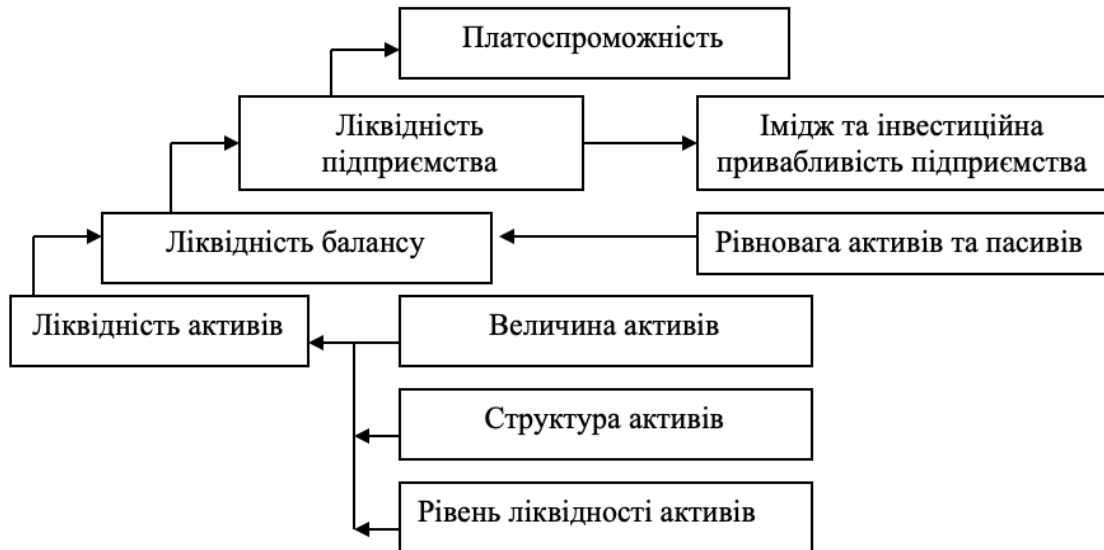

Рис. 1.4 Взаємозв'язок між рівнями ліквідності та платоспроможністю

Джерело: побудовано з використанням [39, с. 140]

Ліквідність балансу, що базується на рівновазі активів і пасивів, є основою (фундаментом) платоспроможності і ліквідності підприємства. Але разом з тим, якщо підприємство має високий імідж і постійно платоспроможне, то йому легше підтримувати свою ліквідність.

1.3 Ознаки та види платоспроможності підприємства

Головною ознакою ліквідності є формальне перевищення (у вартості одиниці) оборотних активів над поточними пасивами: чим більше це перевищення, тим сприятливішим є фінансовий стан підприємства з позиції ліквідності.

Основними ознаками платоспроможності виступають такі формальні параметри:

- наявність в достатньому обсязі вільних грошових коштів на рахунках;
- відсутність тривалої простроченої кредиторської заборгованості;
- наявність власного оборотного і чистого оборотного капіталу [10, с.63].

Якщо підприємство має незначні залишки грошових коштів на своїх рахунках, то це ще не означає, що воно є неплатоспроможним. Грошові кошти можуть надійти на протязі кількох днів.

Одним з завдань розкриття теоретичних засад платоспроможності є необхідність класифікації її видів.

Лучко М.Р., Жухевич С.М., Фаріон А.І. поділяють платоспроможність на два види: поточну і перспективну платоспроможність.

Поточна платоспроможність, на їх думку, тотожна поняттю ліквідності та означає спроможність підприємства сплатити свої поточні зобов'язання негайно та в найближчому періоді. Перспективна платоспроможність очікується в середньостроковій та довгостроковій перспективі і показує здатність підприємства розрахуватися за своїми зобов'язаннями у перспективний період [22, с. 120].

Такої ж думки дотримується Базилінська О.Я. [3, с.85] і Берест М.М. [4, с. 91].

Також Берест М.М визначає такі види неплатоспроможності як тимчасова, періодична і хронічна. Тимчасова не загрожує стійкому фінансовому стану. Періодична неплатоспроможність характеризується затримками з виконання фінансових зобов'язань з певною регулярністю і вимагає розробки і реалізації негайних заходів щодо її усунення. Хронічна неплатоспроможність свідчить про нестійкий фінансовий стан підприємства та в разі її розвитку може призвести до банкрутства [4, с. 91].

Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. поділяють платоспроможність на такі її види (рис. 1.5):

- поточна платоспроможність характеризує платіжні можливості підприємства на дату оцінки і означає наявність у достатньому обсязі грошей для розрахунків за поточною кредиторською заборгованістю, що потребує

негайного погашення;

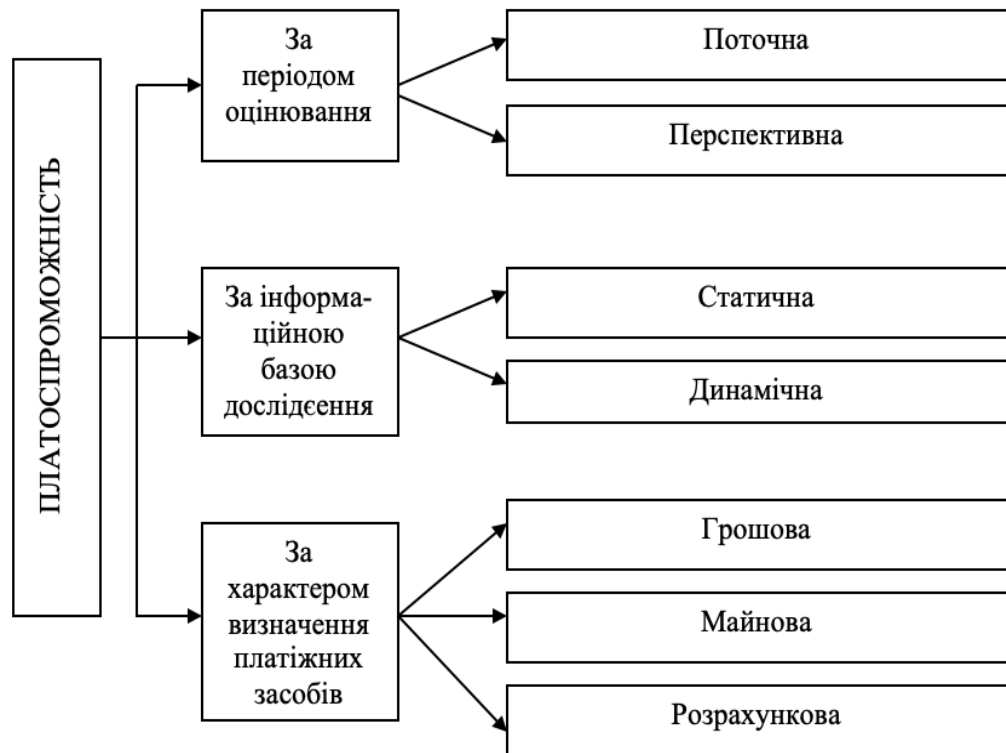

Рис. 1.5 Класифікація видів платоспроможності [41, с. 140]

- перспективна платоспроможність визначає потенційну можливість підприємства у майбутньому, тобто у коротко-, середньо-, довгостроковій перспективі виконання своїх платіжних зобов'язань.

Рівень платоспроможності може бути оцінено в статичі та в динаміці. Статична платоспроможність досліджується у певному часовому періоді і характеризує здатність підприємства здійснювати планові платежі і виконувати термінові зобов'язання протягом певного періоду. Інформаційною основою оцінки статичної платоспроможності є бухгалтерський баланс підприємств, в якому фіксується стан (залишки) активів та пасивів підприємства.

Динамічна платоспроможність визначається на основі аналізу грошового обігу підприємства, тобто визначення і порівняння вхідного та вихідного грошового потоків упродовж певного періоду часу.

В залежності від обсягу платіжних засобів оцінюється платіжні можливості з виконання поточних зобов'язань і забезпечень:

- грошова платоспроможність: забезпечується за рахунок наявних грошових коштів;
- майнова забезпечується за рахунок усіх видів оборотних активів підприємства (у разі їх умовного продажу);
- розрахункова платоспроможність забезпечується за рахунок наявних грошових коштів та реальних джерел їх зростання (кошти в розрахунках, дебіторська заборгованість).

Тринька Л.Я., Іванчук (Липчанська) О.В. розширюють коло видів платоспроможності додаючи ознаку за характером визначення платіжних потреб, що виділяє в складі видів платоспроможності

- боргову (бухгалтерську) платоспроможність - використовується для оцінки можливості виконання термінових зобов'язань.
- поточну платоспроможність - використовується для оцінки можливості продовження фінансування поточної діяльності;
- загальну платоспроможність - є оцінкою ступеня покриття усіх зобов'язань та планових витрат [39, с. 141].

Власова Н.О., Пічугіна Т.С., Смірнова П.В. доповнюють попередній класифікаційний поділ платоспроможності на види, додаючи наступні класифікаційні ознаки:

1 за джерелами фінансування:

- внутрішня платоспроможність - формується за рахунок внутрішніх джерел (за рахунок зворотного притоку платіжних засобів, надлишку коштів і накопичення прибутку);
- зовнішня платоспроможність - забезпечується за рахунок приросту власного капіталу (акцій, додаткових пайових вкладень і т. ін.);

2 за рівнем стабільності:

- термінова платоспроможність;
- періодична платоспроможність;

- тривала платоспроможність [8, с. 18].

Також автори цього класифікаційного поділу платоспроможності на види виділяють в складі динамічної платоспроможності операційну, фінансову і інвестиційну платоспроможність.

Наведемо результати узагальнення розглянутих наукових підходів до класифікації основних характеристик платоспроможності в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Види платоспроможності підприємства

№ з/с	Класифікаційна ознака	Види платоспроможності
1	Залежно від характеру формування	статична
		динамічна: - операційна; - фінансова; - інвестиційна
2	Залежно від періоду оцінки	миттєва
		поточна
		перспективна
3	Залежно від платіжних засобів	грошова
		розрахункова
		майнова
4	Залежно від платоспроможної потреби	боргова
		поточна
		загальна
5	За джерелами фінансування	внутрішня
		зовнішня
6	За рівнем стабільності	термінова
		періодична
		тривала

Складено з використанням [3]; [4]; [8]; [22]; [36]; [39]; [41]

1.4 Фактори впливу на стан ліквідності та платоспроможності підприємства

Ліквідність та платоспроможність підприємства, як складні економічні явища, формуються під впливом великої кількості факторів.

Багато авторів поділяють множину цих факторів на внутрішні та зовнішні.

Наприклад, Ванієва А.Р. вважає, що зовнішні фактори є об'єктивними, а внутрішні - суб'єктивними. У складі зовнішніх факторів вона виділяє наступні основні групи:

- економічні;
- політико-правові;
- соціально-культурні;
- науково-технічні;
- природні.

В складі економічних факторів Ванієва А.Р. враховує

- фактори загальноекономічного стану (циклічні коливання економіки; темпи економічного росту; потенціал реального сектору економіки; положення на ринках; конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників та ін.);
- стан фінансової системи країни (інфляційні очікування; проблеми високих неплатежів по господарським операціям; політика НБУ, в тому числі динаміка ставки рефінансування; грошова емісія і т.п.);
- інші фактори (податкове навантаження; зовнішньоекономічні зв'язки; тіньова економіка).

Внутрішні фактори за думкою Ванієвої А.Р. треба поєднати в наступні групи:

- організаційно-управлінські (особливості галузевої приналежності; якість управління; ділова активність і репутація підприємства; стратегія діяльності підприємства і т. п.);
- виробничі (склад, технічний стан, фінансовий і моральний знос активів, використання прогресивних технологій тривалість виробничого, (збутового, постачального) циклу, ритмічність випуску продукції, собівартість продукції і т. ін.);
- фінансові (вибір системи оплати труда, вибір оптимальної системи оподаткування і системи фінансових відносин з контрагентами). Автор вважає, що саме фінансові фактори виступають як першорядні і вплив

- більшості інших факторів на стан ліквідності і платоспроможності конкретних підприємств виявляється через дію фінансових факторів, у виді зміни їх кількісного вираження і у першу чергу через фінансові показники ліквідності та платоспроможності [6].

Оскільки ліквідність та платоспроможність є найважливішими фінансовими характеристиками підприємства, то вони використовуються у діагностиці кризових процесів на підприємстві. Тому, при виявленні та класифікації факторів, що визначають стан, динаміку і перспективи ліквідності та платоспроможності доцільно скористатися тими ж підходами, які визначені в антикризовій літературі. Фактори, які можуть зумовити фінансову кризу на підприємстві перш за все впливають на ліквідність та платоспроможність [30, с. 136].

Поддєрьогін А.М., Білик А.Д., Буряк Л.Д. такі фактори поділяють на зовнішні, або екзогенні та внутрішні, або ендогенні [32, с. 462].

Аналізуючи стан неплатоспроможності Нусінов В.Я. [45, с. 90], в якості факторів, що викликають відповідні фінансові труднощі називає нераціональну структуру оборотних активів; невиконання плану реалізації продукції; несвоєчасне надходження платежів за контрактами та ін.

Фоміна О.В., Сопко В.В., Августова О.О. [46] множину факторів, що впливають на платоспроможність класифікують за такими ознаками:

- за місцем виникнення: внутрішні і зовнішні;
- за важливістю результату: основні та другорядні;
- за структурою: прості і складні;
- за часом дії постійні і тимчасові.

Щербань О.Д. [51], Лучко М.Р., Жухевич С.М., Фаріон А.І. [22] пропонують групувати фактори впливу на ліквідність та платоспроможність залежно від напрямку їх впливу, тобто на позитивні та негативні. Позитивні фактори впливають позитивно і сприяють підвищенню рівня ліквідності та платоспроможності підприємства, а негативні - відповідно сприяють зниженню їх рівня. (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Позитивні і негативні фактори впливу на стан ліквідності підприємства [51, с. 260]; [22, с.125]

Фактори, що впливають на підвищення ліквідності	Фактори, що впливають на зменшення ліквідності	Інші фактори
Одержання довгострокового кредиту	Погашення довгострокових позик	Якісна структура активів за швидкістю трансформації в грошові кошти
Інвестування капіталу	Грошові виплати	Оптимальна структура джерел коштів за термінами їх погашення
Отримання прибутку	Збитки	Розмір кінцевого фінансового результату діяльності підприємства
Амортизаційні відрахування	Податки на дохід від дооцінки активів	Швидкість обертання оборотного капіталу
Скорочення дебіторської заборгованості	Погашення короткострокових кредитів	Забезпеченість підприємства оборотним капіталом та окремими його елементами
Скорочення запасів	Інвестиції в основні засоби	
Повернення наданих позик	Використання резервних коштів	
Продаж необоротних активів		

Власова Н.О., Пічугіна Т.С., Смірнова П.В. всю різноманітність факторів, що впливають на стан ліквідності та платоспроможності пропонують згрупувати наступним чином, використовуючи такі класифікаційні ознаки:

1. залежно від місця виникнення: внутрішні; зовнішні;
2. залежно від наслідків прояву: загальні; специфічні; індивідуальні;
3. залежно від ступеня впливу: основні; другорядні;
4. залежно від ступеня взаємообумовленості: незалежні; залежні;
5. залежно від часу дії фактору: постійні; тимчасові;
6. залежно від підходів до визначення: потенційні; фактичні;
7. за видами діяльності: операційні; інвестиційні; фінансові;
8. за співвідношенням поточних активів та поточних зобов'язань;
9. залежно від напрямку їх впливу: позитивні; негативні;
10. за структурою: прості; складні [8, с. 25]

Результати аналізу, систематизації і узагальнення наведених вище

наукових підходів до класифікації факторів впливу на стан ліквідності та платоспроможності викладемо у вигляді таблиці 1.4

Таблиця 1.4

Класифікація факторів, що впливають на стан ліквідності та платоспроможності підприємства

Класифікаційна ознака	Вид фактору	Визначення фактору	Приклади
1	2	3	4
1 Залежно від місця виникнення	внутрішні	визначаються станом самого підприємства, залежать від його діяльності та тих рішень, що приймає його керівництво	<ul style="list-style-type: none"> - якість менеджменту; - склад і структура необоротних та оборотних активів; - сума короткострокових зобов'язань, - рівень організації бізнес-процесу - рівень техніки, технології та організації виробництва та ін.
	зовнішні	обумовлені станом зовнішнього середовища	<ul style="list-style-type: none"> - стан кон'юнктури в економіці в цілому; - зменшення купівельної спроможності населення; - нестабільність фінансового та валютного ринків; - розвиток науки і техніки; - стан ринку праці та ін.
2 Залежно від наслідків прояву окремих факторів	загальні	впливають на умови функціонування усіх підприємницьких структур в цілому	<ul style="list-style-type: none"> - стан товарного ринку та рівень його насиченості; - стан ринку позикового капіталу; - система оподаткування; - стан розрахунків в країні
	специфічні	визначають стан та перспективи діяльності підприємств конкретних галузей і сфер діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - рівень прибутку та рівень рентабельності, що історично склався в галузі; - структура оборотних активів; - цінова політика; - рівень ризикованості виробництва, а отже необхідність додаткового страхування і створення резервів
	індивідуальні	безпосередньо впливають на процеси, що відбуваються на конкретному підприємстві	<ul style="list-style-type: none"> - імідж та інвестиційна привабливість підприємства; - договірна дисципліна; - стан контролю за складом та структурою активів підприємства; - кредитна політика підприємства та ін.

Продовження табл. 1.4

1	2	3	4
3 За структурою	прості	представлені однорідними явищами	- рівень процентної ставки за кредит; - податкові ставки.
	складні	формуються під впливом багатьох процесів	- кредитна політика підприємства; - маркетингова та цінова політика; - тривалість операційного та фінансового циклів та ін.
4 Залежно від результату дії	основні	ступінь впливу цих факторів носить переважний характер	- рівень фондівіддачі основних засобів; - тривалість оборотності оборотних активів; - обсяги активів, власних та позичених фінансових ресурсів; - чисельність персоналу та ін.
	другорядні	вплив факторів є несуттєвим	- структурні зрушення в складі продукції; - порушення господарської та технологічної дисципліни
5 Залежно від взаємообумовленості	залежні	є результатом дії проміжних причинно-наслідкових звязків	- динаміка дебіторської заборгованості; - обсяг грошових коштів; - сплата комерційного кредиту та ін.
	незалежні	визначаються відповідними подіями і тенденціями	- державне фінансування; - залучення платіжних засобів за рахунок інших зовнішніх джерел
6 Залежно від джерел їх формування за видами діяльності	операційні	визначаються переважно основною діяльністю суб'єкта господарювання, (крім інвестиційної та фінансової)	- прибуток (збиток); - динаміка оборотних активів; - динаміка поточних зобов'язань; - сплачені податки та ін.
	інвестиційні	виникають у процесі формування необхідних інвестиційних ресурсів	- реалізація або придбання необоротних активів
	фінансові	виникають в процесі неперервного кругообігу коштів для фінансового забезпечення функціонування підприємств	- надходження власного капіталу; - одержання або погашення кредитів; - сплата дивідендів

Продовження табл. 1.4.

1	2	3	4
7 Залежно від напрямку їх впливу	негативні	впливають негативно на ліквідність і платоспроможність	- збільшення обсягів дебіторської заборгованості; - неефективне використання оборотних коштів; - вкладення коштів в надпланові запаси
	позитивні	сприяють підвищенню ліквідності та платоспроможності	- амортизаційні відрахування; - зменшення обсягів запасів; - підвищення прибутків та ін.
8 Залежно від часу дії	постійні	впливають на стан підприємства та умови його функціонування впродовж усього його життєвого циклу або певного періоду	- інфляція
	тимчасові	періодично або випадково включаються до сфери діяльності підприємства	- сезонні коливання; - конфлікти між засновниками; - фази економічного циклу: економічна криза, або економічне зростання
9 За ступенем кількісного вимірювання	якісні	не піддаються вимірюванню	- традиції, репутація та імідж підприємства; - організація системи управління; - форма спеціалізації, концентрація виробництва; - диверсифікація виробництва, прогресивність засобів і методів виробництва.
	кількісні	піддаються вимірюванню	- тривалість виробничого циклу; - рівень виробничих запасів; - структура балансу, - співвідношення власних і залучених засобів; - структура майна, - доход на акцію та ін.
10 Залежно від підходів до визначення	потенційні	визначаються сутністю явищ і процесів, та обумовлюють ймовірність, можливість виникнення тих чи інших наслідків	- прогнозні показники, отримані в процесі фінансового планування

Продовження табл. 1.4

1	2	3	4
	фактичні	є результатом дослідження стану проблеми на конкретному підприємстві	- розраховані в результаті аналізу абсолютні і відносні показники фінансового стану підприємства

Джерело: складено з використанням: [6]; [8, с. 25]; [32, с. 462]; [37, с. 92]; [46]; [51, с. 260];

Таким чином, ліквідність та платоспроможність підприємства залежить від множини різноманітних факторів і формуються під впливом не одного, а цілого комплексу економічних процесів і явищ. Розглянуті фактори діють не ізольовано, а системно. При цьому в окремі періоди сила дії тих чи інших факторів змінюється: дію одних факторів підсилює, а інших знижує [8, с. 26].

1.5 Система методичного забезпечення аналізу і оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства

Важливою засадою успішного ведення господарської діяльності підприємства в ринкових умовах є фінансова стабільність, однією з умов якої є своєчасний і якісний аналіз фінансового стану підприємства та оцінка його ліквідності та платоспроможності.

Фінансовий аналіз по суті дозволяє визначити загальне фінансово-економічне становище підприємства, дати можливість акціонерам, дійсним та потенційним інвесторам, суб'єктам сфери обслуговування і контролю, іншим зацікавленим особам визначитися з фінансово-господарською ситуацією на підприємстві [45, с. 11].

Фінансовий аналіз як економічна категорія, трактується різними науковцями по різному. Зокрема можна виділити такі найбільш розповсюджені визначення фінансового аналізу (табл. 1.5)

Таблиця 1.5

Наукові підходи до визначення категорії «фінансовий аналіз»

Автор	Визначення категорії	Ключовий термін
	Фінансовий аналіз - це	
Нусінов В.Я.	цілеспрямована діяльність аналітика, що полягає в ідентифікації показників, факторів та алгоритмів та дозволяє, по-перше, дати певну формалізовану характеристику, факторне пояснення та (або) обґрунтування фактів господарської діяльності як таких, що мали місце в минулому, так і очікуваних в майбутньому, а по-друге, систематизувати можливі варіанти дій [45, с. 15]	цілеспрямована діяльність аналітика
Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д.	дослідження фінансового стану суб'єктів господарювання з метою обґрунтування та інформаційного забезпечення прийняття підприємством адекватних управлінських рішень за основними видами його діяльності [32, с. 330]	дослідження фінансового стану суб'єктів господарювання
Школьник І.О., Боярко І.М., Дейнека О.В.	система взаємопов'язаних методів обробки фінансової інформації підприємства, спрямована на визначення фінансових ресурсів та джерел їх формування з метою прийняття оптимального управлінського рішення [48, с. 13]	система взаємопов'язаних методів обробки фінансової інформації
Тринька Л.Я., Іванчук (Липчанська) О.В.	сукупність аналітичних процедур, які базуються, як правило, на загальнодоступній інформації фінансового характеру та призначені для оцінки стану й ефективності використання економічного потенціалу підприємства, а також прийняття рішень щодо оптимізації його діяльності, або участі в ньому [39, с. 18]	сукупність аналітичних процедур
Багацька К.В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О.	система певних знань, пов'язаних з дослідженням фінансового стану підприємства та його фінансових результатів, що формуються під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів [2, с. 12]	система певних знань, пов'язаних з дослідженням фінансового стану підприємства
Берест М.М.	процес дослідження фінансового стану підприємства та основних результатів фінансово-господарської діяльності на основі накопичення, трансформації та використання інформації фінансового характеру, з метою обґрунтування та ухвалення ефективних управлінських рішень щодо забезпечення сталого розвитку підприємства [4, с. 8]	процес дослідження фінансового стану підприємства

Таким чином, оглянувши наукові підходи до трактування категорії «фінансовий аналіз» ми схилиємось до думки, що фінансовий аналіз - це система взаємопов'язаних методів дослідження фінансової інформації з метою визначення фінансового стану підприємства для подальшого прийняття

управлінських рішень щодо його сталого розвитку.

Як стверджує Поддєрьогін А.М., фінансовий аналіз - це спосіб оцінювання і прогнозування фінансового стану підприємства на підставі його бухгалтерської та фінансової звітності й оперативних даних[32, с. 337] .

Оцінка фінансового стану підприємства - це аналітична процедура, у процесі якої здійснюється перехід від кількісних характеристик, отриманих в результаті фінансового аналізу, до якісних висновків. Основними компонентами процесу оцінки є: об'єкт, суб'єкт, мета і глибина оцінки, критерій, показник, або їх система, інформаційне забезпечення, метод, результат оцінки (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Основні компоненти процесу оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства

Компонент	Характеристика	Склад
1	2	3
Суб'єкт	особа чи орган, наділені відповідними правами, або мають відношення до явищ, які оцінюються	внутрішні коритувачі
		зовнішні коритувачі
Об'єкт	майно підприємства та джерела його фінансування	фінансові та грошові потоки
		оборотні активи та поточні зобов'язання
Мета	обґрунтування та прийняття ефективних управлінських рішень щодо забезпечення фінансової стійкості підприємства	вирішення завдань фінансового менеджменту
		оцінка кредитоспроможності
Критерій	основна ознака, що є вимірником достовірності отриманих знань про досліджуваний об'єкт та їх відповідності об'єктивній дійсності.	прибутковість
		стійкість
		ризик
Показники	результати кількісного вимірювання даних, отримані після виконання математичних операцій	абсолютні, відносні, нормативні та ін.
Інформаційне забезпечення	процес безперервного цілеспрямованого підбору інформативних даних, необхідних для здійснення аналізу, планування, прогнозування, прийняття управлінських рішень	первинна бухгалтерська, оперативна інформація, управлінський облік
		форми фінансової звітності

Продовження табл. 1.6

1	2	3
Методики	сукупність способів, правил найбільш доцільного виконання роботи	різноманітні, індивідуальні нормативні та загальноприйняті
Результат, висновки	остаточний кінцевий підсумок певної послідовності дій	комплекс заходів щодо оптимізації рівня ліквідності та платоспроможності висновок про виконане дослідження

Джерело: побудовано з використанням [8, с. 37]

Ефективність процесу аналізу і оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства значною мірою залежить від його інформаційного забезпечення.

Використання якісного інформаційного забезпечення є важливим завданням у будь-якому аналітичному дослідженні. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу представляє собою неперервний процес підбору необхідних інформаційних ресурсів на основі принципу системного підходу, який передбачає необхідну і достатню забезпеченість вхідними даними вихідної інформації, склад і зміст якої формується на основі вимог користувача таких інформаційних ресурсів [45, с. 25].

Для потреб фінансового аналізу використовують такі види інформації:

- нормативно довідкова. Об'єднує положення зовнішніх і внутрішніх нормативних документів, що регламентують фінансово-господарську діяльність підприємства. Вона формує межі величин фінансових показників, які повинні забезпечувати оптимальний механізм господарювання підприємства;
- планова. Пов'язана з функцією планування на підприємстві через систему конкретних планових завдань, планових показників та інших даних, що описують фінансово-господарські процеси, які відбуваються, або відбуватимуться в певному часовому періоді і забезпечуватимуть ефективну діяльність підприємства;
- облікова. Утворюється в системі бухгалтерського, статистичного, податкового обліку і відображає фінансово-господарські процеси, які вже

здійснилися в минулому, а також їх стан на певну дату. Прийнято вважати, що основним джерелом інформації для фінансового аналізу (особливо з позиції зовнішніх контрагентів) є фінансова звітність підприємства [45, с. 26].

За економічним змістом та джерелами інформації звітність підприємства поділяється на:

- бухгалтерську;
- статистичну;
- оперативно-технічну;
- податкову;
- фінансову.

Бухгалтерська звітність містить показники виробничо-фінансової діяльності підприємства. Вона складається на підставі даних синтетичного та аналітичного обліку, підтверджується первинними документами, використовує також дані оперативної та статистичної звітності.

Статистична звітність представляє собою систему кількісних та якісних показників, вимірювання та узагальнення яких не характерне для бухгалтерського обліку, призначена для статистичного вивчення господарської діяльності підприємств і галузей економічної діяльності.

Оперативно-технічна звітність призначена для внутрішнього поточного контролю та управління підприємством на момент здійснення господарських операцій або одразу ж після їх завершення. Вона характеризує окремі фрагменти діяльності підприємства і містить дані про виконання плану поставок матеріалів, виробництва важливих видів продукції, а також про дотримання укладених договорів та фінансовий стан підприємства.

Найбільш доступною, передбачуваною, достовірною є фінансова звітність, яка регулюється на законодавчому рівні [26], [34], [35]. Метою складання фінансової звітності є забезпечення користувачів повною, правдивою, неупередженою інформацією про фінансово-господарську діяльність підприємства.

Фінансова звітність являє собою систему даних про фінансове становище компанії, фінансові результати її діяльності і зміни у її фінансовому становищі і складається на основі даних бухгалтерського обліку [35].

Для складання фінансової звітності законодавчо встановлені типові форми. Типові форми фінансової звітності і інструкції про порядок їх заповнення розробляються і затверджуються Міністерством фінансів України за узгодженням з Державним комітетом статистики.

Згідно з законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» до стандартних форм річної фінансової звітності належать:

1. баланс (форма 1), це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал;
2. звіт про фінансові результати (форма 2) - це звіт про доходи, видатки і фінансові результати діяльності підприємства;
3. звіт про рух грошових коштів (форма 3) - це звіт, який відображає надходження і витрати коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді;
4. звіт про власний капітал (форма 4) - це звіт, який відображає зміни в складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду;
5. примітки до фінансових звітів (форма 5) - це сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами).

Таблиця 1. 7

Можливості різних форм фінансової звітності для оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства [8, с.44]

Форма звітності	Основний зміст	Основні інформативні параметри	Основні показники
1	2	3	4

Продовження табл. 1.7

1	2	3	4
Баланс (Форма 1)	відображає активи, зобов'язання та капітал підприємства на певну дату	розмір і склад оборотних активів за основними елементами; розмір і склад поточних зобов'язань за основними елементами	робочий капітал, коефіцієнти ліквідності і платоспроможності, коефіцієнт співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості
Звіт про фінансові результати (Форма 2)	відображає доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за певний період часу	чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг; собівартість реалізованої продукції; валовий прибуток; фінансовий результат від операційної діяльності; чистий фінансовий результат; операційні та фінансові витрати	чистий дохід; коефіцієнти покриття; показники рентабельності; показники ділової активності та ін.
Звіт про рух грошових коштів (Форма 3)	відображає надходження і витрачання коштів у звітному періоді за видами діяльності	чисті грошові потоки від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності, надзвичайних подій; залишки грошових засобів на початок і кінець періоду	коефіцієнти ліквідності та платоспроможності грошових потоків; показники структури грошових потоків; коефіцієнти ефективності грошових потоків та ін.
Звіт про власний капітал (форма 4)	відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду	розмір власного капіталу та його елементів на початок і кінець періоду, а також зміни протягом періоду за рахунок переоцінки активів, розподілу чистого прибутку, руху капіталу власників, тощо	вплив змін власного капіталу на величину власного оборотного капіталу

Важливим компонентом аналізу і оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства є методика дослідження.

Вибір методики для аналізу і оцінки об'єкта дослідження залежить від

самого об'єкта, суб'єкта, мети дослідження, вибору показників дослідження, від глибини процесу аналізу і оцінки (експрес або фундаментальне дослідження).

Експрес аналіз ліквідності та платоспроможності припускає оперативну, наочну і достатньо просту оцінку, яка може здійснюватися на основі офіційної фінансової звітності як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами її результатів. В основі експрес-аналізу вивчаються основні статі балансу підприємства, зміна розміру і структури поточних активів і поточних зобов'язань. В експрес аналізі основними показниками є: сума власних оборотних коштів; їх частка у забезпеченні оборотних активів і товарних запасів; коефіцієнти ліквідності, їх динаміка і відхилення від середньогалузевих (базових); наявність грошових коштів у національній та іноземній валютах, їх частка в оборотних активах. Про неплатоспроможність підприємства свідчить наявність запасів товарів, які не мають попиту, наявність простроченої дебіторської і кредиторської заборгованості, збитків [8, с. 43].

Фундаментальним, або поглибленим аналізом є ретельне докладне вивчення не тільки значного числа різноманітних показників ліквідності та платоспроможності, але й усіх процесів і явищ, що сприяють їх розвитку на момент проведення аналізу і оцінки та у перспективі. Основними користувачами результатів поглибленого аналізу є керівники підприємства, його власники, державні органи, що відають питаннями оцінки неплатоспроможності підприємств [8, с. 43].

Існує безліч національних та закордонних методик визначення стану платоспроможності підприємств, які запропоновані до використання різноманітними вченими та окремими організаціями або навіть урядами певних країн чи їх групами. Наприклад, в розвинутих країнах світу під час аналізу ліквідності та платоспроможності підприємств пропонується використовувати показники ліквідності, рентабельності, показник довгострокової платоспроможності та додаткові коефіцієнти, засновані на ринкових критеріях. Такий підхід дозволяє прогнозувати платоспроможність у

довгостроковому періоді з урахуванням ступеня захищеності можливих кредиторів та інвесторів підприємства від неплатежів за відсотками. Також за кордоном популярним методом оцінки платоспроможності підприємства та ймовірності його банкрутства в майбутньому є методологія дискримінантного аналізу (МДА). МДА використовує дискримінантну функцію Z , яка враховує певні параметри (коефіцієнти регресії), а також фактори, що характеризують фінансовий стан господарюючого суб'єкта. Фінансистам усього світу відомі моделі МДА, а саме моделі Альтмана (1968, 1972, 1993 США), Вайбеля (1973, Швейцарія), Беєрмана (1976) та модель Краузе (1993, Німеччина), система показників Бівера (1966, США), методологія дискримінантного аналізу Німецького Бундесбанку (1999, 2003, 2008) [33, с. 487].

У вітчизняній науково-економічній літературі не існує єдиного підходу до методики аналізу і оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства, яка б давала можливість отримати об'єктивну та достовірну інформацію про їх стан та забезпечувала розробку і прийняття оптимальних управлінських рішень. Розглянемо наступні найбільш поширені серед українських науковців підходи до аналізу і оцінки платоспроможності та ліквідності підприємства які відрізняються використанням певних форм фінансової звітності.

I підхід Аналіз ліквідності і платоспроможності обмежується аналізом ліквідності балансу та розрахунком і оцінкою основних абсолютних та відносних показників ліквідності та платоспроможності. Такого підходу дотримуються Аніловська Г.Я., Висоцька І.Б. [44, с. 281 - 288]; Волощук Л.А., Юдін М.А. [10, с. 65 - 74], Тютюнник Ю. М., Тютюнник С.В., Дорогань-Писаренко Л.О. [42], [41, с. 138-156]; Берест М.М. [4, с. 93 - 99]; Приймак С.В. [33, с. 53-65], Грабовецький Б.Є., Шварц І.В. [12, с. 92-101]. Такий підхід називають традиційним.

II. інші підходи. Лучко М.Р., Жухевич С.М., Фаріон А.І. [22, с. 134] додають до списку відносних показників необхідних для аналізу платоспроможності коефіцієнти довгострокового фінансового забезпечення першого, другого і третього ступеня, зростання яких в динаміці розглядається

як позитивна тенденція.

Багацька К.В. Говорушко Т.А. Шеремет О.О. [2, с. 161-177] доповнюють аналіз ліквідності балансу та розрахунок відносних показників ліквідності у випадку, коли підприємство є платоспроможним, але недостатньо ліквідним, аналізом довгострокової платоспроможності підприємства за допомогою коефіцієнта фінансового ризику, коефіцієнта Бівера, коефіцієнта грошового покриття відсотків та коефіцієнта відношення боргу до періоду погашення боргу.

Ткаченко І. П. вважає, що при проведенні аналізу ліквідності і платоспроможності не слід обмежуватися аналізом ліквідності балансу та розрахунком відносних показників ліквідності та платоспроможності і порівняннями їх в динаміці. Для більш ґрунтовного дослідження стану ліквідності та платоспроможності підприємства потрібно застосовувати факторний аналіз за допомогою мультиплікативної факторної моделі [37, с. 41 - 43].

Фролова. Г.О. [47, с.71 - 77], С. С. Пінчук, С. М. Сологуб. [31,с. 54 - 58] вважають, що в процесі проведення аналізу ліквідності та платоспроможності необхідно вирішити такі завдання:

1. скласти платіжний календар на місяць з розбивкою суми надходжень (виручка від реалізації, оплата одержаних векселів, погашення дебіторської заборгованості) і платежів (податки, відсотки за кредит, термінові зобов'язання, заробітна плата та ін.);
2. провести аналіз ліквідності балансу;
3. розрахувати і оцінити основні показники ліквідності.

Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О.В. [48, с.106-120] проводять аналіз ліквідності та платоспроможності у наступній послідовності:

1. аналіз ліквідності балансу;
2. розрахунок і аналіз абсолютних і відносних показників ліквідності;
3. розрахунок і аналіз абсолютних і відносних показників платоспроможності;

4. складання платіжного календаря;
5. розрахунок і аналіз показників оцінки і прогнозу платоспроможності;
6. вивчення і оцінка фінансових утруднень підприємства.

Тринька Л. Я. та Липчанська О. В. [39, с. 143-177] оцінку платоспроможності здійснюють у такій послідовності:

1. оцінка платоспроможності за показниками ліквідності;
2. аналіз ліквідності балансу;
3. аналіз фінансової ліквідності підприємства на основі дев'ятикомпонентного показника;
4. розрахунок індикаторів платоспроможності та показників довгострокової платоспроможності;
5. оцінка платоспроможності на основі вивчення грошових потоків (складання платіжного календаря та визначення ліквідного грошового потоку).

Огляд наукової літератури показав, що більшість авторів при проведенні аналізу ліквідності та платоспроможності обирають традиційний підхід.

Висновки до 1 розділу

В процесі огляду наукової літератури щодо теоретичних засад аналізу і оцінки ліквідності та платоспроможності було виявлено, що ліквідність та платоспроможність підприємств є об'єктивним складним та багатогранним економічним явищем, а саме:

- ліквідність - це здатність активів підприємства за певний час і без значних втрат своєї вартості перетворюватись на грошові кошти для покриття всіх необхідних платежів у термін їх сплати;
- платоспроможність - це спроможність підприємства в повному обсязі та у визначений термін розраховуватися за своїми зобов'язаннями і заборгованостями за допомогою грошових коштів та інших активів для здійснення безперервної фінансово-господарської діяльності.

Ліквідність та платоспроможність залежить від дії багатьох внутрішніх і зовнішніх; позитивних і негативних; простих та складних та ін. факторів.

Огляд наукової літератури з питань визначення категорії «фінансовий аналіз» та основних компонентів процесу оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства дозволив встановити, що:

- фінансовий аналіз - це система взаємопов'язаних методів дослідження фінансової інформації з метою визначення фінансового стану підприємства для подальшого прийняття управлінських рішень щодо його сталого розвитку;
- основними компонентами процесу оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства є об'єкт, суб'єкт, мета, критерії, показники, методичне і інформаційне забезпечення оцінки та висновки;
- здійснюючи аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства більшість вітчизняних науковців використовують так званий традиційний підхід;
- основною інформаційною базою для проведення аналізу ліквідності та платоспроможності є дані фінансової звітності підприємства.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО – ГОСПОДАРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
на прикладі ПАТ «ЗМК «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» є одним з найбільших металургійних підприємств України з обсягів виробництва, продукція якого широко відома і користується попитом у споживачів на внутрішньому ринку і більш ніж в 50 країнах світу. «Запоріжсталь» є українським публічним акціонерним товариством. У 1933 р. він був створений як державне підприємство. 4 січня 1997 р., згідно з програмою приватизації в Україні, «Запоріжсталь» було перетворено у відкрите акціонерне товариство. Згодом, в 2015 р., а саме 12 серпня, він був перетворений у публічне акціонерне товариство (ПАТ). Згідно з Господарським Кодексом України (ст. 80), та Цивільним кодексом України (ст. 152) акціонерним товариством є господарське товариство, яке має статутний капітал, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій, крім випадків, визначених законодавством України.

ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» виробляє продукцію, яка відноситься до галузі «чорна металургія». Основний вид продукції - гарячекатані та холоднокатані рулони і листи, а також здійснює такі види економічної діяльності:

- виробництво чавуну, сталі та феросплавів (основний вид);
- оптова торгівля металами та металевими рудами;
- вантажний залізничний транспорт;
- діяльність в сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах;

- забір, очищення та постачання води;
- технічні випробування та дослідження;
- неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами.

Метою діяльності підприємства є одержання прибутку на основі здійснення виробничої, комерційної, посередницької та іншої діяльності, в порядку та за умов визначеним чинним законодавством і Статутом, та наступний його розподіл між акціонерами.

Для реалізації поставленої мети ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» послідовно вирішує наступні стратегічні завдання:

- виробництво високоякісної металопродукції, що задовольняє потреби клієнтів;
- забезпечення промислової безпеки, здорових і безпечних умов праці;
- скорочення техногенного впливу на навколишнє середовище;
- модернізація та реконструкція основних виробничих фондів;
- впровадження передових технологій та інновацій;
- досягнення лідируючих позицій в галузі виробництва, управління та організації бізнес-процесів.

Поточною діяльністю ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» керує генеральний директор за допомогою 10 дирекцій за напрямками діяльності, радника генерального директора з підвищення ефективності виробництва, начальника юридичного управління, служби аналізу та управління ризиками безпеки, двох самостійних управлінь:

- капітального будівництва та інвестицій;
- справами адміністрації [16].

Перераховані вище суб'єкти складають організаційну структуру ПАТ «Запоріжсталь».

Дирекції ПАТ «Запоріжсталь» за напрямками діяльності представлені на рисунку 2.1.

Рис. 2.1 Дирекції ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за напрямками діяльності

Побудова ефективної системи управління фінансами будь-якого підприємства передбачає створення відповідної фінансової служби. Під фінансовою службою підприємства розуміють самостійний структурний підрозділ, який виконує певні функції в системі управління підприємством.

Організацію фінансової діяльності на ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» забезпечує фінансова дирекція. Організаційна структура фінансової дирекції ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» надана на рисунку 2.2.

Основними завданнями фінансової дирекції ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» є:

- розробка та реалізація економічної та фінансової політики, що забезпечує фінансово-економічну стійкість підприємства, залучення фінансових коштів та їх ефективне використання;

Рис. 2.2 Організаційна структура фінансової дирекції ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»

- ведення податкового і бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності з метою надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства;
- перспективне і поточне планування економічної та фінансової діяльності підприємства та його підрозділів;
- аналіз і контроль фінансово-господарської діяльності підприємства та його підрозділів;
- забезпечення реалізації програм стратегічного розвитку ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»; координація планування, впровадження та розвитку інформаційних технологій, постійне їх удосконалення, впровадження інформаційних технологій, постійне їх удосконалення, впровадження сучасних інфраструктурних систем та систем захисту інформаційних систем [16].

Для складання економічного паспорту фінансово-господарської діяльності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2021 р. (табл.2.1) скористаємося інформацією, наданою в додатках А і Б.

Таблиця 2.1

Основні показники (економічний паспорт) фінансово-господарської діяльності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2021 р.

Показники	На 01.01.2021 р.	На 30.09.2021 р.	Абсолютне відхилення (+,-)	Темп росту (%)
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	31932930,00	65970447,00	34037517,00	206,59
Собівартість реалізованої продукції(товарів, робіт, послуг), тис. грн.	(32533784,00)	(46114216,00)	13580432,00	141,74
Валовий прибуток (збиток), тис. грн.	(600854,00)	19856231,00	20457085,00	3504,67
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток), тис. грн.	(5040591,00)	17568868,00	22609459,00	548,55
Фінансовий результат до оподаткування : прибуток (збиток), тис.грн.	(5911605,00)	19797151,00	25708756,00	534,89
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток), тис. грн.	(4801654,00)	16203637,00	21005291,00	537,46
Рентабельність продажів (комерційна рентабельність) $R_{OS} = \Phi 2$ р.2350(2355) / $\Phi 2$ р.2000, %	-15,04	24,56	39, 60	363,30
Рентабельність сукупних активів (рентабельність сукупного капіталу, економічна рентабельність, $R_{OA} = \Phi 2$ р.2290(2295) / $\Phi 1$ р.[(1300 на п.р. + 1300 на к.р.):2], %	-9,00	26,62	35,62	495,78

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5
Середня кількість працівників, осіб	11815	11704	-111	99,06
Витрати на оплату праці, тис. грн.	2360125,00	2368277,00	8152,00	100,35

З наведених у таблиці 2.1 розрахунків, можна зробити такі висновки:

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів робіт, послуг) на кінець року складав 65970447,00 тис.грн., що на 34037517,00 тис. грн. більше ніж на початок року. Також відбулося збільшення собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 41,74 %, або на 13580432,00 тис. грн.;
- на протязі аналізованого періоду спостерігається збільшення: валового прибутку - на 20457085,00 тис. грн.; фінансового результату від операційної діяльності - на 22609459,00 тис. грн.; фінансового результату до оподаткування - на 25708756,00 тис. грн.; чистого фінансового результату – на 21005291,00 тис. грн.;
- на початок 2021 року показники рентабельності продажів і рентабельності сукупних активів від’ємні, що є підтвердженням збиткової діяльності підприємства на початок цього року. Але на 30.09.2021 р. відбулися позитивні зрушення у фінансових результатах діяльності підприємства, що в свою чергу вплинуло на показники рентабельності. Темп росту рентабельності продажів склав 363,30%, а темп росту рентабельності сукупних активів - 495,78% Позитивна динаміка цих показників відбулася за рахунок збільшення чистого фінансового результату, чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), валового прибутку та середнього розміру активів на кінець аналізованого періоду;
- середня кількість працівників на ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за вказаний період зменшилася на 111 осіб;
- витрати на оплату праці на 30.09.2021 р. у порівнянні з початком року складають 100,35%, тобто відбулося їх збільшення на 0,35%.

2.2 Аналіз стану і тенденції зміни майна підприємства

Для здійснення своєї діяльності підприємство повинно мати у своєму розпорядженні певний набір економічних ресурсів - елементів, що використовуються для виробництва економічних благ.

Все, що підприємство має і використовує у виробничій діяльності, називається майном підприємства.

У складі майна виділяють оборотні (мобільні, поточні) і необоротні (іммобілізовані) активи. Майно підприємства може бути використане у внутрішньому обороті або поза його межами, тобто, іммобілізованим в дебіторську заборгованість, вкладеним в цінні папери або залученим в оборот інших підприємств у вигляді інвестицій.

Таким чином, майно підприємства - це наявні і контрольовані підприємством матеріальні цінності (будинки, спорудження, матеріальні ресурси, готова продукція і ін.), нематеріальні майнові цінності (права користування природними ресурсами, об'єктами промислової і інтелектуальної власності, патенти, ноу-хау, торговельні марки і ін.) та кошти на рахунках і касі підприємства, використання яких, як очікується, призведе до надходження економічних вигод у майбутньому [17, с.143].

Аналіз майна суб'єкта господарювання здійснюють за допомогою аналітичного (агрегованого) балансу. Аналітичний баланс будується шляхом агрегування окремих однорідних за складом елементів балансових статей та доповнюється показниками структури, динаміки та структурної динаміки складових майна підприємства та джерел їх фінансування. В процесі аналізу майна підприємства використовують прийоми горизонтального та вертикального аналізу [22, с. 74].

Аналіз майна підприємства має важливе значення, так як від його величини та структури залежать обсяги діяльності, соціально-економічний розвиток господарюючого суб'єкта, рівень платоспроможності, ліквідності та його фінансова сталість (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналітичний баланс для аналізу майна
ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018-2021рр.

Статті балансу	На початок року.		На кінець року.		Відхилення	
	Сума, тис.грн	Пит. вага, %	Сума, тис. грн	пит. вага,%	Абсолютне (+,-)	Відносне (%)
1.Необоротні активи						
2.Оборотні активи						
2.1.Запаси						
2.2.Дебіторська заборгованість						
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти						
2.4. Витрати майбутніх періодів						
2.5. Інші оборотні активи						
Баланс						
1.Власний капітал						
Зареєстрований капітал						
Капітал у дооцінках						
Додатковий капітал						
Резервний капітал						
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)						
Вилучений капітал						
2.Позиковий капітал						
2.1.Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
2.2.Короткострокові кредити банків						
2.3.Поточні зобов'язання по розрахункам						
Баланс						

Оцінка майнового стану підприємства дає змогу визначити абсолютні і відносні зміни статей балансу за певний період часу, відстежувати тенденції їхньої зміни та визначити структуру фінансових ресурсів підприємства [22, с. 75].

За даними таблиці 2.2 можна зробити наступні висновки:

- 1 загальна вартість майна підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» на 30.09 2021 р. складала 82304274,00 тис. грн., що більше: на 11077723,0 тис. грн. ніж у 2018 р.; на 17426936,00 тис. грн. ніж у 2019 р. і на 15845200,00 тис. грн. ніж у 2020 р. Тобто, у 2021 р. відбувається збільшення господарського обороту по відношенню до 2018-2020 рр.;
- 2 впродовж 2018-2021 рр. відбуваються деякі незначні зміни в структурі майна підприємства. Так, наприклад, якщо у 2018р. частка необоротних активів в майні підприємства складала 35,68%, то у 2019 р. відбувається її збільшення до 46,32%, а в 2020-2021 рр. її поступове зменшення до 35,30%; питома вага оборотних активів відповідно у 2019 р. зменшилась з 64,32% до 53,68% В 2020- 2021 рр. питома вага оборотних активів в структурі майна поступово збільшилась до 64,70% (рис. 2.3).

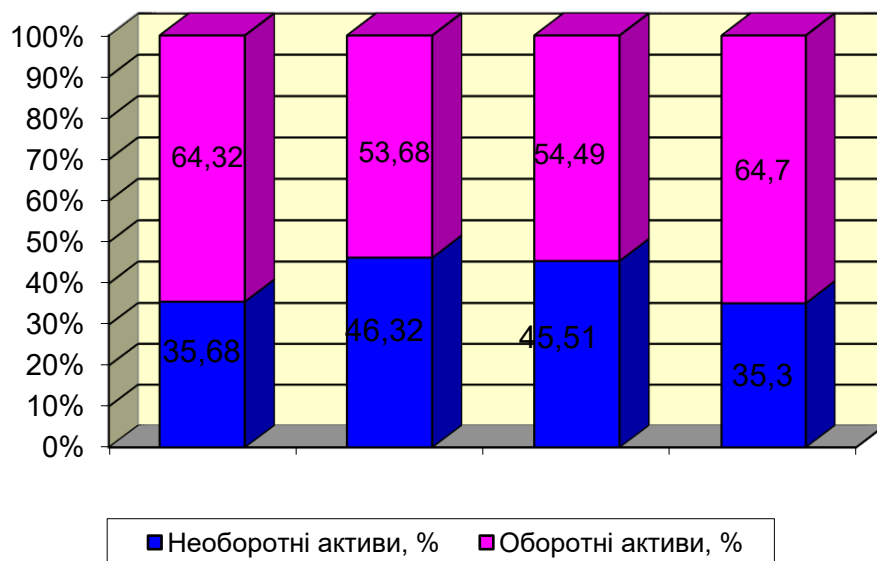

Рис. 2.3 Структура активів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 - 2021рр.

Оскільки на протязі 2018, 2021 рр. в структурі активів частка необоротних активів менша за 40,00%, а частка оборотних активів відповідно більша за 60%, то слід зазначити, що ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у ці роки має «легку» структуру активів. «Легка» структура активів свідчить про мобільність активів підприємства. Підприємство має «важку» структура активів, якщо, навпаки необоротні активи складають більше 40%, а оборотні активи менші за 60% в структурі майна. Саме така ситуація склалася в структурі активів підприємства в 2019-2020 рр. Це свідчить про значні постійні витрати і високу чутливість прибутку до зміни чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

2 з 2018 по 2021 рік відбуваються наступні зміни в структурі оборотних активів (рис.2.4):

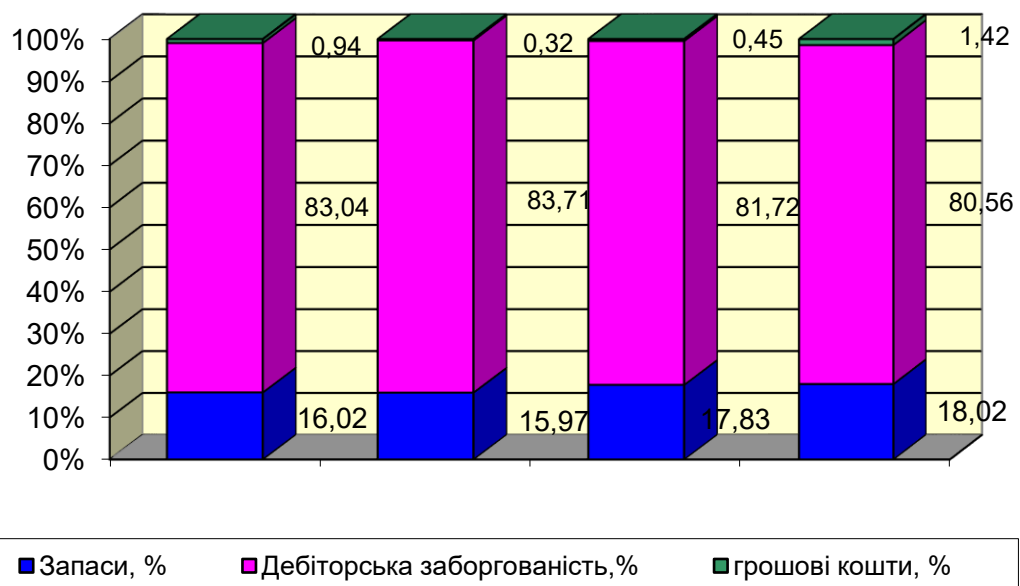

Рис. 2.4 Структура оборотних активів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 - 2021рр.

- частка найбільш ліквідних активів - грошових коштів та їх еквівалентів найменша в структурі оборотних активів і в 2021 р. зросла: на 0,48% по

відношенню до 2018 р.; на 1,10% по відношенню до 2019 р.; на 0,97% по відношенню до 2020 р.;

- найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів на протязі 2018 - 2021 рр. має дебіторська заборгованість (середньоліквідний актив). Частка дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів за аналізований період зменшилась з 83,04% у 2018 р. до 80,56% у 2021 р.;
- питома вага низьколіквідних активів (запасів) збільшилась з 11,77% у 2018 р. до 14,25% у 2021 р.

Таким чином, структура оборотних активів не була на протязі 2018 - 2021 рр. постійною величиною. Вона змінювалась залежно від зміни характеру виробничої діяльності підприємства, особливостей формування запасів, кредитної політики підприємства по відношенню до покупців продукції та ін.

Аналіз динаміки, структури, структурної динаміки джерел фінансових ресурсів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 - 2021 рр. (табл. 2.3) дав наступні результати:

- 1 за вказаний період часу збільшилися обсяги власного капіталу підприємства, а саме: на 13667799,00 тис. грн. у порівнянні з 2018 р.; на 13917255,00 тис. грн. у порівнянні з 2019 р.; на 1618241,00 тис. грн. у порівнянні з 2020 р. Це свідчить про збільшення частки майна підприємства, яка фінансується за рахунок власних засобів. Зростання обсягу власного капіталу пояснюється збільшенням на протязі аналізованого періоду нерозподіленого прибутку, який має найбільшу питому вагу у структурі власного капіталу. Так, в 2021 р. частка нерозподіленого прибутку склала 71,86%, що більше: на 5,69% ніж у 2018 р.; на 14,58% ніж у 2019 р.; на 17,54% ніж у 2020 р. Нерозподілений прибуток - це частина чистого прибутку, яка не розподіляється, а утримується, як правило, з метою реінвестування в розвиток виробництва. Зазначений прибуток є джерелом власного капіталу внутрішнього походження. Він створюється як залишок чистого прибутку після нарахування дивідендів, відрахувань у загальні резерви, резервний капітал

Таблиця 2.3

Аналітичний таблиця для аналізу джерел фінансових ресурсів ПАТ «ЗМК
«Запоріжсталь» за 2018 - 2021 рр.

та в інші фонди. Чим більші значення нерозподіленого прибутку, тим краще [22, с. 42];

- 3 обсяги позикового капіталу підприємства у порівнянні з 2018 р. і 2020 р зменшилися на 2590076,00 тис. грн. і на 337213,00 тис. грн. відповідно.

Найбільшу питому вагу в структурі позикового капіталу займають поточні зобов'язання по розрахункам, а саме: в 2018 р. - 84,03%; в 2019 р. - 79,89%; в 2020 р. - 80,76%; в 2021 р. - 80,01%.

В цілому, структура позикового капіталу ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» зберіглася за період часу з 2018 по 2021 роки.

Структура капіталу ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» надана на рис. 2.5.

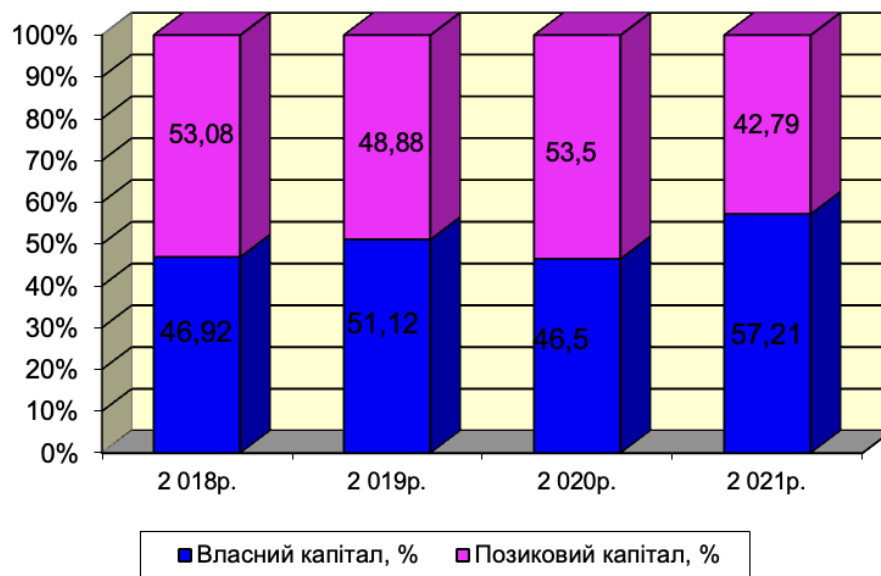

Рис. 2.5 Структура капіталу ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 - 2021 рр.

Таким чином, у 2018 і 2020рр. меншу питому вагу в складі капіталу підприємства має власний капітал, а у 2019 і 2021 рр., навпаки, позиковий капітал. Оцінюючи результати аналізу структури капіталу підприємства,

постає питання, чи є вона оптимальною. Поняття «оптимальна структура капіталу» відображає ідеальне співвідношення боргу і власного капіталу, що максимізує ринкову вартість компанії. Дослідження свідчать про те, що власні кошти, як правило, використовуються на розширення виробництва, модернізацію обладнання на довгострокову перспективу. Найбільш кращим джерелом подібного фінансування є нерозподілений прибуток. Деякі вчені схиляються до думки, що оптимальним є співвідношення між власним і позиковим капіталом, що складає 50:50. Точно оцінити значення ідеального співвідношення власного і позикового капіталу для конкретного підприємства дуже важко. Тому менеджери, користуючись різними кількісними і якісними методами, можуть лише визначити для компанії певний цільовий рівень структури капіталу, який буде у найбільшій мірі, на їх погляд, сприяти успішному її розвитку [11, с. 79].

Для більш повного аналізу майна ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» розрахуємо додатково фінансово-економічні показники майнового стану та прослідкуємо їх динаміку (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Показники майнового стану ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 -2021 рр.
та їх динаміка

№ з/с	Показник та алгоритм його розрахунку	На 31.12. відповідного року			За 9 міс. 2021 р.	Відхилення (+/-) 2021 р. від		
		2018 р.	2019 р.	2020 р.		2018 р.	2019 р.	2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах (Ф 1, р. 1101+ р. 1102 + р. 1170)/ Ф1, р. 1195	0,08	0,09	0,10	0,10	0,02	0,01	0,00
2	Частка оборотних виробничих фондів в активах (Ф 1, р. 1101+ р. 1102 + р. 1170)/ Ф1 р. 1300	0,05	0,07	0,05	0,06	0,01	-001	0,01
3	Частка основних							

засобів в активах Ф1. р. 1010 / Ф1р.1300	0,29	0,38	0,37	0,28	-0,01	-0,10	-0,09
--	------	------	------	------	-------	-------	-------

Продовження табл.. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
4	Коефіцієнт зносу основних засобів Ф1. р. 1012/ Ф1. р. 1011	0,09	0,002	0,003	0,08	-0,01	0,078	0,077
5	Коефіцієнт оновлення основних засобів Ф1. (збільшення по р. 1011)/ Ф1. р. 1011	0,07	0,08	-0,92	0,01	-0,06	-0,07	0,93
6	Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах (Ф1. р. 1030 + р.1035)/ Ф1 р. 1300	0,05	0,06	0,07	0,05	0,00	-0,01	-0,02
7	Коефіцієнт співвідношення активів Ф1. р. 1195 / Ф1. р. 1095	1,80	1,16	1,18	1,83	0,03	0,67	0,65

За даними таблиці 2.4 можна зробити наступні висновки:

1 на протязі аналізованого періоду у підприємства спостерігається збільшення частки обігових коштів у виробничій сфері - показник (1) має нерівномірну динаміку і у 2021 р. він на 0,02 більше ніж у 2018р.; на 0,01 менше ніж у 2019 р. і у порівнянні з 2020 р. - не змінився. Нерівномірну динаміку також демонструє показник (2) - частка оборотних виробничих фондів в активах. А саме: у 2021 р. цей показник збільшився на 0,01 відносно 2018 р.; зменшився на 0,01 по відношенню до 2019 р. і збільшився на 0,01 у порівнянні з 2020 р. Нерівномірною є динаміка і коефіцієнтів зносу (4) та оновлення (5) основних засобів;

2 зменшенням величини у 2018-2021рр. характеризуються показники (3) і (6). Це частка основних засобів в активах і частка довгострокових фінансових інвестицій в активах, що свідчить про зміну структури активів на користь

оборотних коштів, про залучення фінансових ресурсів в основну діяльність підприємства і покращання його фінансового стану;

З позитивну динаміку демонструє коефіцієнт співвідношення (мобільності) активів (7). У 2021 р. коефіцієнт збільшився: по відношенню до 2018 р. на 0,03; у порівнянні з 2019 р. - на 0,67 і на 0,65 - у порівнянні з 2020 р., що означає збільшення потенційної можливості перетворення активів у ліквідні кошти. Нормативне значення коефіцієнту мобільності активів > 1 . Як бачимо, значення по роках цього показника досягають нормативного значення, тобто структура активів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» є мобільною.

2.3 Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

Як зазначалося раніше, ліквідність характеризує здатність окремих видів майнових цінностей швидко і без значних втрат своєї вартості перетворюватися на грошові кошти. Метою аналізу ліквідності є оцінка ступеня покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких на грошову форму відповідає терміну погашення зобов'язань [39, с. 137].

Платоспроможність - це наявність у підприємства грошових ресурсів, достатніх для розрахунків за поточною кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення [44, с.140].

Метою аналізу платоспроможності є оцінка достатності грошових коштів у касі, на рахунках у банку для погашення термінових зобов'язань підприємства [39, с.137].

Оцінку платоспроможності проводять на основі характеристики ліквідності поточних активів.

Оцінюючи рівень ліквідності, розрізняють такі поняття, як:

- ліквідність активу;
- ліквідність балансу;
- ліквідність підприємства.

Ліквідність активу - це здатність активу перетворюватись в грошові кошти. Ступінь ліквідності активу визначається тривалістю часового періоду, впродовж якого ця трансформація може бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність цього виду активу [22, с. 120].

Активи підприємства залежно від швидкості їх перетворення у грошові кошти поділяються на 4 групи (табл. 2.5):

Таблиця 2.5

Алгоритм поділу активів за ступенем ліквідності [39, с. 153]

Показник	Формула
A1	Грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції Ф1, р.(1165)
A2	Дебіторська заборгованість Ф 1, р.(1125 + 1130 + 1135 + 1145 + 1155)
A3	Запаси, інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів, необоротні активи та групи вибуття, довгострокова дебіторська заборгованість Ф 1, р.1100 = Ф 1, р.(1101 + 1102 + 1103 + 11 04 + 1110 + 1120); Ф1, р.(1100 + 1170 + 1190+ 1200 + 1040)
A4	Необоротні активи «мінус» довгострокова дебіторська заборгованість Ф 1 р.(1095 – 1040)

Де:

- A1- найбільш ліквідні активи. До них відносяться всі статті грошових коштів підприємства й поточні фінансові інвестиції;
- A2 - швидко реалізуємі активи. У цю групу входять активи для обігу, яких потрібно більш тривалий час: готова продукція, товари, дебіторська заборгованість, векселі отримані;
- A3 - повільно реалізуємі активи. Більш довгий строк для перетворення виробничих запасів і витрат у незавершеному виробництві в готову продукцію, а потім у кошти;
- A4 - важко реалізуємі активи. У цю групу входять необоротні активи, вартість яких відображена в першому розділі активу балансу;

Групування зобов'язань підприємства за термінами їх погашення наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Алгоритм групування зобов'язань за терміном їх погашення [39, с. 153]

Показник	Формула
П1	Поточні зобов'язання за розрахунками, кредиторська заборгованість за товари, роботи Ф 1, р.(1615 + 1620 + 1625 + 1630 + 1635 + 1645)
П2	Короткострокові кредити банків, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, векселі видані, доходи майбутніх періодів, зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу і групами вибуття, інші короткострокові пасиви і забезпечення Ф 1, р.(1600 + 1610 + 1660 + 1665 + 1700 + 1690)
П3	Довгострокова заборгованість і забезпечення Ф 1, р. 1595
П4	Власний капітал Ф1, р. 1495

Де:

- П1 - найбільш термінові зобов'язання. До них прийнято відносити кредиторську заборгованість по придбаних товарах, роботах, послугах;
- П2. - короткострокові пасиви. До цієї групи відносяться короткострокові позикові засоби, поточні зобов'язання по розрахунках та інші поточні зобов'язання;
- П3 - довгострокові пасиви. Ця група пасивів представлена довгостроковими зобов'язаннями підприємства;
- П4. - постійні пасиви - це статті першого розділу пасиву балансу.

Ліквідність балансу розглядається як можливість суб'єкта господарювання перетворити свої активи в готівку та погасити зобов'язання, або як ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у грошові кошти відповідає терміну погашення платіжних зобов'язань; ліквідність балансу досягається встановленням рівності між активами та зобов'язаннями підприємства [44, с. 283].

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні коштів по активу, згрупованих за ступенем їх ліквідності і розташованих у порядку її зменшення з зобов'язаннями по пасиву, згрупованими за термінами їх погашення і розташованими в порядку зростання термінів їх погашення.

Загальний вид балансу ліквідності та умова абсолютної ліквідності балансу представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Баланс ліквідності та умова абсолютної ліквідності балансу

АКТИВ			Умова абсолютної ліквідності балансу	ПАСИВ		
1.	Високоліквідні активи	A ₁		≥	П ₁	1.
2.	Швидко реалізовані активи	A ₂	≥	П ₂	2.	Короткострокові пасиви
3.	Повільно реалізовані активи	A ₃	≥	П ₃	3.	Довгострокові пасиви
4.	Важко реалізовані активи	A ₄	<	П ₄	4.	Постійні пасиви
БАЛАНС			=	БАЛАНС		

Проведемо аналіз ліквідності балансу ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 - 2021 рр. (табл. 2.8 - 2.11).

Таблиця 2.8

Аналіз ліквідності балансу ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 р.

Активи, гис. грн.	На поч. року	На кін. року	Пасиви	На поч. року	На кін. року	Платіжний надлишок або нестача, +/-	
						7=2-5	8=3-6
1	2	3	4	5	6	7=2-5	8=3-6
A ₁	362711	430425	П ₁	26473690	29108005	-26110979	-28677580
A ₂	30974572	38043191	П ₂	5955185	5680795	25019387	32362396
A ₃	7250359	7341692	П ₃	3404915	3019793	3845444	4320899
A ₄	25532989	25411243	П ₄	28286841	33417958	-2753852	-8006715
Баланс	64120631	71226551	Баланс	64120631	71226551	0,0	0,0

Таблиця 2.9

Аналіз ліквідності балансу ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2019 р.

Активи, гис. грн.	На поч. року	На кін. року	Пасиви	На поч. року	На кін. року	Платіжний надлишок або нестача, +/-	
						7=2-5	8=3-6
1	2	3	4	5	6	7=2-5	8=3-6
A ₁	430425	111864	П ₁	29108005	24453428	-28677580	-24341564
A ₂	38043191	29155926	П ₂	5680795	3511700	32362396	25644226
A ₃	7341692	5561326	П ₃	3019793	3743708	4320899	1817618
A ₄	25411243	30048222	П ₄	33417958	33168502	-8006715	-3120280
Баланс	71226551	64877338	Баланс	71226551	64877338	0,0	0,0

Таблиця 2.10

Аналіз ліквідності балансу ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2020 р.

Активи, тис. грн.	На поч. року	На кін. року	Пасиви	На поч. року	На кін. року	Платіжний надлишок або нестача, +/-	
						7=2-5	8=3-6
1	2	3	4	5	6		
A ₁	111864	161557	П ₁	24453428	27686737	-24341564	-27525180
A ₂	29155926	29591168	П ₂	3511700	4511440	25644226	25079728
A ₃	5561326	6458747	П ₃	3743708	3357553	1817618	3101194
A ₄	30048222	30247602	П ₄	33168502	30903344	-3120280	-655742
Баланс	64877338	66459074	Баланс	64877338	66459074	0,0	0,0

Таблиця 2.11

Аналіз ліквідності балансу ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 9 міс. 2021 р.

Активи, тис. грн.	На поч. періоду	На кін. періоду	Пасиви	На поч. періоду	На кін. періоду	Платіжний надлишок або нестача, +/-	
						7=2-5	8=3-6
1	2	3	4	5	6		
A ₁	161557	757081	П ₁	27686737	27305624	-27525180	-26929656
A ₂	29591168	42894089	П ₂	4511440	3476952	25079728	39417137
A ₃	6458747	9595775	П ₃	3357553	4435941	3101194	5159834
A ₄	30247602	29057329	П ₄	30903344	47085757	-655742	-18028428
Баланс	66459074	82304274	Баланс	66459074	82304274	0,0	0,0

Типи ліквідності балансу підприємства в залежності від отриманого в результаті розрахунків надлишку або нестачі надані в таблиці 2.12

Таблиця 2.12

Типи ліквідності балансу підприємства [39, с. 154]

Абсолютно ліквідний	Ліквідний	Неліквідний	Абсолютно неліквідний
$A_1 > P_1$	$A_1 < P_1$	$A_1 < P_1$	$A_1 < P_1$
$A_2 > P_2$	$A_2 > P_2$	$A_2 < P_2$	$A_2 < P_2$
$A_3 > P_3$	$A_3 > P_3$	$A_3 > P_3$	$A_3 < P_3$
$A_4 < P_4$	$A_4 < P_4$	$A_4 > P_4$	$A_4 > P_4$

Виконавши розрахунки відносно визначення ступеня ліквідності балансу підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь», можна зробити висновок що вимоги абсолютної ліквідності балансу на протязі 2018 - 2021 рр. не виконуються. Але за аналізуємий період баланс підприємства є ліквідним. Ситуація, коли $A_1 < P_1$ - означає, що на початок і на кінець 2018-2021 рр. спостерігається нестача найбільш ліквідних активів (грошових коштів і їх еквівалентів) для покриття найбільш термінових зобов'язань. Це означає, що на протязі 2018 - 2021 рр. на ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» є незабезпеченою грошова платоспроможність.

Наступний етап аналізу ліквідності - це аналіз ліквідності підприємства.

Ліквідність підприємства це його мобільність, його спроможність за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел оперативно вишукувати резерви платіжних коштів, необхідних для погашення боргів, і постійно, на будь-який момент часу, підтримувати рівновагу між обсягами і термінами перетворення активів у грошові кошти та обсягами і термінами погашення зобов'язань.

Таким чином, ліквідність підприємства передбачає безумовну його платоспроможність і передбачає постійну тотожність між його активами та зобов'язаннями одночасно за загальною сумою, термінами перетворення активів у гроші та термінами погашення зобов'язань [22, с. 121].

Аналіз ліквідності підприємства проводиться на основі відносних та абсолютних показників. Основним абсолютним показником ліквідності підприємства є робочий капітал підприємства (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Динаміка відносних і абсолютних показників ліквідності підприємства ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - 2021рр.

Назва показника та алгоритм його розрахунку	Значення по роках на 31.12.			За 9 міс. 2021 р.	Відхилення, (+,-) 2021 р. від		
	2018 р.	2019 р.	2020 р.		2018 р.	2019 р.	2020 р.

Назва показника та алгоритм його розрахунку	Значення по роках на 31.12.	За 9 міс.	Відхилення, (+,-) 2021 р. від

	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2018 р.	2019 р.	2010 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності $K_{AL} = A_1 / ((\Pi_1 + \Pi_2))$	0,012	0,004	0,005	0,024	0,012	0,020	0,019
Коефіцієнт термінової ліквідності $K_{TL} = (A_1 + A_2) / ((\Pi_1 + \Pi_2))$	1,11	1,05	0,92	1,42	0,31	0,37	0,50

Продовження табл. 2.13

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт поточної ліквідності $K_{ПЛ} = (A_1 + A_2 + A_3) / ((\Pi_1 + \Pi_2))$	1,32	1,25	1,12	1,73	0,41	0,48	0,61
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості $K_{К/Д} = (\Pi_1 + \Pi_2) / A_2$	0,91	0,96	1,09	0,72	-0,19	-0,24	-0,37
Робочий капітал (тис. грн.) $PK = \phi.1 (p. 1195 + p.1200) - (1695 + 1700)$	11026482,00	6863988,00	4013295,00	23364369,00	12337887,00	16500381,00	19351074,00
Маневреність робочого капіталу $K_{МРК} = \phi.1 (p. 1165 + p.1160) / PK$	0,04	0,02	0,04	0,04	0,00	0,02	0,00

Зробимо відповідні висновки щодо динаміки кожного показника розрахованого в таблиці 2.13.

Слід зазначити, що у 2021 р. у порівнянні з 2018 - 2020 рр. всі показники ліквідності демонструють позитивну динаміку, а саме:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина поточної заборгованості підприємства може бути погашена негайно на дату складання звітності. Його значення не відповідає нормативному (0,2 - 0,3, а в деяких джерелах 0,4) на всьому протязі аналізованого періоду. Низькі значення

показника свідчать про те, що грошова платоспроможність підприємства у 2018 р. забезпечена лише на 1,2%, у 2019 -2020 р. грошова платоспроможність

-

забезпечена на 0,4% і на 0,5% відповідно і у 2021 р. грошова платоспроможність забезпечена на 2,4%;

- значення коефіцієнта термінової ліквідності на протязі 2018 - 2021 рр. перевищує його нормативне значення 0,6 - 0,8. У 2021 р. цей показник збільшився: по відношенню до 2018 р. - на 0,31, по відношенню до 2019 р. - на 0,37, по відношенню до 2020 р. - на 0,50 і його значення в 2021 р. більше ніж в 2 рази перевищує нижню нормативну границю. Такий результат свідчить про здатність підприємства погашати свою короткострокову заборгованість за рахунок найбільш ліквідної частини оборотних активів: готівки та очікуваних надходжень від дебіторів, тобто розрахункова платоспроможність підприємства забезпечена більш ніж на 100% протягом вказаного періоду, крім 2020 р., коли забезпечення розрахункової платоспроможності склало 92%;

- коефіцієнт поточної ліквідності характеризує потенційну платоспроможність підприємства у відносно довгостроковій перспективі і показує скільки гривень оборотних активів припадає на кожну гривню поточних зобов'язань і забезпечень. Якщо цей показник менше 1,0, то баланс вважається неліквідним, а підприємство неплатоспроможним. На протязі аналізованого періоду вказаний показник приймає значення більше за 1,0. Але високе значення коефіцієнта поточної ліквідності (загальної ліквідності, коефіцієнта покриття) не завжди є ознакою належного рівня платоспроможності, адже воно може бути пов'язане з надлишковими запасами, не виправданим зростанням поточної дебіторської заборгованості і т. ін. На ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» значення коефіцієнта поточної ліквідності є свідченням підвищення його платоспроможності, що підтверджується прискоренням оборотності запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості в 2021 р. у порівнянні з попередніми роками;

- коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості показує, який розмір кредиторської заборгованості припадає на 1 грн. дебіторської заборгованості. У 2018 р. підприємство на 1 грн. дебіторської заборгованості залучало 0,91 грн. кредиторської заборгованості; у 2019 р. -

коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості показує, який розмір кредиторської заборгованості припадає на 1 грн. дебіторської заборгованості. У 2018 р. підприємство на 1 грн. дебіторської заборгованості залучало 0,91 грн. кредиторської заборгованості; у 2019 р. - 1	2	3	4	5	6	7	8
Загальний коефіцієнт ліквідності $K_L = (A_1 + 0,5A_1 + 0,3A_3) / ((\Pi_1 + 0,5\Pi_2 + 0,3\Pi_3))$	0,66	0,60	0,55	0,83	0,17	0,23	0,28
Коефіцієнт платоспроможності $K_{\Pi} = BK / ((\Pi_1 + \Pi_2 + \Pi_3))$	0,88	1,05	0,87	1,34	0,46	0,29	0,47

Продовження табл. 2.14

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт перспективної платоспроможності $K_{\Pi\Pi} = \Pi_3 / A_3$	0,41	0,67	0,52	0,46	0,05	-0,21	-0,06
Коефіцієнт загальної платоспроможності $K_{3\Pi} = (\Pi_2 + \Pi_3) / (A_3 + A_4)$	0,27	0,20	0,21	0,20	-0,07	0,00	-0,01
Коефіцієнт заборгованості $K_3 = \Pi_3 / (A_1 + A_1 + A_3 + A_4)$	0,04	0,06	0,05	0,05	0,01	-0,01	0,00
Коефіцієнт «ціни» ліквідації $K_{\text{ЦЛ}} = (A_1 + A_1 + A_3 + A_4) / (\Pi_1 + \Pi_2 + \Pi_3)$	1,88	2,05	1,87	2,34	0,46	0,29	0,47

Зробимо висновки, які слідують з розрахунків, наданих в таблиці 2.14.

- загальний коефіцієнт ліквідності свідчить про те, які перспективи має підприємство щодо погашення усіх своїх боргів по залучених фінансових ресурсах, як це вплине на формування нормативної величини залишків активів, що забезпечують безперебійну діяльність підприємства в межах визначеної

потужності, якщо всі кредитори одночасно пред'являть йому свої вимоги. Нижня границя норми цього показника дорівнює 1,0. В нашому випадку значення загального коефіцієнта ліквідності менше 1,0. В 2018 р. - 0,66; в 2019р. - 0,60; в 2020 р. - 0,55; в 2021 р. - 0,83. Значення коефіцієнта менші за 1,0, свідчать про існування певного фінансового ризику, пов'язаного з тим, що підприємство ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» не зможе стабільно сплачувати поточні рахунки;

- коефіцієнт платоспроможності показує частку власного капіталу у загальних зобов'язаннях. Чим він вищий, тим більша частка власного капіталу у загальних фінансових коштах підприємства. В 2021 р. значення цього

коефіцієнта дорівнює 1,34, що більше: на 0,46 ніж у 2018 р., на 0,29 ніж у 2019 р. і на 0,47 ніж у 2020 р. Така позитивна динаміка свідчить про підвищення частки власного капіталу у загальних фінансових коштах підприємства;

- коефіцієнт перспективної платоспроможності визначає прогноз платоспроможності підприємства на основі співставлення майбутніх платежів і майбутніх надходжень, тобто на скільки виробничі запаси покривають довгострокові зобов'язання. У 2021 р. значення коефіцієнта дорівнює 0,46, що на 0,05 більше ніж у 2018 р.; на 0,21 менше ніж у 2019 р. і на 0,06 менше ніж у 2020 р. Перспективна платоспроможність характеризується нерівністю $A_3 \geq P_3$. Ця нерівність справджується. Тобто, прогноз відносно платоспроможності підприємства в майбутньому є позитивним;

- коефіцієнт загальної платоспроможності визначає скільки довгострокових і короткострокових кредитів і позичок припадає на 1 грн., вкладену в основні засоби та інші необоротні активи, запаси і витрати. У 2018 р. на 1 грн. вкладену в основні засоби та інші необоротні активи, запаси і витрати припадало 0,27 грн. довгострокових і короткострокових кредитів і позичок; в 2019 р. - 0,20 грн., в 2020 р. - 0,21 грн., в 2021 р. - 1,20 грн;

- коефіцієнт заборгованості (K_3) визначає, яка частина активів підприємства в разі потреби, знадобиться для покриття його довгострокових зобов'язань. В 2021 р. значення цього показника дорівнювало 0,05, що на 0,01 більше ніж у 2018 р.; на 0,01 менше ніж у 2019 р. і дорівнює значенню у 2020 р. Оптимальне значення: $K_3 < 0,38$. Чим нижче K_3 , тим менше потрібно коштів для погашення довгострокових зобов'язань. В нашому випадку від 4% до 6% на протязі 2018 - 2021 рр. активів в разі потреби знадобиться для покриття довгострокових зобов'язань ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»;

- коефіцієнт «ціни» ліквідації визначає, якою мірою будуть покриті всі зовнішні зобов'язання підприємства в результаті його ліквідації та продажу майна. У 2021 р. цей показник збільшився: у порівнянні з 2018 р. на 0,46; в порівнянні з 2019 р. на 0,29; у порівнянні з 2020 р. збільшився на 0,47.

Значення коефіцієнта повинні бути більше 1,0. Для ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» значення коефіцієнта у 2018 - 2021 рр. більші за 1,0, тобто всі зовнішні зобов'язання підприємства будуть покриті в результаті його ліквідації та продажу майна.

В процесі визначення рівня платоспроможності підприємства використовують наступні критерії (табл. 2.15):

Таблиця 2.15

Критерії розподілу підприємств за рівнем платоспроможності [44, с. 286]

Критерії	Рівень платоспроможності підприємства	Характеристика
$A1 > П1+П2$	Високий	Підприємство характеризується високим потенціалом ліквідності та платоспроможності і всі свої активи переважно формує за рахунок власних коштів
$A1 + A2 > П1+П2$		
$A1 + A2 + A3 > П1+П2$		
$A1 + A2 + A3 + A4 > П1+П2$		
$A1 < П1+П2$	Середній	На підприємстві недостатньо абсолютно ліквідних активів, що пов'язано з наявністю великих обсягів дебіторської заборгованості. Але підприємство є ліквідним і може своєчасно забезпечити погашення зобов'язань. Підприємству рекомендується розробити заходи з реструктуризації дебіторської заборгованості
$A1 + A2 > П1+П2$		
$A1 + A2 + A3 > П1+П2$		
$A1 + A2 + A3 + A4 > П1+П2$		
$A1 < П1+П2$	Помірний	Значну частку оборотного капіталу підприємства становлять запаси, сформовані за рахунок залучених коштів. Наявність значних обсягів запасів свідчить про неефективне використання оборотного капіталу
$A1 + A2 < П1+П2$		
$A1 + A2 + A3 > П1+П2$		
$A1 + A2 + A3 + A4 > П1+П2$		
$A1 < П1+П2$	Низький	Підприємство формує оборотні активи лише за рахунок залучених на короткий термін коштів (поточних зобов'язань). У такому випадку в обороті підприємства немає власних коштів, а лише залучені та позичені. Частка поточних боргів підприємства спрямована на створення необоротних активів
$A1 + A2 < П1+П2$		
$A1 + A2 + A3 < П1+П2$		
$A1 + A2 + A3 + A4 > П1+П2$		
$A1 < П1+П2$	Підприємство перебуває на межі банкрутства	Майна підприємства не вистачає для погашення для погашення поточної заборгованості. Підприємство працює
$A1 + A2 < П1+П2$		
$A1 + A2 + A3 < П1+П2$		

$A_1 + A_2 + A_3 + A_4 < P_1 + P_2$	збитково і в нього є непокритий збиток, що впливає на зменшення власного капіталу (власний капітал має від'ємне значення)
-------------------------------------	---

Використовуючи надані в таблиці 2.15 критерії рівня платоспроможності, визначимо рівень платоспроможності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 - 2021 роках (табл. 2.16 - 2.19).

Таблиця 2.16

Оцінка рівня платоспроможності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 р.

Активи, тис. грн.	На поч. року	На кін. року	Пасиви	На поч. року	На кін. року	Платіжний надлишок або нестача, +/-	
						7=2-5	8=3-6
1	2	3	4	5	6	7=2-5	8=3-6
A ₁	362711	430425	П ₁ + П ₂	32428875	34788800	-32066164	-34358375
A ₁ +A ₂	31337283	38473616	П ₁ + П ₂	32428875	34788800	-1091592	3684816
A ₁ +A ₂ +A ₃	38587642	45815308	П ₁ + П ₂	32428875	34788800	6158767	11026508
A ₁ +A ₂ +A ₃ +A ₄	64120631	71226551	П ₁ + П ₂	32428875	34788800	31691756	36437751

Таблиця 2.17

Оцінка рівня платоспроможності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2019 р.

Активи, тис. грн.	На поч. періоду	На кін. періоду	Пасиви	На поч. періоду	На кін. періоду	Платіжний надлишок або нестача, +/-	
						7=2-5	8=3-6
1	2	3	4	5	6	7=2-5	8=3-6
A ₁	430425	111864	П ₁ + П ₂	34788800	27965128	-34358375	-27853264
A ₁ +A ₂	38473616	29267790	П ₁ + П ₂	34788800	27965128	3684816	1302662
A ₁ +A ₂ +A ₃	45815308	34829116	П ₁ + П ₂	34788800	27965128	11026508	6863988
A ₁ +A ₂ +A ₃ +A ₄	71226551	64877338	П ₁ + П ₂	34788800	27965128	36437751	36912210

Таблиця 2.18

Оцінка рівня платоспроможності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2020 р.

Активи, тис. грн.	На поч. року	На кін. року	Пасиви	На поч. року	На кін. року	Платіжний надлишок або нестача, +/-	
						7=2-5	8=3-6

1	2	3	4	5	6	7=2-5	8=3-6
A ₁	111864	161557	П ₁ + П ₂	27965128	32198177	-34358375	-32036620
A ₁ +A ₂	29267790	29752725	П ₁ + П ₂	27965128	32198177	3684816	-2445452
A ₁ +A ₂ +A ₃	34829116	36211472	П ₁ + П ₂	27965128	32198177	11026508	4013295
A ₁ +A ₂ +A ₃ +A ₄	64877338	66459074	П ₁ + П ₂	27965128	32198177	36437751	34260897

Таблиця 2.19

Оцінка рівня платоспроможності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 9 міс. 2021 р.

Активи, тис. грн.	На поч. періоду	На кін. періоду	Пасиви	На поч. періоду	На кін. періоду	Платіжний надлишок або нестача, +/-	
1	2	3	4	5	6	7=2-5	8=3-6
A ₁	161557	757081	П ₁ + П ₂	32198177	30782576	-32036620	-30025495
A ₁ +A ₂	29752725	43651170	П ₁ + П ₂	32198177	30782576	-2445452	12868594
A ₁ +A ₂ +A ₃	36211472	53246945	П ₁ + П ₂	32198177	30782576	4013295	22464369
A ₁ +A ₂ +A ₃ +A ₄	66459074	82304274	П ₁ + П ₂	32198177	30782576	34260897	51521698

За результатами розрахунків бачимо, що

- на початок 2018 р. та на кінець 2020 р. стан платоспроможності підприємства є помірним. Це є свідченням того, що значну частку оборотного капіталу підприємства становлять запаси, сформовані за рахунок залучених коштів. Наявність значних обсягів запасів свідчить про неефективне використання оборотного капіталу;
- стан платоспроможності підприємства у 2019 р. та на 30.09 2021 р. є середнім, тобто на підприємстві недостатньо абсолютно ліквідних активів, що пов'язано з наявністю великих обсягів дебіторської заборгованості. Але підприємство є ліквідним і може своєчасно забезпечити погашення зобов'язань. Підприємству ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» рекомендується розробити заходи з реструктуризації дебіторської заборгованості.

2.4 Аналіз фінансової стійкості підприємства

Однією з найважливіших умов ефективного функціонування підприємств в умовах розвитку кризових явищ у зовнішньому середовищі є забезпечення його фінансової стійкості.

Фінансова стійкість підприємства - це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів, які є гарантією його постійної платоспроможності та інвестиційної привабливості в межах допустимого рівня ризику [4, с. 104].

Під фінансовою стійкістю розуміють такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності достатнього обсягу власних коштів, платоспроможності, стійкої прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення.

Модель оцінки фінансової стійкості складається з двох етапів:

Перший етап. Комплексна оцінка фінансової стійкості, яка включає розрахунок відносних показників фінансової стійкості, а саме:

- з огляду на структуру джерел фінансування - розрахунок коефіцієнтів капіталізації (співвідношення власних і залучених коштів);
- з огляду на витрати, пов'язані з обслуговуванням зовнішніх джерел - розрахунок коефіцієнтів покриття.

До коефіцієнтів капіталізації відносяться:

- коефіцієнт фінансової автономії (незалежності);
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт фінансової стабільності;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу.

До коефіцієнтів покриття відносяться:

- коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень;
- коефіцієнт довгострокового залучення позикових засобів;
- коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел.

Другий етап. Визначення типу фінансової стійкості підприємства. з використанням узагальнюючого показника.

Узагальнюючим показником фінансової стійкості є надлишок чи дефіцит джерел фінансування для формування запасів, який визначають як різницю між величиною джерел покриття і величиною запасів і витрат [4, с.106].

Розрахуємо відносні показники фінансової стійкості підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 - 2021 рр. та дослідимо їх динаміку. Результати розрахунків представимо у вигляді таблиці 2.20.

Таблиця 2.20

Динаміка показників фінансової стійкості підприємства
ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь » за 2018 - 2021рр.

Назва показника та алгоритм його розрахунку	На 31.12. відповідного року			За 9 міс. 2021 р.	Відхилення, (+,-) 2021 р. від		
	2018 р.	2019 р.	2020 р.		2018 р.	2019 р.	2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1 Коефіцієнти капіталізації							
1 Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії, концентрації власного капіталу) $K_{авт} = \frac{ВК}{\sum ДФК} = \frac{p.1495_ф1}{p.1900_ф1}$ ВК – власний капітал; \sum ДФК – сума джерел фінансових коштів	0,47	0,51	0,46	0,57	0,10	0,06	0,11
2 Коефіцієнт фінансової залежності $K_{зал} = \frac{\sum ДФК}{ВК} = \frac{p.1900_ф1}{p.1495_ф1}$	2,13	1,96	2,17	1,75	-0,38	-0,21	-0,42
3 Коефіцієнт фінансової стабільності Кф.с.=ВК/ПК=(п.1495ф1)/ (п.1595ф1+п.1695ф1) ПК – позиковий капітал	0,88	1,05	0,87	1,34	0,46	0,29	0,47
4 Коефіцієнт маневреності власного капіталу $K_{ман} = \frac{ВOK}{ВК} = \frac{p.1495_ф1 - p.1095_ф1}{p.1495_ф1}$ ВOK – власний	0,24	0,09	0,02	0,38	0,14	0,29	0,36

оборотний капітал							
2 Коефіцієнти покриття							
5 Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень $K_{п.д.в} = \frac{ДЗ}{НА} = \frac{р.1595_ф1}{р.1095_ф1}$ ДЗ - довгострокові зобов'язання; НА - необоротні активи	0,12	0,12	0,11	0,15	0,03	0,03	0,04

Продовження табл. 2.20

1	2	3	4	5	6	7	8
6 Коефіцієнт довгострокового залучення позикових засобів $K_{дл.з.с.} = \frac{ДЗ}{ВК + ДЗ} = \frac{р.1595_ф1}{р.1495_ф1 + р.1595_ф1}$	0,47	0,10	0,09	0,08	-0,39	-0,02	-0,01
7 Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел $K_{ф.н.к.д.} = \frac{ВК}{ВК + ДЗ} = \frac{р.1495_ф1}{р.1495_ф1 + р.1595_ф1}$	5,25	0,89	0,90	0,91	-4,34	0,02	0,01

Аналіз розрахунку відносних показників фінансової стійкості та їх динаміки показав, що:

- коефіцієнт незалежності (автономії) у 2021 р. збільшився у порівнянні з 2018 р. (2019, 2020рр.) на 0,10 (0,06, 0,11) і дорівнює 0,57, що на 0,07 більше за нормативне (>0,5, збільшення). Це означає, що ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» не залежить від зовнішніх кредиторів та інвесторів і ця незалежність протягом аналізованого періоду збільшувалась;
- коефіцієнт залежності на протязі 2018 - 2021 рр., навпаки, зменшується: з 2,13 у 2018 р. до 1,75 у 2021 р., що відповідає встановленому нормативу (< 2, зменшення);

- коефіцієнт фінансової стабільності збільшився протягом аналізованого періоду. У 2021 у порівнянні з 2018 р. (2019, 2020 рр.) значення показника збільшилось на 0,46 (0,29; 0,47). Така ситуація свідчить про підвищення фінансової стабільності підприємства протягом 2018 - 2021 рр.;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу на протязі аналізованого періоду демонструє нерівномірні зміни, але в цілому його динаміка позитивна, що є свідченням підвищення маневреності власного капіталу в 2021 р. у порівнянні з 2018 - 2020 рр. (нормативне значення цього показника - більше 0 і позитивна динаміка);
- коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень показує, що у 2021 р. частина основних засобів та інших необоротних активів профінансована зовнішніми інвесторами порівняно з 2018 р і 2019 р. збільшилась на 0,03; порівняно з 2020 р. збільшилась на 0,04. Зростання цього показника у динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів у довгостроковій перспективі, однак, водночас, наявність подібного фінансування є ознакою добре розробленої стратегії підприємства [44, с. 109];
- динаміка коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів на протязі аналізованого періоду демонструє зменшення показника на протязі 2018 - 2021 рр. У 2021 р. цей показник зменшився: по відношенню до 2018 на 0,39; по відношенню до 2019 р - на 0,02 і по відношенню до 2020 р. - на 0,01. Така динаміка показника є позитивною і свідчить про зменшення залежності від довгострокового кредитування підприємства у 2021 р. Рекомендоване значення цього показника - 0,4;
- коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел у 2021 р. зменшився на 4,34 у порівнянні з 2018 р. , а у порівнянні з 2019 р. і 2020 р - збільшився на 0,02 і на 0,01 відповідно. Рекомендоване значення цього показника 0,6. Значення показника перевищують рекомендоване значення. Така ситуація є свідченням підвищенням незалежності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» від зовнішніх інвесторів.

Загалом, оцінка показників, наданих у таблиці 2.20 свідчить, що фінансове становище підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2021 р. є більш стійким у порівнянні з попередніми роками.

Наступний крок аналізу фінансового стану підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» є визначення типу його фінансової стійкості з використанням абсолютних показників. Абсолютними показниками фінансової стійкості є показники, що характеризують міру забезпеченості запасів джерелами їх фінансування.

Вартість запасів порівнюють послідовно з наявністю власного оборотного капіталу, довгостроковими зобов'язаннями і короткостроковими кредитами і позиками. Згідно забезпеченості запасів, зазначеними варіантами фінансування, розрізняють чотири типи фінансової стійкості [2, с. 150]:

1. абсолютна фінансова стійкість - цей тип фінансової ситуації зустрічається рідко і вказує, що для забезпечення запасів достатньо власного оборотного капіталу. Платоспроможність підприємство гарантована;
2. нормальна стійкість - для забезпечення запасів залучають власний капітал, довгострокові кредити і позики. Платоспроможність гарантована;
3. нестійкий фінансовий стан - для забезпечення запасів крім власного оборотного капіталу і довгострокових кредитів і позик залучають короткострокові кредити і позики, платоспроможність порушена, але є можливість її відновити за рахунок скорочення дебіторської заборгованості та прискорення оборотності запасів;
4. кризовий фінансовий стан - для забезпечення запасів не вистачає зазначених джерел їх фінансування, підприємству загрожує банкрутство, відновлення запасів відбувається за рахунок коштів, які сформувалися за рахунок уповільнення оборотності кредиторської заборгованості (табл. 2.21).

Таблиця 2.21

Зведена таблиця показників по типах фінансової стійкості

Показник	Тип фінансової стійкості
----------	--------------------------

	Абсолютна фінансова стійкість	Нормальна фінансова стійкість	Нестійке фінансове становище	Кризовий фінансовий стан
$\Phi_C = Kв.об - З$	$\Phi_C \geq 0$	$\Phi_C < 0$	$\Phi_C < 0$	$\Phi_C < 0$
$\Phi_T = Kв.дп - З$	$\Phi_T \geq 0$	$\Phi_T \geq 0$	$\Phi_T < 0$	$\Phi_T < 0$
$\Phi_O = Kо - З$	$\Phi_O \geq 0$	$\Phi_O \geq 0$	$\Phi_O \geq 0$	$\Phi_O < 0$

Де Φ_C ; Φ_T ; Φ_O - показники наявності джерел формування запасів:

- надлишок (+) або дефіцит (-) власних обігових коштів:

$$\Phi_C = Kв.об - З \quad (2.1)$$

- надлишок (+) або дефіцит (-) власних обігових коштів і довгострокових позикових джерел формування запасів:

$$\Phi_T = Kв.дп - З \quad (2.2)$$

- надлишок (+) або дефіцит (-) загальної величини основних джерел формування запасів:

$$\Phi_O = Kо - З \quad (2.3)$$

За допомогою складових (2.1), (2.2), (2.3) визначається трикомпонентний показник типу фінансової стійкості підприємства:

$$S(\Phi) = \begin{cases} 1, \text{ якщо } \Phi \geq 0 \\ 0, \text{ якщо } \Phi \leq 0 \end{cases} \quad (2.4)$$

Визначимо до якого з типів фінансової стійкості відноситься фінансовий стан ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».

З цією метою розрахуємо Φ_C , Φ_T , Φ_O і $S(\Phi)$, використовуючи алгоритм, наданий в таблиці 2.22.

Таблиця 2.22

Алгоритм визначення типу фінансової стійкості підприємства [44, с. 292]

Показник	Алгоритм розрахунків
1	2

1. Власний капітал	с. 1495 Ф.1
2. Необоротні активи	с. 1095 Ф.1
3. Наявність власних оборотних коштів	(п. 1 - п. 2)
4. Довгострокові зобов'язання та забезпечення	с. 1595 Ф.1
5. Наявність власних та довгострокових позикових джерел для формування запасів і витрат (робочий капітал)	(п.3 + п. 4)
6. Поточні зобов'язання і забезпечення	с. 1695 Ф.1
7. Загальна величина основних джерел коштів для формування запасів і витрат	(п. 5 + п. 6)
8 Загальна величина запасів і витрат	с.1100 Ф.1
9. Надлишок (+), дефіцит (-) власних оборотних коштів [Ф _С]	(п.3- п.8)
10. Надлишок (+), дефіцит (-) власних оборотних і довгострокових позикових коштів для формування запасів и витрат [Ф _Т]	(п. 5 - п.8)

Продовження табл. 2.22

1	2
11. Надлишок (+), дефіцит (-) загальної величини основних джерел коштів для формування запасів і витрат [Ф _О]	(п. 7- п.8)
12. Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості підприємства S(Ф):	
- абсолютна фінансова стійкість;	(1 1 1)
- нормальна фінансова стійкість;	(0 1 1)
- нестійкий фінансовий стан;	(0 0 1)
- кризовий фінансовий стан	(0 0 0)

Виконавши необхідні розрахунки, визначимо тип фінансової стійкості підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 - 2021 рр. (табл. 2.23).

Таблиця 2.23

Визначення типу фінансової стійкості підприємства
ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 – 2021 рр.

№ з/с	Показник	На 31.12. відповідного року			За 9 міс. 2021 р.
		2018 р.	2018 р.	2018 р.	
1	2	3	4	5	6
1	Власний капітал	33417958,00	33168502,00	30903344,00	47085757,00
2	Необоротні активи	25411269,00	30048222,00	30247602	29057329
3	Наявність власних оборотних коштів	8006689,00	3120280,00	655742,00	18928428,00
4	Довгострокові зобов'язання та забезпечення	3019793	3743708	3357553	4435941

5	Наявність власних та довгострокових позикових джерел для формування запасів і витрат (робочий капітал)	11026482	6863988	4013295	23364369
6	Поточні зобов'язання і забезпечення	34788498	27965128	32198177	30782576
7	Загальна величина основних джерел коштів для формування запасів і витрат	45814980	34829116	36211472	54146945
8	Загальна величина запасів і витрат	5391429	4849316	5161423	7914804

Продовження табл. 2.23

1	2	3	4	5	6
9	Надлишок (+), дефіцит (-) власних оборотних коштів [Ф _С]	2615260	-1729036	-4505681	11013624
10	Надлишок (+), дефіцит (-) власних оборотних і довгострокових позикових коштів для формування запасів и витрат [Ф _Т]	5635053,00	2014672,00	-1148128,00	15449565,00
11	Надлишок (+), дефіцит (-) загальної величини основних джерел коштів для формування запасів и витрат [Ф _О]	40423551,00	29979800,00	31050049,00	46232141,00
12	Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості підприємства S(Ф)	(1 1 1)	(0 1 1)	(0 0 1)	(1 1 1)

З таблиці 2.23 можна зробити наступні висновки. У фінансуванні запасів і витрат операційної діяльності підприємства беруть участь як власні так позикові кошти. Підприємство має власний оборотний капітал який у 2021 р. зростає по відношенню до 2018 - 2020 рр., що є позитивним явищем. Крім того наявність робочого капіталу (п.5) свідчить про те, що у фінансуванні основної

діяльності беруть участь і довгострокові зобов'язання, що також є позитивним фактором. Зростання робочого капіталу у 2021 р. в порівнянні з попередніми роками є свідченням зменшення операційних ризиків на ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь». Але власного оборотного капіталу і робочого капіталу у 2020 р. не вистачає для фінансування загальної величини запасів і витрат. Запаси і витрати у 2020 р. повністю покриваються лише загальною величиною джерел фінансування, що вказує на нестійкий фінансовий стан у цьому році. Це означає, що платоспроможність підприємства порушена, але її можна відновити за рахунок скорочення дебіторської заборгованості та прискорення оборотності запасів. У 2019 р. фінансовий стан підприємства є нормально стійким, тобто для забезпечення запасів і витрат крім власних обігових коштів залучаються довгострокові кредити та позики, що гарантує платоспроможність підприємства. У 2018 р. і в 2021 р. на ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» фінансовий стан можна охарактеризувати як абсолютно фінансово стійкий: для забезпечення запасів і витрат достатньо власних обігових коштів.

2.5 Аналіз ділової активності підприємства

В умовах ринкової економіки стабільність фінансового стану підприємства обумовлена значною мірою його діловою активністю, яка залежить від широти ринків збуту продукції, ділової репутації підприємства, ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів (капіталу) і стабільності економічного зростання [3, с. 161].

Від об'єктивності та точності оцінки й оптимізації ділової активності підприємства залежить якість важливих та відповідальних управлінських рішень, які дають змогу не пристосовуватися до змін на ринку, а активно реагувати та впливати на ринкову ситуацію, що постійно змінюється.

Ділова активність тісно взаємопов'язана з іншими важливими характеристиками підприємства і впливає на його інвестиційну привабливість, а також на фінансову стабільність, платоспроможність, кредитоспроможність і т. ін. [2, с. 178].

На рівні окремого підприємства при проведенні поточного аналізу в якості критеріїв ділової активності найчастіше використовують такі показники, як обсяг реалізації продукції, товарів, наданих послуг, прибуток, величина капіталу, авансованого в активи підприємства. При цьому, обов'язково враховують, так зване, «золоте правило» економіки, згідно з яким прибуток повинен зростати більш високими темпами, ніж обсяг реалізації продукції і вартість майна підприємства. Це означає, що витрати виробництва повинні знижуватися, а ресурси підприємства використовуватися ефективніше.

Оптимальним вважають таке співвідношення:

$$T_{пр} > T_r > T_k > 100\% , \quad (2.5)$$

де $T_{пр}$ - темп росту прибутку до оподаткування, %;

T_r - темп росту обсягів реалізації, %;

T_k - темп росту авансованого капіталу, %.

Виконання даних пропорцій, тобто позитивна динаміка цих показників свідчить про динамічність розвитку підприємства та зміцнення його фінансового стану.

Скористаємось «золотим правилом» економіки для проведення аналізу і оцінки ділової активності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» З цією метою виконаємо необхідні розрахунки, які зведемо в таблиці 2.24 - 2,26.

Таблиця 2.24

Динаміка показників ділової активності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 - 2019 рр. (з використанням «золотого правила» економіки, тис. грн.)

Показник	2018 р.	2019 р.	Відхилення (+/-)	Темп росту, %
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) с. 2000 Ф 2	58878342,00	46211742,00	-12666600,00	78,48
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток (збиток)) с.2290 (с. 2295) Ф 2	6027702,00	(4493993,00)	-10521695,00	(74,56)
Середній розмір капіталу (с. 1900 на поч. р. + с. 1900 на кін. р.)/ 2 Ф 1	67673591,00	68051944,50	378353,50	100,56

За наданими в таблиці 2.24 розрахунками складаємо нерівність

$$T_{пр} > T_r > T_k > 100\% .$$

Отримуємо:

$$(74,56\%) > 78,48\% > 100,56\% > 100\% ,$$

Нерівність 2.5 не виконується, бо темп росту фінансового результату до оподаткування має від'ємне значення (74,56%). і не може бути більшим у підсумку ніж 100%. Невиконання нерівності 2.5 пояснюється погіршенням фінансових результатів діяльності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» в 2018 - 2019 рр. за рахунок зниження його ділової активності.

Таблиця 2.25

Динаміка показників ділової активності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2019 - 2020 рр. (з використанням «золотого правила» економіки, тис. грн.)

Показник	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+/-)	Темп росту, %
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) с. 2000 Ф 2	46211742,00	31932930,00	-14278812,00	69,10

Фінансовий результат до оподаткування (прибуток (збиток)) с2290 (с. 2295) Ф 2	(4493993,00)	(5911605,00)	(1417612,00)	(131,54)
Середній розмір капіталу (с. 1900 на поч. р. + с. 1900 на кін. р.)/ 2 Ф 1	68051944,50	65668206,00	-2383738,50	96,50

У 2019 - 2020 рр. нерівність 2.5 має вигляд:

$$(131,56\%) > 69,10\% > 96,50\% > 100\% ,$$

Як побачимо, у 2019 - 2020 рр. темп росту прибутку підприємства від'ємний і не перевищує темпу зростання обсягів продажу, а темп росту обсягів продажу не є вищим за темп зростання капіталу. Тому слід зазначити, що «золоте правило» економіки у 2019 - 2020 рр. не виконується, що є наслідком подальшого уповільнення ділової активності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».

Таблиця 2.26

Динаміка показників ділової активності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2020 – 2021 рр. (з використанням «золотого правила» економіки, тис. грн.)

Показник	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+/-)	Темп росту, %
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) с. 2000 Ф 2	31932930,00	65970447,00	34037517,00	206,59
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток (збиток)) с2290 (с. 2295) Ф 2	(5911605,00)	19797151,00	25708756,00	534,89

Середній розмір капіталу (с. 1900 на поч. р. + с. 1900 на кін. р.)/ 2 Ф 1	65668206,00	74381674,00	8713468,00	113,27
--	-------------	-------------	------------	--------

У 2021 р. по відношенню до 2020 р. маємо

$$534,89 > 206,59 > 113,27 > 100\%$$

Тобто, умова зростання прибутку більш високими темпами, ніж обсяг реалізації продукції і вартість майна підприємства повністю виконується. Це свідчить про динамічність розвитку підприємства та зміцнення його фінансового стану у 2021 р.

Можливі відхилення від ідеальної залежності «золотого правила» економіки (2.5) не завжди слід розглядати як негативні. Причинами його невиконання можуть бути: освоєння нових перспектив напрямків використання капіталу, реконструкція й модернізація діючих виробництв і т.п. Ця діяльність завжди пов'язана зі значними вкладеннями фінансових ресурсів, які здебільшого не дають швидкої вигоди, але в перспективі можуть повністю окупитися.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється передусім у швидкості обороту його засобів. Аналіз її полягає у дослідженні рівнів і динаміки різних коефіцієнтів оборотності, які є відносними показниками фінансових результатів діяльності господарюючого суб'єкта [2, с.179].

Група коефіцієнтів оборотності характеризує ефективність використання ресурсів підприємства в умовах нестабільної економіки. За допомогою цих показників можна об'єктивно оцінити інтенсивність та ефективність використання ресурсів підприємства [39, с. 352]. До них відносяться фондівдача основних засобів, оборотність активів, запасів, дебіторської і

кредиторської заборгованості, власного капіталу, тривалість операційного та фінансового циклів.

Чим вище значення даних коефіцієнтів, тим ефективніше підприємство організовує свої відносини з постачальниками і покупцями, тим вищий рівень його ділової активності.

Виконаємо розрахунки показників ділової активності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за період з 2018 по 2021 роки, використовуючи алгоритм, наданий в додатку В (табл. 2.27).

Таблиця 2.27

Показники ділової активності ПАТ «Запоріжсталь» за 2018-2019 рр.

№ з/с	Показники	2018 р..	2019 р.	Відхилення (+,-)
1	2	3	4	5
1.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг, тис. грн.	58878342,00	46211742,00	-12666580,00
2.	Середній розмір капіталу, тис. грн.	67673591,00	68051944,50	38103,50

Продовження табл. 2.27

1	2	3	4	5
3.	Середній розмір власного капіталу, тис. грн.	30852399,00	33293230,00	2440831,00
4.	Середній розмір власного обігового капіталу, тис. грн.	5380241,00	5563484,50	183243,50
5.	Середній розмір дебіторської заборгованості, тис. грн.	34508881,00	33599558,50	-909322,50
6.	Середній розмір запасів, тис. грн.	5349392,50	5120372,50	-229020,00
7.	Середній розмір кредиторської заборгованості, тис. грн.	27922183,00	26790510,00	-1131673,00
8.	Чистий фінансовий результат, тис. грн.: прибуток (збиток)	5053802,00	(3880311,00)	(8934113,00)
9.	Власний капітал, тис. грн.	33417958,00	33168502,00	-249456,00
10.	Коефіцієнт оборотності капіталу (коефіцієнт трансформації)	0,87	0,68	-0,19
11.	Оборотність дебіторської заборгованості:			
11.1	днів	211,00	262,28	51,28
11.2	оборотів	1,71	1,37	-0,34
12	Оборотність запасів:			

12.1	днів	32,71	39,88	7,17
12.2	оборотів	11,01	9,03	-1,98
13.	Тривалість операційного циклу, днів	222,01	302,16	80,15
14.	Оборотність кредиторської заборгованості			
14.1	днів	170,72	208,71	37,99
14.2	оборотів	2,11	1,72	-0,39
15.	Оборотність власного капіталу			
15.1	днів	188,64	259,36	70,72
15.2	оборотів	1,91	1,39	-0,52
16.	Тривалість фінансового циклу, днів	51,29	93,45	42,16
17.	Період окупності власного капіталу	6,10	(8,58)	(14,68)
18.	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	20940604,00	22796797,00	1856193,00
19.	Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	42201024,50	40321791,00	-1879233,50
20	Оборотність оборотних активів			
20.1	днів	258,03	314,12	56,09
20.2	оборотів	1,40	1,15	-0,25
21.	Коефіцієнт завантаження оборотних активів	0,72	0,87	0,15
22.	Фондовіддача	2,81	2,03	-0,78

За результатами розрахунків, представлених в таблиці 2.27 можна зробити наступні висновки:

- на протязі з 2018 р. по 2019 р. коефіцієнт оборотності капіталу (трансформації) зменшився на 0,19. Даний показник відображає ефективність використання активів і представляє собою кількість днів необхідних для перетворення активів у грошову масу. Чим менше оборотність капіталу, тим більша залежність підприємства у фінансуванні свого виробничого процесу;
- за вказаний період часу відбулися певні зміни в оборотності дебіторської заборгованості. Кількість оборотів зменшилась на 0,34 оборота, а тривалість одного обороту збільшилась на 51,28 днів, що вказує на зниження ефективності політики ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» з кредитування покупців з точки зору збору оплати за реалізацію продукції в кредит і підвищення рівня комерційного ризику, зумовленого подібними фінансовими відносинами;

- показники оборотності запасів відображають швидкість їх реалізації і є показниками ефективності діяльності підприємства з закупівлі сировини, матеріалів, виробництва, збуту готової продукції. За аналізованого проміжку часу період обороту запасів збільшився на 7,17 днів, кількість оборотів відповідно зменшилась на 1,98 оборота. Відомо, що чим більше період обороту запасів і відповідно чим менше кількість оборотів, тим більше засобів пов'язаних в цій найменш ліквідній статті обігових коштів, тим менш ліквідну структуру мають обігові кошти, і тим гірше фінансове становище підприємства (за інших рівних умов);
- тривалість операційного циклу у 2019 р. збільшилась на 80,15 днів у порівнянні з 2018 р. Це збільшення тривалості операційного циклу ПАТ «Запоріжсталь» зумовлене уповільненням у 2019 р. терміну інкасації дебіторської заборгованості і уповільненням оборотності запасів.
- у 2019 р. відбувається уповільнення оборотності кредиторської заборгованості на 37,99 днів у порівнянні з 2018 р. У процесі аналізу звернемо увагу на значення періодів оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства. Якщо більшим є значення періоду оборотності дебіторської заборгованості, це свідчить про низький рівень платежів з боку дебіторів, якщо кредиторської - про можливі труднощі зі своєчасністю розрахунків з постачальниками, бюджетом, персоналом, страховиками тощо. Розрахунки свідчать, що на ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» тривалість обороту дебіторської заборгованості більше тривалості обороту кредиторської заборгованості в 2018 р. в 1,24 рази, а в 2019 р. в 1,26 рази, що вказує на зниження ефективності кредитної політики підприємства та кризу платежів в країні;
- у 2019 р. відбулося збільшення тривалості фінансового циклу підприємства на 42,16 днів у порівнянні з 2018 р., що пояснюється збільшенням тривалості операційного циклу, а також збільшенням терміну обертання кредиторської заборгованості за цей період;

- ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» має від’ємні значення періоду окупності власного капіталу, що свідчить про збиткову діяльність підприємства у 2019 р.;
- у 2019 р. спостерігається уповільнення оборотності оборотних активів на 56,09 дня у порівнянні з 2018 р. Також у цей період відбувається збільшення значень коефіцієнта завантаження оборотних активів, а саме на 0,15 у порівнянні з 2018 р. Його значення у 2018 р. складало 0,72, тобто, на 1 грн. реалізованої продукції припадало 0,72 грн. оборотних коштів підприємства, а у 2019 р. на 1 грн. реалізованої продукції припадало 0,87 грн. оборотних коштів підприємства;
- коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) у 2019 р. зменшився у порівнянні з 2018 р. на 0,78. Чим вище фондовіддача, тим нижче витрати. Низький рівень фондовіддачі свідчить або про недостатній рівень реалізації, або про занадто високий рівень вкладень у основні засоби.

Таблиця 2.28

Показники ділової активності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2020-2021 рр.

№ з/с	Показники	2020 р.	За 9 міс. 2021 р.	Відхилення (+,-)
1	2	3	4	5
1.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг, тис. грн.	31932930,00	65970447,00	34037517,00
2.	Середній розмір капіталу, тис. грн.	65668206,00	74381674,00	8713468,00
3.	Середній розмір власного капіталу, тис. грн.	32035923,00	38994550,50	6958627,50
4.	Середній розмір власного обігового капіталу, тис. грн.	1888011,00	9342085,00	7454073,00
5.	Середній розмір дебіторської заборгованості, тис. грн.	29373547,00	36242628,50	6869081,50
6.	Середній розмір запасів, тис. грн.	5005369,50	6538113,50	1532744,00
7.	Середній розмір кредиторської заборгованості, тис. грн.	26070082,50	28097497,50	20274,15,00
8.	Чистий фінансовий результат, тис. грн.:	(4801654,00)	16203637,00	1532744,00

	прибуток (збиток)			
9.	Власний капітал, тис. грн.	30903344,00	47085757,00	16182413,00
10.	Коефіцієнт оборотності капіталу (коефіцієнт трансформації)	0,49	0,89	0,40
11.	Оборотність дебіторської заборгованості:			
11.1	днів	331,15	197,77	-133,38
11.2	оборотів	1,09	1,82	0,73
12	Оборотність запасів:			
12.1	днів	56,43	35,68	-0,75
12.2	оборотів	6,38	10,09	3,71
13.	Тривалість операційного циклу, днів	387,58	233,45	-154,13
14.	Оборотність кредиторської заборгованості			
14.1	днів	293,90	153,33	-140,57
14.2	оборотів	1,23	2,35	1,12
15.	Оборотність власного капіталу			
15.1	днів	360,00	212,79	-147,21
15.2	оборотів	1,00	1,69	0,69
16.	Тривалість фінансового циклу, днів	93,68	80,12	-13,56
17.	Період окупності власного капіталу	(6,67)	2,41	(9,08)
18.	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	24604270,50	23573747,50	-1030523,00

Продовження таблиці 2.28

1	2	3	4	5
19.	Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	35520029,00	44728943,50	9208914,50
20	Оборотність оборотних активів			
20.1	днів	400,04	244,08	-155,96
20.2	оборотів	0,90	1,47	0,57
21.	Коефіцієнт завантаження оборотних активів	1,11	0,68	-0,43
22.	Фондовіддача	1,30	2,80	1,50

За результатами розрахунків, представлених в таблиці 2.28 можна зробити наступні висновки:

- на протязі з 2020 р. по 2021 р. коефіцієнт оборотності капіталу (трансформації) зменшився на 0,40, що вказує на підвищення ефективності використання активів на підприємстві;
- за вказаний період часу відбулися позитивні зміни в оборотності дебіторської заборгованості. Кількість оборотів збільшилась на 0,73 оборота, а тривалість одного обороту зменшилась на 133,38 днів, що

вказує на поліпшення стану фінансових відносин ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» з покупцями продукції підприємства відносно виконання своїх зобов'язань в 2020 - 2021 рр. ;

- у 2021 р. по відношенню до 2020р. підвищилась швидкість реалізації запасів, про що свідчить збільшення кількості оборотів на 3,71 оборота і зменшення відповідно тривалості одного обороту запасів на 20,75 днів;
- тривалість операційного циклу у 2021 р. зменшилась на 154,13 дня у порівнянні з 2020 р. Це зменшення тривалості операційного циклу ПАТ «Запоріжсталь» зумовлене прискоренням у 2021 р. терміну інкасації дебіторської заборгованості і оборотності запасів.
- у 2021 р. відбувається прискорення оборотності кредиторської заборгованості на 140,57 днів у порівнянні з 2020 р. Також і в 2020 р. і в 2021 р. тривалість одного обороту дебіторської заборгованості перевищує тривалість одного обороту кредиторської заборгованості: у 1,19 рази і в 1,29 рази, відповідно. Що свідчить про недостатній рівень обсягів платежів з боку дебіторів, незважаючи про певні позитивні зміни в оборотності дебіторської заборгованості;
- у 2021 р. відбулося зменшення тривалості фінансового циклу підприємства на 13,56 дня у порівнянні з 2020 р., що пояснюється зменшенням тривалості операційного циклу, а також зменшенням терміну обертання кредиторської заборгованості за цей період;
- ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» має позитивну динаміку відносно оборотності власного капіталу у 2021 р. у порівнянні з 2020 р. тривалість одного обороту власного капіталу у 2021 р. зменшилась на 147,21 днів по відношенню до 2020 р.;
- в 2021 р. спостерігається прискорення оборотності оборотних активів на 155,96 днів у порівнянні з 2020 р. Також у цей період відбувається зменшення значень коефіцієнта завантаження оборотних активів, а саме на 0,43 у порівнянні з 2020 р. Його значення у 2020 р. складало 1,11, тобто, на 1 грн. реалізованої продукції припадало 1,11 грн. оборотних

коштів підприємства, а у 2021 р. на 1грн. реалізованої продукції припадало 0,68 грн. оборотних коштів підприємства;

- коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) у 2021 р. збільшився у порівнянні з 2020 р. на 1,50. Збільшення фондовіддачі, свідчить про зменшення витрат підприємства.

Таким чином, за період 2018 - 2021 рр. ділова активність ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» була нерівномірною, що підтверджується розрахунками представленими в табл. 2.27. і 2.28. Позитивна динаміка показників оборотності на 30.09.2021 р. свідчить про підвищення ділової активності та покращення фінансового стану підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».

2.6 Аналіз прибутковості (рентабельності) підприємства

Головна мета управління фінансово-господарською діяльністю будь-якого підприємства полягає у вирішенні де, коли і як використовувати сформовані фінансові ресурси для ефективного розвитку виробництва та максимізації прибутку. Щоб вижити в ринкових умовах і не допустити банкрутства підприємства, потрібно вміти управляти його фінансовими ресурсами, забезпечуючи віддачу вкладеного капіталу.

Підприємство, розробляючи стратегію свого розвитку, формує концепцію управління фінансово-господарською діяльністю, спрямовану на отримання та поступове збільшення економічного ефекту від такої діяльності. Вказаний ефект в найбільш загальному розумінні в економічній науці пов'язують з фінансовими результатами діяльності підприємства, тобто з показниками прибутку [27].

Показники прибутку не відображають ступеню ефективності господарювання, так як сума прибутку може зростати і при недостатньому використанні матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, порушенні вимог режиму економії. Тому для характеристики ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства, раціональності здійснених операцій у

світовій практиці широкого застосування набули узагальнюючі показники прибутковості або рентабельності [37, с.67].

Рентабельність - це відносний показник ефективності діяльності суб'єктів господарювання, який відображає відношення отриманого ефекту (прибутку) з наявними або використаними ресурсами. Показники рентабельності характеризують здатність понесених витрат (використаних ресурсів) окупитися, що є основою подальшої діяльності підприємства. Вони більш повно, ніж прибуток, відображають результати діяльності підприємства; вони використовуються як інструменти інвестиційної, цінової політики тощо [10].

Розрахунок показників рентабельності здійснюється за середньорічними показниками капіталу або майна. В окремих випадках, наприклад, факторний аналіз рентабельності, допускається їх розрахунок на початок та на кінець аналізованого періоду [48, с. 200].

Значення та динаміка показників рентабельності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 - 2021 рр. надана в таблиці 2.29.

Таблиця 2.29

Динаміка показників рентабельності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 – 2021 рр.

№ з/с	Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	За 9 міс. 2021 р.	Відхилення (+,-) 2021р. від		
						2018 р.	2019 р.	2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Показники, що характеризують рентабельність (окупність) витрат виробництва і інвестиційних проектів								
1	Рентабельність виробничих витрат $R_{ВВ} = \Phi 2 \text{ р.2090(2095)} / \Phi 2 \text{ р.2050, (\%)}$	1,04	-4,54	-1,84	43,06	42,02	47,60	44,90
2	Рентабельність операційних витрат $R_{ОВ} = \Phi 2 \text{ р.2090(2095)} / \Phi 2 \text{ р.}(2050+2130+2150+2180), (\%)$	1,03	-4,20	-1,59	39,14	38,11	43,34	40,73

3	Коефіцієнт окупності виробничих витрат $K_{ОВВ} = \Phi 2 \text{ р.2000} / \Phi 2 \text{ р.2050}$	0,06	0,95	0,98	1,43	1,37	0,48	0,45
2. Показники, що характеризують рентабельність продажів								
4	Рентабельність продажів (комерційна рентабельність) ROS $= \Phi 2 \text{ р.2350(2355)} / \Phi 2 \text{ р.2000, (\%)}$	8,58	-8,39	-15,04	24,56	15,98	32,95	39,60
5	Рентабельність реалізованої продукції $R_{РП} = \Phi 2 \text{ р.(2090(2095) + 2120 - 2180)} / \Phi 2 \text{ р.(.2050+ 2130+2150), (\%)}$	1,01	-1,80	-7,70	41,24	40,23	43,04	48,94
3. Показники, що характеризують прибутковість капіталу та його складових								
6	Рентабельність власного капіталу (фінансова рентабельність) ROE = $\Phi 2 \text{ р.2350(2355)} / \Phi 1 \text{ р.}[(1495 \text{ на п.р.} + 1495 \text{ на к.р.):2], (\%)$	16,38	-11,65	-14,98	41,55	25,17	53,20	56,53

Продовження табл. 2.29

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	Рентабельність сукупних активів (рентабельність сукупного капіталу, економічна рентабельність, ROA = $\Phi 2 \text{ р.2290(2295)} / \Phi 1 \text{ р.}[(1300 \text{ на п.р.} + 1300 \text{ на к.р.):2], (\%)$	8,91	-6,60	-9,00	26,62	17,71	33,22	35,62

Аналізуючі отримані результати розрахунків, можна відзначити, що у 2021 р. всі показники рентабельності по відношенню до 2018р., 2019 р. і 2020р. збільшили свої значення. Це означає, що підприємство ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» в 2021 р. у порівнянні з попередніми роками значно покращало фінансові результати фінансово-господарської діяльності, а саме:

- показник рентабельності виробничих витрат показує скільки валового прибутку (збитку) припадає на 1 гривню виробничих витрат. На протязі аналізованого періоду динаміка показника була нерівномірною. У 2021 р. цей показник збільшився: у порівнянні з 2018 р. на 42,02%; у порівнянні з 2019 р. - на 47,60%; у порівнянні з 2020 р. на 44,90%. В 2019 р. і в 2020 р. показник має від'ємні значення, що пояснюється наявністю збитків у підприємства в цей період;
- рентабельність операційних витрат на 30.09.2021 р. дорівнює 39,14%, що більше: по відношенню до 2018 р. на 38,11%; по відношенню до 2019 р. на 43,34%; по відношенню до 2020 р. на 40,73%, що свідчить про підвищення рівня прибутку отриманого у результаті здійснення операційних витрат;
- коефіцієнт окупності виробничих витрат показує за скільки оборотів окупаються виробничі витрати. У 2021 р. виробничі витрати ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» окупилися за 1,43 обороти, що на 1,37 обороти більше ніж у 2018 р.; на 0,48 обороти більше ніж у 2019 р. і на 0,45 обороти більше ніж у 2020 р.;
- показник рентабельності продажів показує, наскільки ефективно і прибутково підприємство веде свою діяльність. У 2019 і 2020 рр. ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» мав збитки, тому і даний показник має від'ємні значення. У 2018 р. і у 2021 р. підприємство мало позитивний фінансовий результат своєї фінансово - господарської діяльності, тому цей показник у 2021 р. позитивний і складає 24,56%, що на 15,98% більше ніж у 2018 р.;
- рентабельність реалізованої продукції характеризує рівень прибутковості операційної діяльності підприємства. Значення показника по роках свідчать про зростання рівня прибутковості операційної діяльності у 2021р. у порівнянні з попередніми роками;
- найбільший інтерес для наявних і потенційних власників і акціонерів представляє такий показник як рентабельність власного капіталу.

У 2021 р. його значення збільшилось у порівнянні з попередніми роками і складає 41,55%. Позитивна динаміка показника характеризує підвищення рівня прибутковості власного капіталу підприємства;

- рентабельність сукупних активів. У 2021 р. значення показника дорівнювало 26,62%, що більше: на 17,71% ніж у 2018 р.; на 33,22% ніж у 2019 р.; на 35,62% ніж у 2020 р. Така динаміка показника свідчить про підвищення рівня прибутку, генерованого усіма активами підприємства, які перебувають у його використанні за балансом на 30.09.2021 р.

Висновки до 2 розділу

В процесі аналізу фінансово-господарської діяльності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» було встановлено, що

- Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» є одним з найбільших металургійних підприємств України з обсягів виробництва, продукція якого широко відома і користується попитом у споживачів на внутрішньому ринку і у більш ніж 50 країнах світу. 12 серпня 2015 р. він був перетворений з Відкритого акціонерного товариства (ВАТ) в Публічне, тобто ПАТ;
- на 30.09.2021 р. відбулося збільшення обсягів майна підприємства у порівнянні з 2018 - 2020 рр. з 71226551 тис. грн. у 2018 р. до 82304274 тис. грн. у 2021 р.;
- структура майна підприємства впродовж 2018 - 2021 рр. практично не зазнала особливих змін. Більшу питому вагу в структурі майна займають оборотні активи. У 2018 р. і у 2021 р. питома вага оборотних активів в активах підприємства складала більше 60% а необоротних активів - менше 40%. Така структура активів є «легкою». В 2019 р. і в 2020 р. питома вага оборотних активів була менше 60%, а необоротних активів - більше 40%, що означає, що структура активів в цей період прямувала до «важкої» структури;

- в структурі оборотних активів за період з 2018 - 2021 рр. значних змін не відбулося: найменшу частку мають найбільш ліквідні активи (грошові кошти та їх еквіваленти); найбільшу - середньоліквідні активи (дебіторська заборгованість);
- обсяги власного капіталу підприємства за вказаний період часу збільшилися, що свідчить про збільшення частки майна підприємства, яка фінансується за рахунок власних засобів. Найбільшу питому вагу в структурі власного капіталу займає нерозподілений прибуток;
- обсяги позикового капіталу з 2018 р. по 2021 р. зменшилися. Найбільшу питому вагу в складі позикового капіталу мають поточні зобов'язання;
- у структурі капіталу підприємства в 2018 р. і в 2020р. більшу питому вагу мав позиковий капітал, а в 2019 р. і в 2021 р. - власний капітал;
- аналіз ліквідності балансу показав, що в 2018 - 2021 рр. баланс підприємства був ліквідним. На протязі аналізованого періоду обсяг найбільш ліквідних активів (грошові кошти та їх еквіваленти) (A_1) менший за обсяг найбільш термінових зобов'язань (P_1). Це означає, що на протязі 2018-2021рр. на ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» була незабезпеченою грошова платоспроможність;
- ліквідність підприємства оцінюється за допомогою абсолютних і відносних показників ліквідності, які у вказаному періоді часу демонструють позитивну динаміку і свідчать про спроможність підприємства погашати свою короткострокову заборгованість за рахунок суми готівки і очікуваних надходжень від дебіторів, а також про потенційну платоспроможність підприємства у відносно довгостроковій перспективі;
- оцінка платоспроможності показала, що на початок 2018 р. та на кінець 2020 р. стан платоспроможності підприємства є помірним, а саме, значну частку оборотного капіталу підприємства становлять запаси, сформовані за рахунок залучених коштів що свідчить про неефективне використання оборотного капіталу. На кінець 2018 р., у 2019 р., на початок 2020 р. та на

30.09 2021 р. стан платоспроможності є середнім, тобто на підприємстві недостатньо абсолютно ліквідних активів, що пов'язано з наявністю великих обсягів дебіторської заборгованості. Але підприємство є ліквідним і може своєчасно забезпечити погашення своїх зобов'язань;

- стан фінансової стійкості можна оцінити за допомогою відносних показників, які свідчать: а) про незалежність ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» від зовнішніх кредиторів та інвесторів і ця незалежність протягом 2018 - 2021 рр. збільшувалась; б) про підвищення фінансової стабільності підприємства та зростання маневреності власного капіталу за вказаний період; в) про зменшення залежності підприємства від довгострокового кредитування та ін.;
- оцінка абсолютних показників фінансової стійкості підприємства дала змогу визначити тип фінансової стійкості ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 - 2021 рр., а саме: у 2019 р. підприємство мало нормальну фінансову стійкість, в 2020 р. - нестійке фінансове становище. В 2018 р. і в 2021 році фінансовий стан підприємства можна охарактеризувати як абсолютно фінансово стійкий;
- розрахунок показників ділової активності підприємства показав, що у 2018 - 2019 рр. відбувається спад ділової активності підприємства. Що виявляється у зменшенні кількості оборотів дебіторської і кредиторської заборгованості, запасів та збільшенні тривалості операційного та фінансового циклів. У 2020 р. і у 2021 р. ділова активність ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» підвищуються, що підтверджується зменшенням тривалості одного обороту дебіторської і кредиторської заборгованості, запасів, операційного та фінансового циклів та іншими показниками;
- аналізуючі показники рентабельності, слід відзначити їх позитивну динаміку у 2021 р. по відношенню до 2018р., 2019 р. і 2020р. Це означає, що підприємство ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» в 2021 р. у порівнянні з попередніми роками значно покращало фінансові результати і підвищило ефективність фінансово-господарської діяльності.

РОЗДІЛ 3 ЗАСОБИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «ЗМК «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

3.1 Факторний аналіз ліквідності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»

Для пошуку шляхів підвищення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства, враховуючи, що ліквідність та платоспроможність підприємства визначається співвідношенням поточних активів і короткострокових пасивів та їх складом, розширимо множину класифікаційних ознак поділу факторів впливу на ліквідність та платоспроможність додавши до них наступні фактори:

- фактори, що визначають розмір та склад поточних активів;
- фактори, що визначають розмір та склад короткострокових пасивів (рис. 3.1).

Формування ліквідності та платоспроможності як співвідношення оборотних активів (ОА) і поточних зобов'язань (ПЗ) може здійснюватись з різних позицій. В економічній літературі існує декілька підходів, які базуються на принципах фінансування поточної господарської діяльності:

1. вважається, що для забезпечення ліквідності та платоспроможності фінансування поточних активів повинно здійснюватись як за рахунок власного капіталу, так і за рахунок позикового капіталу, при цьому ступінь участі власного капіталу може коливатись залежно від обраної підприємством політики фінансування (агресивної, помірної, консервативної). За помірною і консервативною політиками дотримуються співвідношення $ОА > ПЗ$; за агресивною $ОА \geq ПЗ$ [14], [40];
2. поліпшення платоспроможності підприємства нерозривно пов'язане з політикою управління оборотними активами і поточними зобов'язаннями, яка припускає оптимізацію оборотних коштів і мінімізацію короткострокових зобов'язань [8, с. 30];

Рис. 3.1 Фактори, що формують ліквідність та платоспроможність підприємства [8, с. 36]

3. політика управління оборотними активами повинна забезпечити компроміс між витратами на підтримку оборотних активів у сумі, складі і структурі, напевне гарантуючими від збоїв у технологічному процесі; доходами у зв'язку з безперебійною роботою підприємства; витратами у зв'язку з ризиком втрати ліквідності; доходами від додаткового залучення оборотних коштів у господарський оборот. Такий підхід підкреслює необхідність оптимізації розміру оборотних активів [8, с. 31];
4. політика управління оборотними активами підприємства повинна включати оптимізацію обсягу оборотних активів та формування оптимальної структури джерел їх фінансування [7, с. 85].

Як було зазначено в п. 1.4 даного дослідження, ліквідність та платоспроможність підприємства формується під впливом великої кількості факторів. Але процес вивчення ефективності діяльності підприємств передбачає дослідження не тільки різноманіття, але і взаємозв'язків факторів, які його обумовлюють. Практично неможливо ідентифікувати якийсь фактор, який був би абсолютно незалежним, незв'язаним з іншими. Кожне явище, або процес фінансово-господарської діяльності підприємства можна розглядати як причину і як результат (наслідок). Тому серед багатьох форм закономірних зв'язків економічних явищ важливу роль відіграють причинно-наслідкові. Зважаючи на це, важливим методологічним питанням фінансового аналізу є вивчення і вимірювання впливу факторів на величину досліджуваних фінансових показників. Без глибокого і всебічного вивчення факторів неможливо зробити обґрунтовані висновки про результати діяльності, виявити резерви виробництва, розробити плани, прийняти адекватні управлінські рішення. Методику комплексного і системного вивчення та вимірювання впливу факторів на величину результативного показника називають факторним аналізом.

Факторний аналіз є центральною ланкою фінансового аналізу.

У фінансовому аналізі застосовуються такі методичні прийоми факторного аналізу:

- ланцюгові підстановки;
- абсолютні різниці;
- відносні різниці;
- індексний спосіб.

Найбільш універсальний прийом факторного аналізу - ланцюгові підстановки. Цей прийом може використовуватися для оцінки впливу окремих факторів на зміну результативного показника в усіх видах детермінованих моделей: адаптивних, мультиплікативних, кратних, комбінованих (змішаних).

Сутність прийому (способу) ланцюгових підстановок полягає в послідовній, почерговій заміні у факторній функціональній моделі, яка описує базисний рівень досліджуваного показника, базисних параметрів на звітні; в обчисленні умовних результативних показників та їх порівняння для визначення впливу кожного окремого фактора. Різниця між кожним наступним та попереднім розрахунковим показником і виражатиме елімінування впливу всіх інших факторів, крім заміненого (досліджуваного) [12, с. 36].

Для проведення факторного аналізу абсолютної ліквідності побудуємо двофакторну кратну модель:

$$K \text{ абс. лікв.} = GK : ПЗ, \quad (3.1)$$

де $K \text{ абс. лікв.}$ - коефіцієнт абсолютної ліквідності;

GK - грошові кошти;

$ПЗ$ - поточні зобов'язання.

Визначимо вплив таких факторів як: обсяг і склад оборотних активів та обсяг поточних зобов'язань на зміну показників ліквідності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 - 2021 рр.

Дослідимо вплив обсягів грошових коштів та поточних зобов'язань підприємства на величину показника абсолютної ліквідності. Для цього введемо наступні позначення:

1. коефіцієнт абсолютної ліквідності на початок року:

$$K \text{ абс. лікв.}_{\text{поч.}} = GK_{\text{поч.}} : ПЗ_{\text{поч.}}$$

1. коефіцієнт абсолютної ліквідності на кінець року:

$$K \text{ абс. лікв.}_{\text{кін.}} = GK_{\text{кін.}} : ПЗ_{\text{кін.}}$$

2. коефіцієнт абсолютної ліквідності за умови грошових коштів на кінець року та поточних зобов'язань на початок року

$$K \text{ абс. лікв. к/п.} = GK_{\text{кін.}} : ПЗ_{\text{поч.}}$$

Для оцінки факторів, що вплинули на результативний показник (коефіцієнт абсолютної ліквідності) будемо використовувати прийом ланцюгових підстановок.

Розрахунки для 2018 р. будуть виглядати наступним чином:

$$K \text{ абс. лікв. поч.} = 362711,00 : 32428875,00 = 0,011;$$

$$K \text{ абс. лікв. к/п.} = 430425,00 : 32428875,00 = 0,013;$$

$$K \text{ абс. лікв. кін.} = 430425,00 : 34788800,00 = 0,012.$$

Оцінемо вплив факторів:

$$\text{Грошові кошти: } 0,013 - 0,011 = 0,002;$$

$$\text{Поточні зобов'язання: } 0,012 - 0,013 = -0,001.$$

Зробимо перевірку правильності зроблених розрахунків:

$$0,012 - 0,011 = 0,002 + (-0,001) = 0,001.$$

Рівність свідчить про правильність зроблених розрахунків.

Результати проведеного факторного аналізу оформимо у вигляді таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт абсолютної ліквідності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 р.

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення, (+/-)		
			загальне	У тому числі за рахунок грошових коштів	Поточних зобов'язань
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (К абс. лікв.)	0,011	0,012	0,001	0,002	- 0,001
Грошові кошти (ГК), тис. грн.	362711,00	430425,00	67714,00		
Поточні зобов'язання (ПЗ), тис. грн.	32428875,00	34788800,00	2359925,00		

Таким чином, за рахунок збільшення грошових коштів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» на 67714,00 тис. грн. у 2018 р. коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився на 0,002 пункти, а за рахунок збільшення поточних зобов'язань на 2359925,00 тис. грн. коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшився на 0,001 пункт.

Виконаємо аналогічні розрахунки для наступних років досліджуваного періоду:

- за 2019 р.:

$$K \text{ абс. лікв. поч.} = 430425,00 : 34788800,00 = 0,012;$$

$$K \text{ абс. лікв. к.п.} = 111864,00 : 34788800,00 = 0,003$$

$$K \text{ абс. лікв. кін.} = 111864,00 : 27965128,00 = 0,004.$$

Оцінемо вплив факторів:

$$\text{Грошові кошти: } 0,003 - 0,012 = - 0,009;$$

$$\text{Поточні зобов'язання: } 0,004 - 0,003 = 0,001.$$

Зробимо перевірку правильності зроблених розрахунків:

$$0,004 - 0,012 = -0,009 + 0,001 = -0,008.$$

Рівність свідчить про правильність зроблених розрахунків.

Результати проведеного факторного аналізу оформимо у вигляді таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт абсолютної ліквідності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2019 р.

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення, (+/-)		
			загальне	У тому числі за рахунок	
				Грошових коштів	Поточних зобов'язань
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (К абс. лікв.)	0,012	0,004	-0.008	-0,009	0,001
Грошові кошти (ГК), тис. грн.	430425,00	111864,00	-318561,00		
Поточні зобов'язання (ПЗ), тис. грн.	34788800,00	27965128,00	-6823672,00		

Таким чином, за рахунок зменшення грошових коштів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» на 318561,00 тис. грн. у 2019 р. коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшився на 0,009 пункти, а за рахунок зменшення поточних зобов'язань на 6823672,00 тис. грн. коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився на 0,001 пункт.

- 2020 р.:

$$K \text{ абс. лікв. поч.} = 111864,00 : 27965128,00 = 0,004;$$

$$K \text{ абс. лікв. к/п.} = 161557,00 : 27965128,00 = 0,006$$

$$K \text{ абс. лікв. кін.} = 161557,00 : 32198177,00 = 0,005.$$

Оцінемо вплив факторів:

$$\text{Грошові кошти: } 0,006 - 0,004 = 0,002;$$

$$\text{Поточні зобов'язання: } 0,005 - 0,006 = -0,001.$$

Зробимо перевірку правильності зроблених розрахунків:

$$0,005 - 0,004 = 0,002 + (-0,001) = 0,001.$$

Рівність свідчить про правильність зроблених розрахунків.

Результати проведеного факторного аналізу оформимо у вигляді таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт абсолютної ліквідності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2020 р.

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення, (+/-)		
			загальне	У тому числі за рахунок грошових коштів	Поточних зобов'язань
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (К абс. лікв.)	0,004	0,005	0,001	0,002	-0,001
Грошові кошти (ГК), тис. грн.	111864,00	161557,00	49693,00		
Поточні зобов'язання (ПЗ), тис. грн.	27965128,00	32198177,00	4233049,00		

Таким чином, за рахунок зменшення грошових коштів ПАТ «ЗМК

«Запоріжсталь» на 49693,00 тис. грн. у 2020 р. коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився на 0,002 пункти, а за рахунок збільшення поточних зобов'язань на 4233049,00 тис. грн. коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшився на 0,001 пункт.

- 2021 р.:

$$K \text{ абс. лікв. поч.} = 161557,00 : 32198177,00 = 0,005;$$

$$K \text{ абс. лікв. к/п.} = 757081,00 : 32198177,00 = 0,023$$

$$K \text{ абс. лікв. кін.} = 757081,00 : 30782576,00 = 0,024.$$

Оцінемо вплив факторів:

$$\text{Грошові кошти: } 0,023 - 0,005 = 0,018;$$

$$\text{Поточні зобов'язання: } 0,024 - 0,023 = 0,001.$$

Зробимо перевірку правильності зроблених розрахунків:

$$0,024 - 0,005 = 0,018 + 0,001 = 0,019.$$

Рівність свідчить про правильність зроблених розрахунків.

Результати проведеного факторного аналізу оформимо у вигляді таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт абсолютної ліквідності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 9 міс. 2021 р.

Показник	На початок року	На 30.09.2021 р.	Відхилення, (+/-)		
			загальне	У тому числі за рахунок грошових коштів	Поточних зобов'язань
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (К абс. лікв.)	0,005	0,024	0,019	0,018	0,001
Грошові кошти (ГК), тис. грн.	161557,00	757081,00	595524,00		
Поточні зобов'язання (ПЗ), тис. грн.	32198177,00	30782576,00	-1415601,00		

Таким чином, за рахунок збільшення грошових коштів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» на 595524,00 тис. грн. у 2021 р. коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився на 0,018 пункти, а за рахунок зменшення поточних зобов'язань на 1415601,00 тис. грн. коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився на 0,001 пункт.

Узагальнюючи результати факторного аналізу показника абсолютної ліквідності можна зробити висновок, що у 2018 - 2021 рр. спостерігається його нерівномірна динаміка за рахунок коливань обсягів грошових коштів та поточних зобов'язань. Для підвищення рівня абсолютної ліквідності та забезпечення грошової платоспроможності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» необхідно або збільшити обсяги грошових коштів, або зменшити обсяги поточних зобов'язань.

Для проведення факторного аналізу показника термінової ліквідності будемо використовувати наступну детерміновану 3-х факторну модель:

$$K_{\text{тл}} = (\text{ГК} + \text{ДЗ}) : \text{ПЗ}, \quad (3..2)$$

де $K_{\text{тл}}$ - коефіцієнт термінової ліквідності;

ДЗ - дебіторська заборгованість.

Визначимо вплив таких факторів як: обсяг грошових коштів, дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань на зміну показника термінової ліквідності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 - 2021 рр. Для цього введемо наступні позначення:

1. коефіцієнт термінової ліквідності на початок року:

$$K_{\text{тл поч..}} = (\text{ГК} + \text{ДЗ})_{\text{поч.}} : \text{ПЗ}_{\text{поч..}}$$

2. коефіцієнт термінової ліквідності на кінець року:

$$K_{\text{тл кін..}} = (\text{ГК} + \text{ДЗ})_{\text{кін..}} : \text{ПЗ}_{\text{кін..}}$$

1. коефіцієнт термінової ліквідності за умови обсягу грошових коштів на кінець року та дебіторської заборгованості і поточних зобов'язань на початок року:

$$K_{\text{тл}^* \text{ к/п.}} = (\text{ГК}_{\text{кін..}} + \text{ДЗ}_{\text{поч..}}) : \text{ПЗ}_{\text{поч.}}$$

2. коефіцієнт термінової ліквідності за умови обсягу грошових коштів і дебіторської заборгованості на кінець року, а поточної заборгованості на початок року:

$$K_{\text{ТЛ}}^{**}_{\text{к/п.}} = (\text{ГК}_{\text{кін..}} + \text{ДЗ}_{\text{кін..}}) : \text{ПЗ}_{\text{поч.}}$$

Для оцінки факторів, що вплинули на результативний показник (коефіцієнт термінової ліквідності) будемо використовувати прийом ланцюгових підстановок.

Розрахунки для 2018 р. будуть виглядати наступним чином:

$$K_{\text{ТЛ}}_{\text{поч..}} = (362711,00 + 30974572,00) : 32428875,00 = 0,96$$

$$K_{\text{ТЛ}}^*_{\text{к/п.}} = (430425,00 + 30974572,00) : 32428875,00 = 0,97$$

$$K_{\text{ТЛ}}^{**}_{\text{к/п.}} = (430425,00 + 38043191,00) : 32428875,00 = 1,19$$

$$K_{\text{ТЛ}}_{\text{кін..}} = (430425,00 + 38043191,00) : 34788800 = 1,11$$

Оцінемо вплив факторів на показник термінової ліквідності:

- обсяг грошових коштів: $0,97 - 0,96 = 0,01$;
- обсяг дебіторської заборгованості: $1,19 - 0,97 = 0,22$;
- обсяг поточних зобов'язань: $1,11 - 1,19 = -0,08$.

Перевірка: $1,11 - 0,96 = 0,01 + 0,22 + (-0,08) = 0,15$. Оскільки рівність виконана, то розрахунки зроблені правильно. Оформимо їх у вигляді таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт термінової ліквідності
ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 р.

Показник	На початок року	На кінець року.	Відхилення, (+/-)			
			загальне	У тому числі за рахунок		
				ГК	ДЗ	ПЗ
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт термінової ліквідності (К тл)	0,96	1,11	0,05	0,01	0,22	-0,08

Продовження табл. 3.5

1	2	3	4	5	6	7
Грошові кошти (ГК), тис. грн.	362711,00	430425,00	67714,00			
Дебіторська заборгованість (ДЗ), тис. грн.	30974572,00	38043191,00	-7068619,00			
Поточні зобов'язання (ПЗ), тис. грн.	32428875,00	34788800,00	2359925,00			

Отже, за рахунок

- збільшення обсягу грошових коштів на 67714,00 тис. грн. - коефіцієнт термінової ліквідності у 2018 р. зріс на 0,01 пункт;
- зменшення обсягу дебіторської заборгованості на 7068619,00 тис. грн. - коефіцієнт термінової ліквідності зріс на 0,22 пункти;
- збільшення обсягу поточних зобов'язань коефіцієнт термінової ліквідності у 2018 р. на 2359925,00 тис. грн. - коефіцієнт термінової ліквідності зменшився на 0,08 пункти.

Виконаємо аналогічні розрахунки для 2019 р.

$$K_{\text{ТЛ}}^{\text{поч.}} = (430425,00 + 38043191,00) : 34788800 = 1,11$$

$$K_{\text{ТЛ}}^*_{\text{к/п.}} = (111864,00 + 38043191,00) : 34788800,00 = 1,10$$

$$K_{\text{ТЛ}}^{**}_{\text{к/п.}} = (111864,00 + 29155926,00) : 34788800,00 = 0,84$$

$$K_{\text{ТЛ}}^{\text{кін.}} = (111864,00 + 29155926,00) : 27965128,00 = 1,05$$

Оцінемо вплив факторів на показник термінової ліквідності:

- обсяг грошових коштів: $1,10 - 1,11 = -0,01$;
- обсяг дебіторської заборгованості: $0,84 - 1,10 = -0,26$;
- обсяг поточних зобов'язань: $1,05 - 0,84 = 0,21$.

Перевірка: $1,11 - 1,05 = -0,01 + (-0,26) + 0,21 = -0,06$. Оскільки рівність виконана, то розрахунки зроблені правильно. Оформимо їх у вигляді таблиці 3.6.

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт термінової ліквідності

ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2019 р.

Показник	На початок року	На кінець року.	Відхилення, (+/-)			
			загальне	У тому числі за рахунок		
				ГК	ДЗ	ПЗ
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт термінової ліквідності (К тл)	1,11	1,05	- 0,06	- 0,01	- 0,26	0,21
Грошові кошти (ГК), тис. грн.	430425,00	111864,00	-318561,00			
Дебіторська заборгованість (ДЗ), тис. грн.	38043191,00	29155926,00	-8887265,00			
Поточні зобов'язання (ПЗ), тис. грн.	34788800	27965128	-6823672,00			

Отже, за рахунок

- зменшення обсягу грошових коштів на 318561,00 тис. грн. - коефіцієнт термінової ліквідності у 2019 р. зменшився на 0,01 пункт;
- зменшення обсягу дебіторської заборгованості на 8887265,00 тис. грн. - коефіцієнт термінової ліквідності зменшився на 0,26 пункти;
- зменшення обсягу поточних зобов'язань на 6833672,00 тис. грн. - коефіцієнт термінової ліквідності у 2019 р. коефіцієнт термінової ліквідності збільшився на 0,21 пункт.

Виконаємо розрахунки впливу обсягів грошових коштів, дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань на коефіцієнт термінової ліквідності у 2020 р.

$$K_{\text{ТЛ поч.}} = (111864,00 + 29155926,00) : 27965128,00 = 1,05$$

$$K_{\text{ТЛ}^* \text{ к/п.}} = (161557,00 + 29155926,00) : 27965128,00 = 1,05$$

$$K_{\text{ТЛ}^{**} \text{ к/п.}} = (161557,00 + 29591168,00) : 27965128,00 = 1,06$$

$$K_{\text{ТЛ кін.}} = (161557,00 + 29591168,00) : 32198177,00 = 0,92$$

Оцінемо вплив факторів на показник термінової ліквідності:

- обсяг грошових коштів: $1,05 - 1,05 = 0,00$;

- обсяг дебіторської заборгованості: $1,06 - 1,05 = 0,01$;
- обсяг поточних зобов'язань: $0,92 - 1,06 = -0,14$.

Перевірка: $1,11 - 1,05 = 0,00 + 0,01 + (-0,14) = -0,13$. Оскільки рівність виконана, то розрахунки зроблені правильно. Оформимо їх у вигляді таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт термінової ліквідності
ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2020 р.

Показник	На початок року	На кінець року.	Відхилення, (+/-)			
			загальне	У тому числі за рахунок		
				ГК	ДЗ	ПЗ
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт термінової ліквідності (К тл)	1,05	0,92	-0,13	0,00	0,01	-0,14
Грошові кошти (ГК), тис. грн.	111864	161557	49693,00			
Дебіторська заборгованість (ДЗ), тис. грн.	29155926	29591168	435242,00			
Поточні зобов'язання (ПЗ), тис. грн.	27965128	32198177	4233049,00			

Таким чином, у 2020 р.

- збільшення обсягу грошових коштів на 49693,00 тис. грн. не вплинуло на коефіцієнт термінової ліквідності;
- збільшення обсягу дебіторської заборгованості на 435242,00 тис. грн. призвело до збільшення коефіцієнта термінової ліквідності на 0,01 пункти;
- збільшення обсягу поточних зобов'язань на 4233049,00 тис. грн. призвело до зменшення коефіцієнта термінової ліквідності на 0,14 пункти.

Виконаємо аналогічні розрахунки для 2021 р.

$$Ктл_{поч..} = (161557,00 + 29591168,00) : 32198177,00 = 0,92$$

$$K_{\text{ТЛ}}^*_{\text{к/п.}} = (757081,00 + 29155926,00) : 32198177,00 = 0,93$$

$$K_{\text{ТЛ}}^{**}_{\text{к/п.}} = (757081,00 + 42894089,00) : 32198177,00 = 1,36$$

$$K_{\text{ТЛ}}_{\text{кін.}} = (757081,00 + 428940898,00) : 30782576,00 = 1,42$$

Оцінемо вплив факторів на показник термінової ліквідності:

- обсяг грошових коштів: $0,93 - 0,92 = 0,01$;
- обсяг дебіторської заборгованості: $1,36 - 0,93 = 0,43$;
- обсяг поточних зобов'язань: $1,42 - 1,36 = 0,06$.

Перевірка: $1,42 - 0,92 = 0,01 + 0,43 + 0,06 = 0,50$. Оскільки рівність виконана, то розрахунки зроблені правильно. Оформимо їх у вигляді таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт термінової ліквідності

ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 9 міс. 2021 р.

Показник	На початок року	На 30.09.2021р.	Відхилення, (+/-)			
			загальне	У тому числі за рахунок		
1	2	3	4	ГК	ДЗ	ПЗ
Коефіцієнт термінової ліквідності (К тл)	0,92	1,42	0,50	0,01	0,43	0,06
Грошові кошти (ГК), тис. грн.	161557,00	757081,00	595524,00			
Дебіторська заборгованість (ДЗ), тис. грн.	29591168,00	42894089,00	13302921,00			
Поточні зобов'язання (ПЗ), тис. грн.	32198177,00	30782576,00	-1415601,00			

Таким чином, у 2021 р.

- збільшення обсягу грошових коштів на 595524,00 тис. грн. призвело до збільшення коефіцієнта термінової ліквідності на 0,01 пункти;
- збільшення обсягу дебіторської заборгованості на 13302921,00 тис. грн. призвело до збільшення коефіцієнта термінової ліквідності на 0,43 пункти;

- зменшення обсягу поточних зобов'язань на 1415601,00 тис. грн. призвело до збільшення коефіцієнта термінової ліквідності на 0,06 пункти.

Для проведення факторного аналізу поточної (загальної) ліквідності побудуємо наступну двофакторну модель:

$$K_{зл} = PA : ПЗ, \quad (3.3)$$

де $K_{зл}$ - коефіцієнт поточної ліквідності;

ПА - поточні активи.

Визначимо вплив таких факторів як: обсяг поточних активів та обсяг поточних зобов'язань на зміну показника поточної ліквідності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 - 2021 рр.

Для цього введемо наступні позначення:

1. коефіцієнт поточної ліквідності на початок року:

$$K_{зл\ поч.} = PA_{поч.} : ПЗ_{поч.}$$

2. коефіцієнт поточної ліквідності на кінець року:

$$K_{зл\ кін.} = PA_{кін.} : ПЗ_{кін.}$$

3. коефіцієнт поточної ліквідності за умови поточних активів на кінець року та поточних зобов'язань на початок року

$$K_{зл\ к/п.} = PA_{кін.} : ПЗ_{поч.}$$

Для оцінки факторів, що вплинули на результативний показник (коефіцієнт поточної ліквідності) будемо використовувати прийом ланцюгових підстановок.

Розрахунки для 2018 р. будуть виглядати наступним чином:

$$K_{зл\ поч.} = 38587642,00,00 : 32428875,00 = 1,19;$$

$$K_{зл\ к/п.} = 45815308,00 : 32428875,00 = 1,41;$$

$$K_{зл\ кін.} = 45815308,00 : 34788800,00 = 1,32.$$

Оцінемо вплив факторів:

Поточні активи: $1,41 - 1,19 = 0,22$;

Поточні зобов'язання: $1,32 - 1,41 = -0,09$.

Зробимо перевірку правильності зроблених розрахунків:

$$1,32 - 1,19 = 0,22 + (-0,09) = 0,13.$$

Рівність свідчить про правильність зроблених розрахунків.

Результати проведеного факторного аналізу оформимо у вигляді таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт поточної ліквідності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 р.

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення, (+/-)		
			загальне	У тому числі за рахунок	
				Поточних активів	Поточних зобов'язань
Коефіцієнт поточної ліквідності (К зл)	1,19	1,32	0,13	0,22	-0,09
Поточні активи (ПА), тис. грн.	38587642,00	45815308,00	7227666		
Поточні зобов'язання (ПЗ), тис. грн.	32428875,00	34788800,00	2359925,00		

Таким чином, за рахунок збільшення поточних активів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» на 7227666,00 тис. грн. у 2018 р. коефіцієнт поточної ліквідності збільшився на 0,22 пункти, а за рахунок збільшення поточних зобов'язань на 2359925,00 тис. грн. коефіцієнт поточної ліквідності зменшився на 0,09 пункти.

Виконаємо аналогічні розрахунки для наступних років досліджуваного періоду:

- за 2019 р.:

$$К зл_{поч.} = 45815308,00 : 34788800,00 = 1,32;$$

$$К зл_{к/п.} = 34829116,00 : 34788800,00 = 1,00;$$

$$К зл_{кін.} = 34829116,00 : 27965128 = 1,25 .$$

Оцінемо вплив факторів:

$$\text{Поточні активи: } 1,00 - 1,32 = -0,32;$$

Поточні зобов'язання: $1,25 - 1,00 = 0,25$.

Зробимо перевірку правильності зроблених розрахунків:

$$1,25 - 1,32 = -0,32 + 0,25 = -0,07.$$

Рівність свідчить про правильність зроблених розрахунків.

Результати проведеного факторного аналізу оформимо у вигляді таблиці 3.10.

Таблиця 3.10

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт поточної ліквідності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2019 р.

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення, (+/-)		
			загальне	У тому числі за рахунок	
				Поточних активів	Поточних зобов'язань
Коефіцієнт поточної ліквідності (Кзл)	0,32	1,25	-0,07	-0,32	0,25
Поточні активи (ПА), тис. грн.	45815308,00	34829116,00	-10986192,00		
Поточні зобов'язання (ПЗ), тис. грн.	34788800,00	27965128,00	-6823672,00		

Таким чином, за рахунок зменшення поточних активів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» на 10986192,00 тис. грн. у 2019 р. коефіцієнт поточної ліквідності зменшився на 0,32 пункти, а за рахунок зменшення поточних зобов'язань на 6823672,00 тис. грн. коефіцієнт поточної ліквідності збільшився на 0,25 пункти.

- 2020 р.:

$$Кзл_{\text{поч.}} = 34829116,00 : 27965128,00 = 1,25;$$

$$Кзл_{\text{к/п.}} = 36211472,00 : 27965128,00 = 1,29$$

$$Кзл_{\text{кін.}} = 36211472,00 : 32198177,00 = 1,12.$$

Оцінемо вплив факторів:

Грошові кошти: $1,29 - 1,25 = 0,04$;

Поточні зобов'язання: $1,12 - 1,29 = -0,17$.

Зробимо перевірку правильності зроблених розрахунків:

$$1,12 - 1,25 = 0,04 + (-0,17) = -0,13.$$

Рівність свідчить про правильність зроблених розрахунків.

Результати проведеного факторного аналізу оформимо у вигляді таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт поточної ліквідності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2020 р.

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення, (+/-)		
			загальне	У тому числі за рахунок Поточних активів	Поточних зобов'язань
Коефіцієнт апоточної ліквідності (Кзл)	1, 25	1,12	- 0,13	0,04	- 0,17
Поточні активи (ПА), тис. грн.	34829116,00	36211472,00	1382356,00		
Поточні зобов'язання (ПЗ), тис. грн.	27965128,00	32198177,00	4233049,00		

Таким чином, за рахунок збільшення поточних активів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» на 1382356,00 тис. грн. у 2020 р. коефіцієнт поточної ліквідності збільшився на 0,04 пункти, а за рахунок збільшення поточних зобов'язань на 4233049,00 тис. грн. коефіцієнт поточної ліквідності зменшився на 0,17 пункти.

- 2021 р.:

$$Кзл_{поч.} = 36211472,00 : 32198177,00 = 1,12;$$

$$Кзл_{к/п.} = 53246945,00 : 32198177,00 = 1,65;$$

$$Кзл_{кін.} = 53246945,00 : 30782576,00 = 1,73.$$

Оцінемо вплив факторів:

$$\text{Поточні активи: } 1,65 - 1,12 = 0,53;$$

$$\text{Поточні зобов'язання: } 1,73 - 1,65 = 0,08.$$

Зробимо перевірку правильності зроблених розрахунків:

$$1,73 - 1,12 = 0,53 + 0,08 = 0,61.$$

Рівність свідчить про правильність зроблених розрахунків.

Результати проведеного факторного аналізу оформимо у вигляді таблиці 3.12.

Таблиця 3.12

Розрахунок впливу факторів на коефіцієнт поточної ліквідності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 9 міс. 2021 р.

Показник	На початок року	На 30.09.2021 р.	Відхилення, (+/-)		
			загальне	У тому числі за рахунок Поточних активів	Поточних зобов'язань
Коефіцієнт поточної ліквідності (Кзл)	1,12	1,73	0,61	0,53	0,08
Поточні активи (ПА), тис. грн.	36211472,00	53246945,00	17035473,00		
Поточні зобов'язання (ПЗ), тис. грн.	32198177,00	30782576,00	-1415601,00		

Таким чином, за рахунок збільшення поточних активів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» на 17035473,00 тис. грн. у 2021 р. коефіцієнт поточної ліквідності збільшився на 0,53 пункти, а за рахунок зменшення поточних зобов'язань на 1415601,00 тис. грн. коефіцієнт поточної ліквідності збільшився на 0,08 пункти.

Отже, виконані розрахунки підтверджують вплив таких факторів як обсяг грошових коштів, дебіторської заборгованості, поточних активів підприємства та обсяг його поточних зобов'язань на динаміку показників ліквідності. На показник абсолютної ліквідності більший вплив має обсяг грошових коштів,

менший - обсяг поточних зобов'язань; на показник термінової ліквідності більший вплив має фактор обсягу дебіторської заборгованості, менший - фактор обсягу грошових коштів та обсяг поточних зобов'язань; на показник поточної ліквідності у 2018, 2019, 2021 рр. більший вплив має обсяг поточних активів, а у 2020 р. - обсяг поточних зобов'язань підприємства. Тому при формуванні управлінських рішень щодо забезпечення необхідного рівня ліквідності та платоспроможності необхідним є оптимізація обсягів і структури поточних активів в тому числі за рахунок максимально можливого зменшення вартості дебіторської заборгованості та дотримання обраної підприємством політики фінансування.

3.2. Діагностика ймовірності банкрутства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»

Загроза виникнення фінансової кризи на підприємстві існує завжди тому, що господарська діяльність здійснюється в умовах невизначеності бізнесового середовища, що само собою є сукупністю підприємницьких та фінансових ризиків. Це означає, що господарська діяльність залежить від дії низки факторів, які реально загрожують втратою прибутку, виникненням кризового стану фінансів і як розвиток негативної ситуації можливе банкрутство [43, с. 345].

Ліквідність підприємства пов'язана з різноманітними ризиками. Так недостатня ліквідність супроводжується ризиком зниження забезпеченості товарообороту запасами, ризиком зниження обороту і втрати прибутковості і, як наслідок, ризиком втрати платоспроможності і банкрутства. Надмірна ліквідність підвищує: ризик матеріальних втрат у зв'язку з зберіганням зайвих запасів; ризик неповернення дебіторської заборгованості; ризик інфляційних втрат грошових активів; ризик втрати прибутковості через зниження оборотності та невикористання частини оборотних активів і т. ін. [8, с. 38].

Тому необхідним є проведення оцінки вирогідності банкрутства підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» з метою виявлення та оцінки

негативного впливу окремих факторів на його фінансовий стан. Найбільш використовуваними зарубіжними моделями визначення ймовірності банкрутства підприємства є модель Е. Альтмана, модель Спрінгейта, модель Таффлера, модель Романа Ліса та ін.

Модель Е. Альтмана - це алгоритм інтегральної оцінки ймовірності банкрутства на підприємстві, що базується на комплексному врахуванні важливих показників, які діагностують кризовий фінансовий стан [1, с. 211].

П'ятифакторна модель Альтмана для акціонерних товариств, акції яких котируються на ринку - найпопулярніша модель Альтмана, саме вона була опублікована вченим у 1968 році. Формула розрахунку п'ятифакторної моделі Альтмана має вигляд:

$$Z = 1,2 X_1 + 1,4 X_2 + 3,3 X_3 + 0,6 X_4 + X_5, \quad (3.4)$$

де Z - інтегральний показник рівня загрози банкрутства;

X_1 - відношення оборотного капіталу до суми активів;

X_2 - відношення нерозподіленого прибутку до суми пасивів (рівень рентабельності капіталу);

X_3 - відношення операційного прибутку до суми пасивів (рівень прибутковості активів);

X_4 - відношення ринкової вартості акцій до заборгованості;

X_5 - відношення виручки до суми активів.

У результаті підрахунку Z - інтегрального показника рівень загрози банкрутства конкретного підприємства оцінюють за наступною шкалою:

Таблиця 3.13

Шкала розрахунку рівня загрози банкрутства підприємства
в моделі Альтмана [1, с. 212]

Значення інтегрального показника Z	Ймовірність банкрутства
$Z < 1,80$	дуже висока (80%-100%)

Тому необхідним є проведення оцінки вирогідності банкрутства підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» з метою виявлення та оцінки $1,81 < Z < 2,70$	висока (35% - 50%)
$2,71 < Z < 2,99$	можлива (15% - 20%)
$Z \geq 3,00$	низька (ситуація на підприємстві є стабільною, ризик втрати платоспроможності протягом найближчих двох років вкрай малий)

Виконаємо розрахунок ймовірності банкрутства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за моделлю Альтмана (табл. 3.14).

Таблиця 3.14

Аналіз ймовірності банкрутства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»
за моделлю Альтмана

Показник	Алгоритм розрахунку	Роки			
		2018	2019	2020	2021
X1	$(\Phi 1 \text{ (p.1495-p.1095)})/\Phi 1 \text{ p.1300}$	0,112	0,048	0,009	0,230
X2	$\Phi 2 \text{ p.2350}/\Phi 1 \text{ p.1900}$	0,710	-0,060	-0,722	0,197
X3	$\Phi 2 \text{ p. 2190}/\Phi 1 \text{ p.1900}$	0,861	-0,068	-0,076	0,213
X4	$\Phi 1 \text{ p.1495} / (\Phi 1 \text{ (p.1595} + \text{p.1695)})$	0,884	1,046	0,869	1,337
X5	$\Phi 2 \text{ p. 2000}/\Phi 1 \text{ p.1300}$	0,827	0,712	0,048	0,802
$Z = 1,2 X1 + 1,4 X2 + 3,3 X3 + 0,6 X4 + X5$		5,299	1,090	-0,682	2,859

Таким чином, відповідно до моделі Альтмана маємо:

- у 2018 р. ситуація на підприємстві стабільна;
- у 2019 р. ймовірність банкрутства - висока (80% - 100%);
- у 2020 р. ймовірність банкрутства - висока (80% - 100%);
- у 2021 р. ймовірність банкрутства - можлива (15% - 20%).

Чотирьох факторна модель Спрінгейта передбачає розрахунок інтегрального показника, за допомогою якого здійснюється оцінка ймовірності визнання підприємства банкрутом:

$$Z = 1,03 X1 + 3,07 X2 + 0,66 X3 + 0,4 X4, \quad (3.5)$$

де $X1$ - відношення оборотного капіталу до суми активів;

X2 - (операційний прибуток + відсотки до сплати)/сукупні активи;

X3 - операційний прибуток/ короткострокові зобов'язання;

X4 - чиста виручка від реалізації/сукупні активи.

Підприємство з достовірністю 92% може бути віднесене до категорії потенційних банкрутів, якщо розрахункове значення Z - показника буде меншим за 0,862 [2, с. 239].

Проведемо аналіз ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спрінгейта (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

Аналіз ймовірності банкрутства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за моделлю Спрінгейта

Показник	Алгоритм розрахунку	Роки			
		2018	2019	2020	2021
X1	$(\Phi 1 (p.1495-p.1095))/\Phi 1 p.1300$	0,112	0,048	0,009	0,230
X2	$\Phi 2 p. 2190/ \Phi 1 p.1300$	0,861	-0,068	-0,076	0,213
X3	$\Phi 2 p. 2190/ \Phi 1 p.1695$	0,176	-0,158	-0,157	0,570
X4	$\Phi 2 p. 2000/ \Phi 1 p.1300$	0,827	0,712	0,480	0,802
Z	$Z = 1,03 X1 + 3,07X2 + 0,66 X3 + 0,4 X4$	3,205	0,021	-0,136	1,588

Отже, за даною моделлю ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 р. і у 2021 р. не є потенційним банкрутом. А у 2019 і у 2020рр. загроза банкрутства є вірогідною.

З порівняння результатів розрахунків ймовірності банкрутства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» випливає, що модель Альтмана і модель Спрінгейта дають суперечливі результати дослідження. Так, за моделлю Альтмана у 2021 р. ймовірність банкрутства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» складає 15% - 20%, а за моделлю Спрінгейта підприємство у 2021 р. є платоспроможним і банкрутство йому не загрожує.

Проблему неможливості використання зарубіжних методик у практиці оцінювання фінансового стану українських підприємств, можна вирішити за допомогою проведення оцінки вірогідності банкрутства з використанням вітчизняних моделей, а саме: універсальної дискрисінантної моделі Терещенка О.О. (2004р.), «моделі оцінки аксіологічної (суб'єктивної) ймовірності

банкрутства» українських підприємств у вигляді дискримінантної функції Матвійчука А. .В. (2005 р.). Також оцінити ймовірність банкрутства

українських підприємств можливо за мультикритеріальною моделлю ідентифікації фінансової кризи (методика міністерства фінансів України) та системою показників Бівера [19].

В Україні розроблені й діють Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені Наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14 [24].

Методика передбачає розрахунок основних показників, що визначають фінансово-господарський стан підприємства до яких входять:

- загальні показники діяльності підприємства;
- показники ліквідності;
- показники фінансової стійкості;
- показники рентабельності.

Джерелами інформації для здійснення аналізу є форми фінансової звітності, розрахунки нормативу власних обігових коштів, розшифровка дебіторської та кредиторської заборгованості, бізнес-план, матеріали маркетингових досліджень, інша інформація.

Результати аналізу заносять у зведену форму «Основні показники, що визначають фінансово-господарський стан підприємства» (додаток 4 Методичних рекомендацій) та здійснюється аналіз змін (шляхом співставлення розрахованих показників з оптимальними значеннями) та стану платоспроможності підприємства за результатами періоду, що аналізується.

Щоб запобігти включенню підприємства до Реєстру неплатоспроможних підприємств та організацій, його фінансово-аналітичній службі необхідно заздалегідь за наведеною методикою здійснити самоаналіз фінансово-господарської діяльності.

Також Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства передбачають розрахунок коефіцієнта У. Бівера.

Уільям Генрі Бівер - американський економіст, професор бухгалтерського обліку Стенфордського університету у 1966 р. запропонував систему показників для оцінки фінансового стану підприємства з метою діагностики банкрутства (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

Система показників Бівера [38, с.11]

Показники	Алгоритм розрахунку	Рекомендовані значення показників		
		Стійкий фінансовий стан	За 5 років до банкрутства	За 1 рік до банкрутства
Коефіцієнт Бівера	$\frac{[\text{Чистий прибуток (збиток)} + \text{Амортизація}] / [\text{Зобов'язання}],}{[(\Phi 2(\text{р.2350}(2355) - \text{р. 2515})] / [\Phi 1(\text{р. 1595} + \text{р.1695})]}$	0,4-0,45	0,17	-0,15
Рентабельність капіталу за чистим прибутком	$\frac{\text{Чистий прибуток (збиток)/Пасиви}}{\Phi 2 \text{ р.2350}(2355) / \Phi 1 \text{ р.}[(1900 \text{ на п.р.} + 1900 \text{ на к.р.):2]} * 100}$	6,00-8,00	4,00	-22,00
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу (фінансовий леверидж)	$\frac{(\text{Довгострокові зобов'язання} + \text{Поточні зобов'язання}) / \text{Активи}}{[\Phi 1(\text{р. 1595} + \text{р.1695})] / \Phi 1 \text{ р.1300}}$	$\leq 0,37$	$\leq 0,50$	$\leq 0,80$
Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом	$\frac{(\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}) / \text{Активи}}{[\Phi 1(\text{р. 1495} - \text{р.1095})] / \Phi 1 \text{ р.1300}}$	0,40	$\leq 0,30$	$\approx 0,06$
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\frac{\text{Оборотні активи} / \text{Поточні зобов'язання}}{\Phi 1 \text{ р.1195} / \Phi 1 \text{ р.1695}}$	$\leq 3,20$	$\leq 2,00$	$\leq 1,00$

Згідно з таблицею 3.15 виконаємо розрахунки, результати яких занесемо в таблицю 3.16.

Таблиця 3.16

Система показників Бівера підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»
за 2018 - 2021 рр.

Показник	Роки			
	2018	2019	2020	2021 р.
1	2	3	4	5

Продовження табл. 3.16

1	2	3	4	5
Початкові дані				
Чистий фінансовий результат: прибуток(збиток), тис. грн.	5053802,00	(3880311,00)	(4801654,00)	16203637,00
Амортизація	2004898,00	1982030,00	1857564,00	1920026,00
Середній розмір капіталу, тис. грн.	67673591,00	68051944,50	65668206,00	74381674,00
Власний капітал, тис. грн.	33417958,00	33168502,00	30903344,00	47085757,00
Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	3019793,00	3743708,00	3357553,00	4435941,00
Поточні зобов'язання, тис. грн.	34788498,00	27965128,00	32198177,00	30782576,00
Оборотні активи, тис. грн.	45814731,00	34828851,00	36211207,00	53246680,00
Активи, тис. грн.	71226551,00	64877338,00	66459074,00	82304274,00
Власний оборотний капітал, тис. грн.	8006689,00	3120280,00	655742,00	18928428,00
Система показників моделі Бівера				
Коефіцієнт Бівера	0,19	-0,06	-0,08	0,5
Рентабельність капіталу за чистим прибутком	8,00	-6,00	-7,00	22,00
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,53	0,49	0,54	0,43
Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом	0,11	0,05	0,01	0,23
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,32	1,25	1,12	1,73

За отриманими результатами розрахунків зробимо такі висновки:

- коефіцієнт Бівера у 2018 -2020 рр. менший за 0,2. Це означає, що у цей період на підприємстві ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» була сформована незадовільна структура балансу. На 30.09.2021 р. коефіцієнт Бівера дорівнює

0,5, що більше ніж 0,4. Тобто підприємство має стійкий фінансовий стан і банкрутство йому не загрожує;

- коефіцієнт рентабельності капіталу за чистим прибутком показує рівень ефективності інвестицій підприємства в його активи за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування. У 2018 р. і у 2021 р. значення цього показника свідчать про стійкий фінансовий стан підприємства. У 2019р. і у 2020 р.

значення показника від'ємні, що є сигналом можливого банкрутства;

- коефіцієнт концентрації позикового капіталу на протязі аналізованого періоду знаходиться в нормативних межах: 0,4-0,6, що говорить про прийнятний рівень фінансових ризиків на підприємстві;

- ознаки критичної неплатоспроможності, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства, мають місце в разі, коли коефіцієнт загальної ліквідності і коефіцієнт забезпечення власними засобами менші за їхні нормативні значення - 1,00 та 0,10 відповідно. В нашому випадку коефіцієнт загальної ліквідності на протязі всього аналізованого періоду більший за 1,00. Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом у 2018 р. і у 2021 р. більший за нормативне значення, а у 2019 р. і у 2020 р. менший за 0,10. Тобто, ознак критичної неплатоспроможності у підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» не спостерігається

3.3 Алгоритм реалізації управлінських рішень щодо підвищення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь»

Проведений аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2019 - 2020 рр. показав, що в сучасних умовах господарювання підприємство зіткнулося з певними труднощами, а саме зростанням обсягів дебіторської заборгованості, через низьку платіжну дисципліну покупців продукції; перевитратами по собівартості;

недоотриманням плану прибутків і як результат - зниження рівня ліквідності та платоспроможності.

Тому однією з необхідних умов ефективного функціонування підприємства в економічному середовищі та підвищення його конкурентоспроможності є підтримка ліквідності та платоспроможності як індикаторів здатності виконувати суб'єктами господарювання зобов'язань в повному обсязі і в установлені терміни [23, с. 14].

Процес розробки та прийняття ефективних управлінських рішень щодо виконання суб'єктами господарювання їх зобов'язань в повному обсязі та в установлені терміни за рахунок наявних платіжних засобів з метою забезпечення стабільного розвитку підприємства як в поточному так і в перспективному періоді називається управлінням ліквідністю та платоспроможністю [21, с. 119]. Реалізація вказаної вище мети відбувається у визначеній послідовності шляхом вирішення наступних завдань (рис. 3.2):

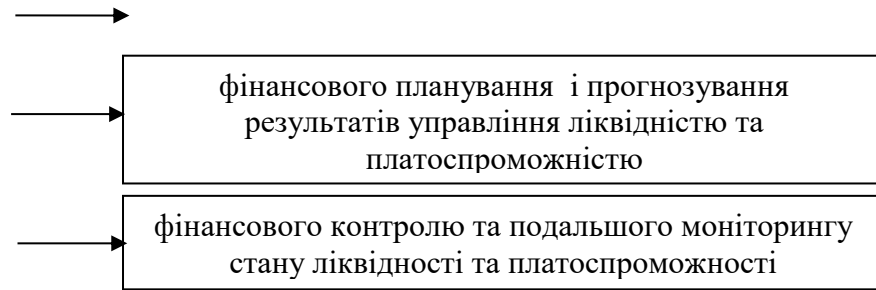

Рис. 3.2 Алгоритм управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства Джерело: побудовано з використанням [50, с. 209]; [23, с. 17]

При обґрунтуванні концептуальних засад та формуванні політики раціонального управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства необхідно спиратися на базові принципи фінансового менеджменту, а саме: високого динамізму управління, системності, плановості, цільової спрямованості, стратегічної орієнтованості та варіативності [1, с. 17].

Згідно з принципом плановості та системності потрібно комплексно поєднувати всі напрямки, прийоми та методи фінансового менеджменту з метою підтримки фінансової рівноваги підприємства як в короткостроковому періоді (за рахунок збалансованого управління його грошовими потоками та підтримки достатньої ліквідності його оборотних коштів) так і в довгостроковому періоді (за рахунок формування ефективної політики фінансування господарської та інвестиційної діяльності і оптимізації структури капіталу), що є головною умовою постійної платоспроможності.

Враховуючи принцип цільової спрямованості, завдання оптимізації грошового обігу на підприємстві може стати пріоритетним у випадку, коли в поточній фінансово-господарській діяльності намітилися проблеми з технічною платоспроможністю і потрібно вживати серйозні заходи щодо прискорення оборотності коштів та підвищення ліквідності його активів. Разом з тим, виходячи з принципу стратегічної орієнтованості, тактичні завдання підтримки платоспроможності підприємства повинні вирішуватись з урахуванням стратегії його довгострокового розвитку, що передбачає упереджуваче управління грошовими потоками з метою забезпечення такої структури активів, яка б позитивно впливала на його інвестиційний розвиток.

За принципом варіативності необхідно прогнозувати різноманітні варіанти розміщення грошових коштів з метою пошуку таких альтернатив, які дозволяють оптимально поєднати задачі забезпечення ліквідності та платоспроможності з досягненням належної прибутковості активів при допустимому рівні ризику [21, с. 120].

Політика управління ліквідністю та платоспроможністю включає стратегічні та тактичні напрями. Фінансову стратегію і тактику розробляють на основі орієнтирів довгострокового розвитку підприємства і відповідно до основних аспектів його фінансової діяльності формують фінансову політику. Під фінансовою стратегією розуміють загальний напрям і засоби використання фінансових ресурсів для досягнення поставленої мети.

Фінансова тактика - це конкретні прийоми і заходи для досягнення обраної цілі у визначених умовах. Головне завдання оперативного менеджменту - обрати оптимальне рішення із застосуванням необхідних засобів для конкретної господарської ситуації.

Стратегічні та тактичні напрями забезпечення ліквідності та платоспроможності надані на рис. 3.3.

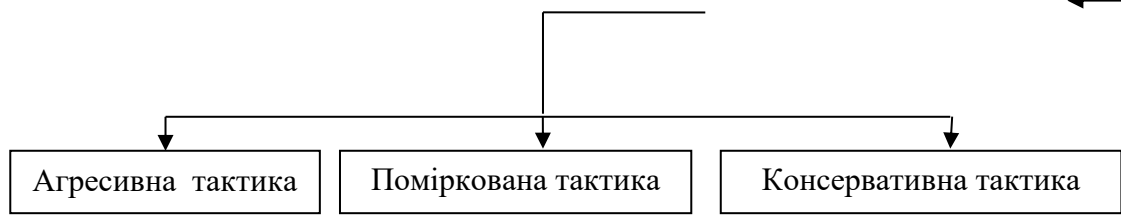

Рис. 3.3 Напрями політики забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства

При розробці політики управління ліквідністю підприємства потрібно враховувати особливості необоротних та оборотних активів як об'єкта фінансового управління. Стратегічне управління активами значною мірою залежить від ступеня їх ліквідності. Головне завдання в сфері управління ліквідністю полягає в обґрунтуванні оптимального вкладення коштів у оборотні активи за критерієм максимізації рівня ліквідності. В процесі управління необоротними активами, з огляду на необхідність забезпечення перспективної платоспроможності, потрібно намагатися забезпечувати повернення інвестованих коштів в найкоротші терміни шляхом використання методів прискореної амортизації.

Тактичні управлінські рішення в сфері управління ліквідністю та платоспроможністю пов'язані з оптимізацією величини та структури оборотних активів та полягають у виборі відповідної політики управління запасами, грошовими коштами, дебіторською заборгованістю. При цьому можуть використовуватися агресивна, поміркована та консервативна тактики вибору величини оборотних активів в залежності від їх співвідношення з обсягами реалізації.

Якщо підприємство не використовує ніяких обмежень в нарощуванні оборотних активів, має значні запаси сировини та готової продукції та стимулюючи покупців, збільшує дебіторську заборгованість - питова вага оборотних активів в загальній сумі активів досить висока, а період оборотності оборотних коштів тривалий, - то це ознаки агресивної політики управління поточними активами. Агресивна тактика здатна зняти з порядку

денного питання зростання ризику технічної неплатоспроможності, але не може забезпечити підвищену економічну рентабельність активів.

Поміркована (або компромісна) тактика управління оборотними активами характеризує «центристську позицію» підприємства. В цьому випадку економічна рентабельність активів, ризик технічної неплатоспроможності, період оборотності оборотних активів знаходяться на середньому рівні. Така модель також передбачає використання типових умов кредитування покупців продукції підприємства у відповідності з прийнятою комерційною і фінансовою практикою, створення нормальних розмірів страхових резервів на випадок найбільш типових збоїв у ході операційної діяльності підприємства і т. ін. [7, с. 84].

Консервативна тактика передбачає підтримку обсягу оборотних активів на мінімально можливому рівні, тобто підприємство не створює додаткових резервів і підтримує сувору дисципліну розрахунків з постачальниками. Така тактика зменшує витрати на обслуговування оборотних активів, мінімізує ризик втрат при використанні оборотних коштів. Але така модель обмежує можливості підприємства щодо збільшення прибутків за рахунок розширення обсягів діяльності і швидкого реагування на зміни ринкової кон'юнктури. При значних розмірах мінімізації оборотних активів така тактика буде супроводжуватися низькими рівнями ліквідності та платоспроможності, хоча і забезпечує високу економічну рентабельність активів [21, с. 120].

Управління ліквідністю оборотних активів підприємства повинно обов'язково поєднуватись з управлінням поточними пасивами, оскільки від їх узгодженості залежить формування та можливість нарощення робочого капіталу. При цьому важливе значення має обрана модель фінансування оборотних активів. Відповідно до теорії фінансового менеджменту існує три принципових підходи до фінансування різних груп оборотних активів.

Агресивний підхід до фінансування оборотних активів припускає, що за рахунок власного капіталу і довгострокового позикового капіталу фінансується лише невелика частка (не більше половини) їх постійної частини. Також

ознакою агресивної тактики управління поточними пасивами є абсолютна перевага короткострокового кредиту в загальній сумі усіх пасивів. Постійні витрати обтяжуються виплатами процентів за кредит. Така модель політики управління поточними пасивами створює проблеми в забезпеченні поточної платоспроможності і фінансової стійкості підприємства. Разом з тим вона дозволяє здійснювати операційну діяльність з мінімальною потребою у власному капіталі, а отже забезпечувати за інших рівних умов найбільш високий рівень його рентабельності [7, с. 87].

Ознакою поміркованої тактики управління поточними пасивами підприємства є нейтральний (середній) рівень короткострокового кредиту в загальній сумі пасивів. Така модель фінансування оборотних активів забезпечує прийнятний рівень фінансової стійкості і рентабельність використання власного капіталу, наближену до середньо ринкової норми прибутку на капітал.

Ознакою консервативної тактики управління поточними пасивами є відсутність, або дуже низька питома вага короткострокового кредиту в загальній сумі пасивів підприємства, що забезпечує високий рівень фінансової стійкості підприємства, однак збільшую витрати власного капіталу на фінансування оборотних активів, що за інших рівних вимог призводить до зниження рівня його рентабельності [7, с. 86].

Сполучуваність різних типів політики управління поточними (оборотними) активами і політики управління поточними пасивами показана на матриці вибору політики комплексного оперативного управління (ПКОУ) поточними активами і поточними пасивами (табл.3. 17).

Таблиця 3.17

Матриця вибору політики комплексного оперативного управління
поточними активами та поточними пасивами

Політика управління поточними	Політика управління поточними активами		
	Консервативна	Поміркована	Агресивна

Політика управління поточними пасивами	Політика управління поточними активами		
	Консервативна	Поміркована	Агресивна
Агресивна	Не сполучуються	Поміркована ПКОУ	Агресивна ПКОУ
Поміркована	Поміркована ПКОУ	Поміркована ПКОУ	Поміркована ПКОУ
Консервативна	Консервативна ПКОУ	Поміркована ПКОУ	Не сполучуються

Матриця показує, що:

- консервативній політиці управління поточними активами може відповідати поміркована, або консервативна тактика управління поточними пасивами, але не агресивна;
- поміркованій політиці управління поточними активами може відповідати будь-яка тактика управління поточними пасивами;
- агресивній тактиці управління поточними активами може відповідати або поміркований, або агресивний тип політики управління поточними пасивами.

На ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» на протязі 2018 - 2021 рр. використовується агресивна тактика формування оборотних активів, бо питома вага дебіторської заборгованості в складі оборотних активів складає від 83,04% у 2018 р. до 80,56% у 2021 р. Крім того період оборотності поточних активів досить тривалий: 258,03 дня у 2018 р.; 314,12 дня у 2019 р.; 400,04 дня у 2020 р. і 244,08 дня на 30. 09. 2021 р. Політика управління поточними пасивами є консервативною, бо питома вага короткострокових кредитів в загальній сумі пасивів підприємства на протязі 2018 - 2021 рр. є незначною, а саме: 4, 24% у 2018 р.; 4,06% у 2019 р.; 5,24% у 2020 р. і 3,16% на 30. 09. 2021 р. Таким чином, згідно з загальною теорією фінансового менеджмента і зокрема з табл. 3.17 тактика управління оборотними активами на ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» не сполучується з тактикою управління їх поточними пасивами. Тому підприємство повинно змінити тактику управління оборотними активами, а саме тактику управління дебіторською заборгованістю, оскільки

вона має найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів і досить тривалий період оборотності.

Алгоритм управління дебіторською заборгованістю розглядається в працях багатьох вітчизняних вчених, таких як: Жигалкевич Ж.М., Кам'янська О.В. [15, с. 115], Поддєрьогіна А.М., Білик М.Д. [32, с. 181], Філіна Г.І. [43, с. 206], Школьник І.О., Кремень М.В., Козьменко С.М. [439, с. 152] та ін.

Узагальнюючи точку зору цих вчених на модель управління дебіторською заборгованістю підприємства, можемо зробити висновок, що процес оптимізації обсягів дебіторської заборгованості повинен включати наступні складові:

1. аналіз дебіторської заборгованості в попередньому періоді;
2. вибір типу кредитної політики підприємства по відношенню до покупців продукції (агресивна (м'яка); поміркована (компромісна); консервативна (жорстка);
3. визначення можливої суми оборотного капіталу, яка спрямовується в дебіторську заборгованість по товарному (комерційному) та споживчому кредиту;
4. формування системи кредитних умов (термін надання, розмір кредиту, вартість кредиту, система цінкових знижок, система штрафних санкцій за невиконання кредитних зобов'язань, форми оплати: передплата, часткова передплата, передача на реалізацію, банківська гарантія та ін.) ;
5. формування стандартів оцінки покупців і диференціація умов надання кредиту (визначення системи характеристик оцінки кредитоспроможності окремих груп покупців);
6. формування процедури інкасації поточної дебіторської заборгованості (форми і терміни нагадування покупцям про дату платежів; умови пролонгування боргу; умови порушення справи про банкрутство неплатоспроможних дебіторів);
7. забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування поточної дебіторської заборгованості (облік векселів, які видані покупцями продукції; форфейтинг; сек'юритизація активів; факторинг);

8. побудова ефективної системи контролю за рухом та своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості.

Що стосується кредитної політики ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь», то вона формується з урахуванням загальної політики управління ризиками на підприємстві. Для стабілізації та покращання фінансового стану підприємство ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» впроваджує заходи щодо посиленої економії всіх витрат, енергозбереження, веде переговори з реструктуризації фінансових зобов'язань перед кредиторами, тощо. Політика управління ризиками на підприємстві направлена на виявлення та аналіз ризиків, з якими стикається ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь», встановлення належних лімітів ризиків і засобів контролю за ними, моніторинг ризиків і дотримання лімітів. Політика управління ризиками регулярно переглядається з метою відображення змін ринкових умов і діяльності підприємства. Збільшення об'євів дебіторської заборгованості пов'язано із зростанням кредитного ризику, який являє собою ризик фінансового збитку для ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» в результаті невиконання клієнтом або контрагентом за фінансовим інструментом своїх зобов'язань за договором. Рівень кредитного ризику залежить, головним чином, від індивідуальних характеристик кожного клієнта. Кожен клієнт на ПАТ ЗМК «Запоріжсталь» підлягає індивідуальному або колективному аналізу (аналізу у сукупності) щодо очікуваних кредитних збитків на дату звітності. Як зазначається у щорічному Звіті про управління ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь», більшість його клієнтів здійснюють операції з підприємством протягом більше дев'яти років і є суб'єктами господарювання, що входять до складу відомої групи з міжнародним кредитним рейтингом В2 від агентства Moody's. Відповідно до договірних умов очікуваний термін погашення дебіторської заборгованості від суб'єктів господарювання, які входять до складу групи, складає 3 місяці. Станом на 31 грудня 2020 р. та 31.грудня 2019 р. ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» не визнало очікувані кредитні збитки щодо залишків торгової дебіторської заборгованості цих клієнтів, що становили 89% та 83% від загальної суми дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи,

послуги на відповідні дати, через незначні суми, які були розраховані на основі зазначених рейтингів агентства Moody's, а також у зв'язку з тим, що погашення цієї дебіторської заборгованості повністю забезпечене наявністю зустрічних зобов'язань.

Залишки дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги з іншими клієнтами, що підлягають згідно політики підприємства індивідуальній оцінці становили 7 % та 9% від загальної її суми. Для них підприємство визнало у поточному періоді очікувані кредитні збитки у розмірі 124786 тис. грн. на 31 грудня 2020 р. (у 2019 р. підприємство не визнавало очікувані кредитні збитки). Для інших індивідуально несуттєвих дебіторів ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» використовує матрицю коефіцієнтів очікуваних кредитних збитків в розрізі регіонів та періоду прострочки. В основі їх розрахунку лежить оцінка історичного відсотку збитку від списання дебіторської заборгованості. ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» не вимагає застави по дебіторській заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, передоплаті та інших фінансових інструментах. Для рефінансування дебіторської заборгованості ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» використовує факторингові операції, здійснюючи їх в Першому Українському Міжнародному Банку (ПУМБ) [16].

Висновки до 3 розділу

В даному розділі було запропоновано заходи, які мають забезпечити високий рівень управління ліквідністю та платоспроможністю на підприємстві ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».

Основу алгоритму реалізації управлінських рішень щодо підвищення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» складають системний аналіз діяльності підприємства та аналіз дії факторів як зовнішнього так і внутрішнього середовища на ліквідність та платоспроможність. Враховуючи, що ліквідність та платоспроможність

підприємства визначається співвідношенням поточних активів і короткострокових пасивів, було запропоновано розширити множину класифікаційних ознак поділу факторів впливу на ліквідність та платоспроможність наданих в 1 розділі, додавши до них фактори, що визначають розмір і склад поточних активів, а також фактори, що визначають розмір і склад короткострокових пасивів та провести вимірювання впливу цих факторів на величину досліджуваних показників ліквідності.

Узагальнюючи результати проведеного факторного аналізу можна зробити наступний висновок: на показник абсолютної ліквідності найбільше впливає чинник обсягу грошових коштів; на показник термінової ліквідності найбільше впливає фактор обсягу дебіторської заборгованості; на показник поточної ліквідності у 2018, 2019, 2021 рр. більший вплив має обсяг поточних активів, а у 2020 р. - обсяг поточних зобов'язань підприємства. Тому при формуванні управлінських рішень щодо забезпечення необхідного рівня ліквідності та платоспроможності необхідним є оптимізація обсягів і структури поточних активів в тому числі за рахунок максимально можливого зменшення вартості дебіторської заборгованості та дотримання обраної підприємством політики фінансування поточних активів.

Діагностика ймовірності банкрутства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» з метою виявлення та оцінки негативного впливу окремих факторів на його фінансовий стан з використанням 5-ти факторної моделі Е. Альтмана та 4-х факторної моделі Спрінгейта дала суперечливі результати дослідження. Так, за моделлю Альтмана у 2021 р. ймовірність банкрутства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» складає 15% - 20%, а за моделлю Спрінгейта підприємство у 2021 р. є платоспроможним і банкрутство йому не загрожує. Тому діагностику ймовірності банкрутства було запропоновано проводити за допомогою вітчизняних моделей і зокрема відповідно до Методичних рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства з використанням системи показників У. Бівера. Оцінка отриманих

результатів розрахунків показала, що ознак критичної неплатоспроможності підприємства у 2018 - 2021 рр. не спостерігається і на 30.09.2021 р. ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» має стійкий фінансовий стан.

Політика раціонального управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства повинна спиратися на базові принципи фінансового менеджменту, а саме: високого динамізму управління, системності, плановості, цільової спрямованості, стратегічної орієнтованості та варіативності та включати стратегічні та тактичні напрями.

Тактичні управлінські рішення в сфері управління ліквідністю та платоспроможністю, пов'язані з оптимізацією величини та структури оборотних активів, полягають у виборі відповідної політики управління оборотними активами і зокрема, дебіторською заборгованістю з використанням агресивної, помірної та консервативної тактики вибору величини та структури оборотних активів.

Управління ліквідністю оборотних активів підприємства повинно обов'язково поєднуватись з управлінням поточними пасивами, оскільки від їх узгодженості залежить формування та можливість нарощення робочого капіталу. При цьому важливе значення має обрана модель фінансування оборотних активів, яка також може бути агресивною, помірною або консервативною в залежності від питомої ваги короткострокових кредитів в загальній сумі пасивів підприємства. При оптимізації складу та структури оборотних активів та виборі тактики їх фінансування важливим є сполучуваність обраних моделей.

ВИСНОВКИ

Метою бакалаврського дипломного дослідження було визначення за допомогою аналізу особливостей стану ліквідності і платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» та розробка на його основі шляхів поліпшення фінансового стану підприємства.

Для досягнення поставленої мети в дипломній роботі були поставлені і вирішені наступні завдання:

1. дослідити економічну сутність, види, ознаки, фактори впливу, основні компоненти аналізу та оцінки ліквідності та платоспроможності.

В процесі огляду наукової літератури щодо теоретичних засад аналізу і оцінки ліквідності та платоспроможності було виявлено, що ліквідність та платоспроможність підприємств є об'єктивним, складним та багатогранним економічним явищем. Ліквідність та платоспроможність залежить від дії багатьох внутрішніх і зовнішніх; позитивних і негативних; простих та складних та ін. факторів.

Огляд наукової літератури з питань визначення категорії «фінансовий аналіз» та основних компонентів процесу оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства дозволив встановити, що:

- фінансовий аналіз - це система взаємопов'язаних методів дослідження фінансової інформації з метою визначення фінансового стану підприємства для подальшого прийняття управлінських рішень щодо його сталого розвитку;
- основними компонентами процесу оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства є об'єкт, суб'єкт, мета, критерії, показники, методичне і інформаційне забезпечення оцінки та висновки;
- здійснюючи аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства більшість вітчизняних науковців використовують так званий традиційний підхід;
- інформаційною базою для проведення аналізу ліквідності та

платоспроможності є дані фінансової звітності підприємства;

2. провести аналіз фінансово-господарської діяльності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».

В процесі аналізу фінансово-господарської діяльності ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» було встановлено, що

- на 30.09.2021 р. відбулося збільшення обсягів майна підприємства у порівнянні з 2018 - 2020 рр. з 71226551 тис. грн. у 2018 р. до 82304274 тис. грн. у 2021 р.;
- більшу питому вагу в структурі майна займають оборотні активи. У 2018 р. і у 2021 р. структура майна підприємства була «легкою». В 2019 р. і в 2020 р. структура майна прямувала до «важкої» структури;
- в структурі оборотних активів за період з 2018 - 2021 рр. значних змін не відбулося: найменшу частку мали найбільш ліквідні активи (грошові кошти та їх еквіваленти); найбільшу - середньоліквідні активи (дебіторська заборгованість);
- обсяги власного капіталу підприємства за вказаний період часу збільшилися, що свідчить про збільшення частки майна підприємства, яка фінансується за рахунок власних засобів. Найбільшу питому вагу в структурі власного капіталу займає нерозподілений прибуток;
- обсяги позикового капіталу з 2018 р. по 2021 р. зменшилися. Найбільшу питому вагу в складі позикового капіталу мають поточні зобов'язання;
- у структурі капіталу підприємства в 2018 р. і в 2020р. більшу питому вагу мав позиковий капітал, а в 2019 р. і в 2021 р. - власний капітал;
- оцінка стану фінансової стійкості підприємства здійснювалась за допомогою відносних і абсолютних показників. Розрахунок відносних показників свідчить про: а) незалежність ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» від зовнішніх кредиторів та інвесторів і ця незалежність протягом 2018 - 2021 рр. збільшувалась; б) підвищення фінансової стабільності підприємства та зростання маневреності власного капіталу за вказаний період; в) зменшення залежності підприємства від довгострокового кредитування

- та ін.;
- оцінка абсолютних показників фінансової стійкості підприємства дала змогу визначити тип фінансової стійкості ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» у 2018 - 2021 рр., а саме: у 2019 р. підприємство мало нормальну фінансову стійкість, в 2019 р. - нестійке фінансове становище. В 2018 р. і в 2021 році фінансовий стан підприємства можна охарактеризувати як абсолютно фінансово стійкий;
 - розрахунок показників ділової активності підприємства показав, що у 2018 - 2019 рр. відбувається спад ділової активності підприємства, що виявляється у зменшенні кількості оборотів дебіторської і кредиторської заборгованості, запасів та збільшенні тривалості операційного та фінансового циклів. У 2020 р. і у 2021 р. ділова активність ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» підвищуються, що підтверджується зменшенням тривалості одного обороту дебіторської і кредиторської заборгованості, запасів, операційного та фінансового циклів та іншими показниками;
 - аналізуючі показники рентабельності, слід відзначити їх позитивну динаміку у 2021 р. по відношенню до 2018р., 2019 р. і 2020р. Це означає, що підприємство ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» в 2021 р. у порівнянні з попередніми роками значно покращало фінансові результати і підвищило ефективність фінансово-господарської діяльності;
3. провести аналіз та оцінку ліквідності і платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».
- аналіз ліквідності балансу показав, що в 2018 - 2021 рр. баланс підприємства був ліквідним. На протязі аналізованого періоду обсяг найбільш ліквідних активів (грошові кошти та їх еквіваленти) (A_1) менший за обсяг найбільш термінових зобов'язань (Π_1). Це означає, що на протязі 2018-2021рр. на ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» була незабезпеченою грошова платоспроможність;
 - ліквідність підприємства оцінюється за допомогою абсолютних і відносних показників ліквідності, які у вказаному періоді часу

демонструють позитивну динаміку і свідчать про спроможність підприємства погашати свою короткострокову заборгованість за рахунок суми готівки і очікуваних надходжень від дебіторів, а також про потенційну платоспроможність підприємства у відносно довгостроковій перспективі;

- оцінка платоспроможності показала, що на початок 2018 р. та на кінець 2020 р. стан платоспроможності підприємства є помірним, а саме, значну частку оборотного капіталу підприємства становлять запаси, сформовані за рахунок залучених коштів що свідчить про неефективне використання оборотного капіталу. На кінець 2018 р., у 2019 р., на початок 2020 р. та на 30.09 2021 р. стан платоспроможності є середнім, тобто на підприємстві недостатньо абсолютно ліквідних активів, що пов'язано з наявністю великих обсягів дебіторської заборгованості. Але підприємство є ліквідним і може своєчасно забезпечити погашення своїх зобов'язань;
- 4. виходячи з результатів проведеного аналізу, запропонувати та економічно обґрунтувати заходи, здатні підвищити рівень ліквідності та платоспроможності підприємства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь».
- було запропоновано розширити множину класифікаційних ознак поділу факторів впливу на ліквідність та платоспроможність наданих в 1 розділі, додавши до них фактори, що визначають розмір і склад поточних активів, а також фактори, що визначають розмір і склад короткострокових пасивів та провести вимірювання впливу цих факторів на величину досліджуваних показників ліквідності;
- проведений факторний аналіз дозволив зробити висновок: на показник абсолютної ліквідності найбільше впливає фактор обсягу грошових коштів; на показник термінової ліквідності найбільше впливає фактор обсягу дебіторської заборгованості; на показник поточної ліквідності у 2018, 2019, 2021 рр. більший вплив має обсяг поточних активів, а у 2020 р. - обсяг поточних зобов'язань підприємства. Тому при формуванні управлінських рішень щодо забезпечення необхідного рівня ліквідності

та платоспроможності необхідним є оптимізація обсягів і структури поточних активів в тому числі за рахунок максимально можливого зменшення вартості дебіторської заборгованості та дотримання обраної підприємством політики фінансування поточних активів;

- оцінка результатів діагностики ймовірності банкрутства ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» з метою виявлення та оцінки негативного впливу окремих факторів на його фінансовий стан з використанням 5-ти факторної моделі Е. Альтмана, 4-х факторної моделі Спрінгейта та системи показників У. Бівера показала, що ознак критичної неплатоспроможності підприємства у 2018 - 2021 рр. не спостерігається і на 30.09.2021 р. ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» має стійкий фінансовий стан.

Таким чином, вважаємо, що

- тактичні управлінські рішення в сфері управління ліквідністю та платоспроможністю, пов'язані з оптимізацією величини та структури оборотних активів, полягають у виборі відповідної політики управління оборотними активами і зокрема, дебіторською заборгованістю з використанням агресивної, поміркованої та консервативної тактики;
- управління ліквідністю оборотних активів підприємства повинно обов'язково поєднуватись з управлінням поточними пасивами, оскільки від їх узгодженості залежить формування та можливість нарощення робочого капіталу. При цьому важливе значення має обрана модель фінансування оборотних активів, яка також може бути агресивною, помірною або консервативною в залежності від питомої ваги короткострокових кредитів в загальній сумі пасивів;
- при оптимізації складу та структури оборотних активів та виборі тактики їх фінансування важливим є сполучуваність обраних моделей.

Завдання бакалаврської дипломної роботи виконані. Мета досягнута.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аранчій В.І., Томілін О.О., Дорогань-Писаренко Л.О. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Полтава: РВВ ПДАУ, 2021. 300 с.
2. Багацька К.В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: підручник. К.: НУХТ, 2014. 320 с.
3. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2011. 328 с.
4. Берест М.М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2017. 164 с.
5. Бержанір І.А. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємства. Фінанси, облік, банки. 2014. №1(20). С.44-49.
6. Ванієва А.Р. Характеристика зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на платоспроможність підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/DNI_2006/Economics/3_vanieva%20a.doc.htm (дата звернення 20.02.2023).
7. Васіківська К.В., Сич О.А. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. 236 с.
8. Власова Н.О., Пічугіна Т.С., Смірнова П.В. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібною торгівлі: монографія. Харків: Харк. Держ. Ун-т харчування та торгівлі, 2010. 222 с.
9. Волкова, Н.А., Сніткіна І.А. Сучасні методи аналізу платоспроможності суб'єктів господарювання. Економічний аналіз: зб. наук. праць ТНЕУ. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2018. Т. 28. № 4. С. 179 - 185. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/188177594.pdf> (дата звернення 01.03.2023).
10. Волощук Л.А., Юдін М.А. Фінансовий аналіз: навчальний посібник./ за ред. С.В. Філіпової. К.: «Освіта України», 2012. 328 с.

11. Гнеушева В.О. Класифікація теоретичних підходів до визначення оптимальної структури капіталу акціонерного товариства. Сталий розвиток економіки. Міжнародний науково-виробничий журнал. Хмельницький, 2018. №2. С. 79 - 86.
12. Грабовецький Б. Є., Шварц І.В. Фінансовий аналіз та звітність: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2011. 281 с.
13. Гудзь О. Є. Діагностика та управління платоспроможністю в аграрних підприємствах. Сталий розвиток економіки. 2011. № 7 (10). С. 323 - 326.
14. Довбня С.Б., Розгоняєва Т.М. Оптимізація фінансування як засіб підвищення фінансової стійкості підприємства. Економічний вісник. 2014, № 1. С. 88 - 94.
15. Жигалкевич Ж.М., Кам'янська О.В. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент». Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.
16. Запоріжсталь. Інформація для акціонерів. URL: <https://zaporizhstal.com/pidpriyemstvo/informacija-dlja-akcioneriv/> (дата звернення 10.02.2023).
17. Косова Т.Д., Сіменко І.В. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2013. 384 с.
18. Крейдич І.М., Наконечна О.С. Харченко О.С. Умови забезпечення платоспроможності підприємств в контексті їх фінансової безпеки. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід. 2015. №8. С. 95 - 101.
19. Кучмей О.В. Моделювання ймовірності банкрутства підприємства (на прикладі ПАТ «Будівельна корпорація «Укрбуд»). «Ефективна економіка». 2017. №11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6037> (дата звернення 10.03.2023).
20. Кушакова Н.О. Металургійний комплекс України: загальна характеристика та сучасний стан розвитку. Науковий вісник ужгородського національного університету. 2019. вип. 23, частина 1. С. 162 - 166.

21. Лопатовська О.О., Гаєвська О.С. Ліквідність та платоспроможність в контексті фінансового управління діяльністю підприємства / Вісник Хмельницького національного університету. Хмельницький, 2022. №1. С. 118-123.
22. Лучко М.Р., Жухевич С.М., Фаріон А.І. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
23. Люта О.В., Нігуль Н.Г., Глядько К. Теоретичні засади управління ліквідністю та платоспроможністю. Вісник СУМ ДУ. Суми, , 2019. №4. С. 14 - 23. URL:
<https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/20/2-14-23.pdf>
(дата звернення 10.03.2023).
24. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Затверджено Наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства економіки України від 6 березня 2006 року N 81 і від 26 жовтня 2010 року №1361). URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text> (дата звернення 10.03.2023).
25. Мних Є.В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз: :підручник. К.: Київ. нац. торгово-економічний університет, 2014. 536 с.
26. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. Інтерактивна бухгалтерія. URL:
<https://interbuh.com.ua/ua/documents/onemanuals/35131> (дата звернення 02.03.2023).
27. Нусінов В.Я., Шура Н.О., Буркова Л.А Комплексний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємств у системі публічного управління. Ефективна економіка. 2016. № 6. URL:

- <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5014> (дата звернення 10.02.2023)
28. Олександренко І.В. Діагностика ліквідності та платоспроможності підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 6(156). С. 419 -426.
URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&_S21P03=FILA=&_S21STR=ape_2014_6_52 (дата звернення 12.02.2023).
 29. Олійник О.О., Роговий С.М. Фінансовий стан підприємства в контексті ліквідності та платоспроможності. Агросвіт. 2018. №19. С. 34 -38.
 30. Отенко І.П., Азаренков Г.Ф., Іващенко Г.А. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. Кузнеця, 2015. 156 с.
 31. Пінчук С.С., Сологуб С. М. Фінансовий аналіз: навчально- методичний посібник. К.: ДЕТУТ, 2013. 171 с.
 32. Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. Фінанси підприємств: підручник / кер.кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 7-ме вид. без змін. К.: КНЕУ, 2008. 552 с.
 33. Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Бабяк Н.Д. Фінансовий менеджмент: підручник / кер.кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 2-ге вид. перероб. К.: КНЕУ, 2017. 534 с.
 34. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-14, чинний, поточна редакція від 19.07.2022, підстава 2435-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T990996> (дата звернення 02.03.2023).
 35. Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»/ Наказ Міністерства фінансів України від 28.02 2013 р., № 336/22868 Зі змінами та доповненнями від 12.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 05.03.2023).

36. Решетняк М.В. Управління платоспроможністю підприємства. Економічні науки. 2012. URL: http://www.rusnauka.com/27_NPM_2012/Economics/10_116800.doc.htm (дата звернення 15.12.2022).
37. Ткаченко І.П. Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни фінансовий аналіз для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»/ відп. за випуск С.В. Юдіна. Кам'янське: ДДТУ, 2019. 102 с.
38. Торшин Є.О. Аналіз світового досвіду трансформації показників фінансового стану підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон, 2017. випуск 26, частина 2. С. 10 - 13. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_26/economic_26_2.pdf (дата звернення 10.03.2023).
39. Тринька Л. Я., Іванчук (Липчанська) О.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. К.: Алерта, 2014. 768 с.
40. Турило А.М. Методичні підходи до оцінки фінансової діяльності підприємства. Фінанси України. 2007. №1. С. 100 - 105.
41. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Полтава: Вид-во ПП «Астроя», 2020. 434 с.
42. Тютюнник Ю.М., Тютюнник С.В. Особливості аналізу платоспроможності підприємств за системою коефіцієнтів ліквідності URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/282/1/%D0%A2%D1%8E%D1%82%D1%8E%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%AE.%D0%9C.%2C%20%D0%A2%D1%8E%D1%82%D1%8E%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A1.%D0%92..pdf> (дата звернення 02.03.2023).
43. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навчальний посібник. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 424 с.

44. Фінанси підприємств: навчальний посібник /за ред. Г.Я. Аніловської, І.Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
45. Фінансовий аналіз промислових підприємств: навчальний посібник/ за заг. ред. проф. В.Я. Нусінова. Кривий Ріг: Вид. Р. А. Кохлов, 2016. 511 с.
46. Фоміна О.В., Сопко В.В., Августова О.О. Управління платоспроможністю підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 6. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/6_2020/9.pdf (дата звернення 10.01.2023).
47. Фролова Г. О. Фінансовий аналіз: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення і практичних завдань. К. Вид-во Європ. ун-ту, 2005. 253 с.
48. Школьник І.О., Боярко І.М., Дейнека О.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / за заг. ред. І.О.Школьник. К.: ЦУЛ, 2016. 368 с.
49. Школьник І.О., Кремень. М.В., Козьменко С.М. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник/ За заг. ред. І.О. Школьник, М.В. Кремень. Суми: ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», 2014. 427 с.
50. Щербань О. Д. Стратегічні орієнтири управління ліквідністю та діловою активністю підприємства. Економічний аналіз. 2016, Том 23. №2. С. 206-212.
51. Щербань О. Д., Борзенкова В.І. Визначення сутності ліквідності та ділової активності підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2019, вип. 32. С. 257-263. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/32_2019_ukr/40.pdf (дата звернення 12.02.2023).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Зведений консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан, Ф. №1)

ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018 - 2021 рр. (тис. грн.)

Актив	Код рядка	На 31.12 відповідного року			За 9 міс. 2021 р.
		2018 р.	2019 р.	2020 р.	
1	2	3	4	5	6
I. Необоротні активи					
Нематеріальні активи:	1000	27834	41439	44940	43857
первісна вартість	1001	49378	42029	46333	78228
накопичена амортизація	1002	(21544)	(590)	(1393)	(34371)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1317075	1139333	1273162	1851331
Основні засоби:	1010	20757062	24836532	24372009	22775486
первісна вартість	1011	22791066	24874671	24441206	24805590
знос	1012	(2034004)	(38139)	(69197)	(2030104)
Інвестиційна нерухомість:	1015	6741	6741	6741	6741
первісна вартість	1016	6741	6741	6741	6741
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	3302531	4022312	4548852	4377699
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	26	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	1865	1898	2215
Усього за розділом I	1095	25411269	30048222	30247602	29057329
II. Оборотні активи					
Запаси	1100	5391429	4849316	5161423	7914804
Виробничі запаси	1101	2308266	1877021	2033855	2505074
Незавершене виробництво	1102	1235866	954313	902384	2074571
Готова продукція	1103	1822990	2016586	2184885	3335060
Товари	1104	24307	1396	40299	99
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	16988459	8463927	8641853	19185502
Дебіторська заборгованість за розрахунками:					

Продовження табл. А1

1	2	3	4	5	6
за виданими авансами	1130	1290741	1296431	984130	936535
з бюджетом	1135	896353	1023217	1168306	1413676
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	4144	2109	0
з нарахованих доходів	1140	1963	872	42681	2693445
із внутрішніх розрахунків	1145				
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	18865675	18371479	18754198	18664931
Гроші та їх еквіваленти	1165	430425	111864	161557	757081
Готівка	1166	5	15	0	4
Рахунки в банках	1167	430417	11839	161554	757073
Витрати майбутніх періодів	1170	290182	455887	526937	587796
Інші оборотні активи	1190	1659504	255858	770122	1092910
Усього за розділом II	1195	45814731	34828851	36211207	53246680
III. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	1200	551	265	265	265
Баланс	1300	71226551	64877338	66459074	82304274
Пасив	Код рядка	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
I. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	660920	660920	660920	660920
Капітал у дооцінках	1405	10139310	13003055	12948430	12084460
Резервний капітал	1415	506200	506200	506200	506200
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	22111528	18998327	16787794	33834177
Капітал, що належить власникам компанії		33417958	33168502	30903344	47085757
Неконтрольована частка	1490				
Усього за розділом I	1495	33417958	33168502	30903344	47085757
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення					
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	918810	1044386	420045	1741041
Довгострокові кредити банків	1510	342679	473235	363470	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	23777	4505	28328	2966
Довгострокові забезпечення	1520	1734154	2221239	2545401	2691650
Цільове фінансування	1525	373	343	309	284
Усього за розділом II	1595	3019793	3743708	3357553	4435941

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5	6
III. Поточні зобов'язання і забезпечення					
Короткострокові кредити банків	1600	3016618	2632465	3482251	2604475
Векселі видані	1605				
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	13516	13516	4505	0
за товари, роботи, послуги	1615	28878758	24178583	27445906	25868817
за розрахунками з бюджетом	1620	92942	98889	93735	1292117
у тому числі з податку на прибуток	1621	19587	0	0	1202634
за розрахунками зі страхування	1625	19813	19981	21227	21445
за розрахунками з оплати праці	1630	91406	112214	98939	100704
за одержаними авансами	1635	11112	29787	12956	8567
за розрахунками з учасниками	1640	13974	13974	13974	13974
Поточні забезпечення	1660	175771	216761	288541	207995
Доходи майбутніх періодів	1665	1281	497	410	514
Інші поточні зобов'язання	1690	2473307	648461	735733	663968
Усього за розділом III	1695	34788498	27965128	32198177	30782576
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	302	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800				
Баланс	1900	71226551	64877338	66459074	82304274

Керівник

Наталя Вікторівна Михайська

Головний бухгалтер

Світлана Олегівна Ампілогова

Таблиця А.2

Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан, Ф. №1)

ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018р. (тис. грн.)

Актив	Код рядка	На кінець року	На початок року
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	27834	20541
первісна вартість	1001	49378	21369
накопичена амортизація	1002	(21544)	(828)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1317075	1419959
Основні засоби:	1010	20757062	21124146
первісна вартість	1011	22791066	21175819
знос	1012	(2034004)	(51673)
Інвестиційна нерухомість:	1015	6741	8020
первісна вартість	1016	6741	8020
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	3302531	2960323
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	26	59
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	25411269	25533048
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	5391429	5307353
Виробничі запаси	1101	2308266	1715150
Незавершене виробництво	1102	1235866	2139077
Готова продукція	1103	1822990	1452499
Товари	1104	24307	627
Поточні біологічні активи	1110	0	3
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	16988459	11049407
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			

Продовження табл. А1

1	2	3	4
за виданими авансами	1130	1290741	752370
з бюджетом	1135	896353	1317127
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
з нарахованих доходів	1140	1963	1236
із внутрішніх розрахунків	1145		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	18865675	17854432
Гроші та їх еквіваленти	1165	430425	362711
Готівка	1166	5	6
Рахунки в банках	1167	430417	362695
Витрати майбутніх періодів	1170	290182	310792
Інші оборотні активи	1190	1659504	1631887
Усього за розділом II	1195	45814731	38587318
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	551	265
Баланс	1300	71226551	64120631
Пасив	Код рядка	На кінець року	На початок року
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	660920	660920
Капітал у дооцінках	1405	10139310	11014792
Резервний капітал	1415	506200	506200
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	22111528	16104929
Капітал, що належить власникам компанії		33417958	28286841
Неконтрольована частка	1490		
Усього за розділом I	1495	33417958	28286841
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	918810	1123389
Довгострокові кредити банків	1510	342679	655095
Інші довгострокові зобов'язання	1515	23777	32723
Довгострокові забезпечення	1520	1734154	1593305
Цільове фінансування	1525	373	403
Усього за розділом II	1595	3019793	3404915

Продовження табл. А.1

1	2	3	4
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	3016618	3044256
Векселі видані	1605		
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	13516	13516
за товари, роботи, послуги	1615	28878758	26055634
за розрахунками з бюджетом	1620	92942	315919
у тому числі з податку на прибуток	1621	19587	243084
за розрахунками зі страхування	1625	19813	12880
за розрахунками з оплати праці	1630	91406	63699
за одержаними авансами	1635	11112	11584
за розрахунками з учасниками	1640	13974	13974
Поточні забезпечення	1660	175771	138837
Доходи майбутніх періодів	1665	1281	369
Інші поточні зобов'язання	1690	2473307	2758207
Усього за розділом III	1695	34788498	32428875
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	302	00
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	71226551	64120631

Керівник

Наталя Вікторівна Михайська

Головний бухгалтер

Світлана Олегівна Ампілогова

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1

Зведений консолідований звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід, Ф. №2) ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь» за 2018-2021 рр., тис. грн.

Стаття	Код рядка	На 31.12 відповідного року			За 9 міс. 2021 р.
		2018 р.	2019 р.	2020 р.	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	58878342	46211742	31932930	65970447
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(949018754)	(48411966)	(32533784)	(46114216)
Валовий:					
прибуток	2090	9859588		-	19856231
збиток	2095	-	(2200224)	(600854)	-
Інші операційні доходи	2120	155562	1689539	1157178	2325749
Адміністративні витрати	2130	(987277)	(887661)	(471400)	(463943)
Витрати на збут	2150	(2496299)	(2603359)	(1913891)	(2004331)
Інші операційні витрати	2180	(393534)	(425057)	(3211624)	(2144838)
Фінансовий результат від операційної діяльності:					
прибуток	2190	6138040	-	-	17568868
збиток	2195	-	(4426762)	(5040591)	-
Дохід від участі в капіталі	2200	617968	478129	373665	2514319
Інші фінансові доходи	2220	117433	798208	7852	239536
Інші доходи	2240	678	3336	8214	12540
Фінансові витрати	2250	(621470)	(603366)	(1198878)	(502050)
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0	(60964)	(33688)
Інші витрати	2270	(224947)	(743538)	(903)	(2374)
Фінансовий результат до оподаткування:					
прибуток	2290	6027702	-	-	19797151
збиток	2295	-	(4493993)	(5911605)	0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(973 900)	613682	1109951	(3593514)
Чистий фінансовий результат:					
прибуток	2350	5053802	0	0	16203637
збиток	2355	0	(3880311)	(4801654)	0

П. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	На 31.12 відповідного року			За 9 міс. 2021 р..
		2018 р.	2019 р.	2020 р.	
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	(67834)	4457930	(20583)	(25883)
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	133515	241652	(389)	0
Інший сукупний дохід	2445	(703)	(324755)	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	64978	4374827	(20972)	(25883)
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	12337	(743972)	3705	4659
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	77315	3630855	(17267)	(21224)
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	5131117	(249454)	(4818921)	16182413
Чистий прибуток (збиток), що належить:					
власникам материнської компанії	2470	5053802	(3880311)	(4801654)	16203637
неконтрольованій частці	2475	0	0	0	0
Сукупний дохід (збиток), що належить:					
власникам материнської компанії	2480	5131117	(249456)	(4818921)	16182413
неконтрольованій частці	2485	0	0	0	0

ІІІ. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	На 31.12 відповідного року			За 9 міс. 2021 р..
		2018 р.	2019 р.	2020 р.	
Матеріальні затрати	2500	44540570	42163115	27617362	40923154
Витрати на оплату праці	2505	2471187	3169420	2360125	2368277
Відрахування на соціальні заходи	2510	515162	659443	497840	508252
Амортизація	2515	2004898	1982030	1857564	1920026
Інші операційні витрати	2520	3360474	4354035	5023705	3367613
Разом	2550	52895864	52328043	37356596	49087322

ІV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	На 31.12 відповідного року			За 9 міс. 2021 р..
		2018 р.	2019 р.	2020 р.	
Середньорічна кількість простих акцій	2600	2643681779	2643681779	2643681779	2643681779
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	2643681779	2643681779	2643681779	2643681779
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	1,912	(1,468)	(1,82)	6,13
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	1,912	(1,468)	(1,82)	6,13
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0	0	0

Керівник

Наталя Вікторівна

Головний бухгалтер

Світлана Олегівна Ампліогова

ДОДАТОК В

Таблиця В.1

Алгоритм розрахунку показників ділової активності підприємства

№ з/с	Показники	Алгоритм розрахунків показника
1	2	3
1.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	р. 2000 ф. 2
2.	Середній розмір капіталу	р.(1900 п.р. + 1900 к.р.)ф.1/2
3.	Середній розмір власного капіталу	р. (1495 п.р. + 1495 к. р.) ф.1/2
4.	Середній розмір власного обігового капіталу	р. [(1495 - 1095) п. р. + (1495 - 1095) к. р.] ф.1/2
5.	Середній розмір дебіторської заборгованості	р. [(1125+1130 +1135+1140+1145+ 1155) на п.р. + ті ж рядки на к.р.] ф.1/2
6.	Середній розмір запасів	р. [(1101+1102+1103+1104+1110) на п. р. +ті ж рядки на к.р.] ф.1/2
7.	Середній розмір кредиторської заборгованості	р. [(1615 +1620 + 1621 + 1625 +1630 + 1635 + 1640 +1645) на п. р. + ті ж рядки на к.р.] ф.1/2
8.	Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	р.2350 ф.2 (р. 2355 ф.2)
9.	Власний капітал	р.1495 Ф.1
10.	Коефіцієнт оборотності капіталу (трансформації)	пок.1/пок.2
11.	Оборотність дебіторської заборгованості:	
11.1	днів	(пок.5 *кількість днів у періоді)/пок.1
11.2	оборотів	пок.1/пок.5
12.	Оборотність запасів:	
12.1	днів	(пок.6 *кількість днів у періоді)/пок.1
12.2	оборотів	пок.1/пок.6
13.	Тривалість операційного циклу, днів	пок.11.1 + пок.12.1
14.	Оборотність кредиторської заборгованості	
14.1	днів	(пок.7 *кількість днів у періоді)/пок.1
14.2	оборотів	пок.1/пок.7
15.	Оборотність власного капіталу	
15.1	днів	(пок.3 *кількість днів у періоді)/пок.1
15.2	оборотів	пок.1/пок.3
16.	Тривалість фінансового циклу, днів	пок.13 – пок.14.1
17.	Період окупності власного капіталу	пок.3/ пок.8
18.	Середньорічна вартість основних засобів	р. (1010 п.р. + 1010 к. р.) ф.1/2

Продовження табл. В.1

1	2	3
19.	Середньорічна вартість оборотних активів	р. (1195 п.р. + 1195 к. р.) ф.1/2
20	Оборотність оборотних активів	
20.1	днів	(пок.19 *кількість днів у періоді)/пок.1
20.2	оборотів	пок. 1 / пок. 19
21.	Коефіцієнт завантаження оборотних активів	пок. 19/ пок.1
22.	Фондовіддача	пок.1 / пок. 18